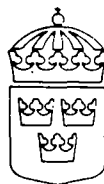

Riksdagens protokoll

1989/90:32

Fredagen den 24 november

Kl. 9.00–13.52

Protokoll
1989/90:32

Förhandlingarna leddes till en början av andre vice talmannen.

Svar på interpellationer och frågor

1 § Återkomst

Andre vice talmannen meddelade att *Karl-Erik Svartberg* (s) denna dag återtagit sin plats i riksdagen, varigenom *Mona Berglunds* tjänstgöring som ersättare upphört.

2 § Justering av protokoll

Justerades protokollen för den 15 och 16 november.

3 § Svar på interpellation 1989/90:20 om intensifierad narkotikabekämpning

Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Ingbritt Irhammar har ställt följande frågor till justitieministern:

1. Vilka åtgärder ämnar regeringen vidta för att bistå länder som är särskilt drabbade av narkotikan?
2. Är regeringen beredd att ge tullen och polisen de förstärkningar som behövs för att möta knarket?
3. Beslagtagande- och förverkandemöjligheterna bör ges ökat utrymme. När kommer regeringen att föreslå lagändringar på detta område? Hur kommer dessa lagändringar att vara utformade?
4. Är regeringen beredd att föreslå några ändringar i narkotikastrafflagstiftningen för att förhindra ytterligare spridning av knarket?
5. Vilka förbättringar i vården av knarkmissbrukare ämnar regeringen vidta?
6. På vilket sätt vill regeringen komma till rätta med knarket på fängelserna?

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen.

Målet för samhällets insatser är att skapa ett narkotikafritt samhälle. Detta mål, som har slagits fast av riksdagen, har en stark förankring i bl.a. de politiska partierna och folkrörelserna.

Stora satsningar mot narkotika har genomförts under senare år. Trots detta är problemen fortfarande avsevärda.

Regeringen har därför nyligen beslutat att inrätta en aktionsgrupp mot narkotika, med deltagande bl.a. av cheferna för berörda verk samt företrädare för kommun- och landstingsförbunden, i syfte att intensifiera samlade insatser mot narkotika.

När det gäller de internationella insatserna har Sverige i årets generalförsamling föreslagit att FN utvecklar ett globalt aktionsprogram mot narkotika. Ett program som innebär att FN i betydligt större utsträckning än hittills stöder länder och regioner så att de kan utveckla effektiva insatser mot narkotika. Det svenska förslaget kommer att behandlas vid det specialmöte om narkotika som FN:s generalförsamling skall ha i februari nästa år.

Sverige är ett av de länder som ger de största frivilliga bidragen till FN:s arbete mot narkotika. Regeringen beslöt i oktober att för innevarande budgetår bidra med 25 milj. kr. till FN:s narkotikafond. I mitten av november beslöt regeringen om ytterligare 15 milj. kr. för utökade insatser, i första hand i Colombia.

Polisens och tullens insatser är centrala i kampen mot narkotikan. I början av november presenterade rikspolisstyrelsen ett narkotikamanifest. Regeringen välkomnar detta initiativ.

Tullen har i år fått ökade resurser för att inrätta två särskilda styrkor för västra resp. södra regionen. Styrkorna består av sammanlagt 38 personer samt narkotikahundar och specialfordon.

Ingbritt Irhammar tar också upp frågan om beslag och förverkande av knarkhandlarnas vinster. I motsats till många andra länder har vi sedan lång tid regler som ger oss dessa möjligheter. Ett ofta återkommande problem har här varit att det inte funnits några tillgångar att förverka. De har förts utomlands och därigenom gjorts oåtkomliga. Från svensk sida har vi därför i flera år drivit på för att få till stånd ett effektivt internationellt samarbete.

Ett viktigt genombrott i det hänseendet är den nya FN-konvention mot illegal narkotikahandling som öppnades för underskrift för ett knappt år sedan. Förverkandefrågan behandlas nu också inom Europarådet efter ett initiativ från bl.a. Sverige. Siktet är inställt på att utarbeta en konvention som skall kunna antas under nästa år. Vidare har Sverige förhandlat med Storbritannien om ett bilateralt avtal om tvångsåtgärder och förverkande avseende vinning av brott.

De nya avtalen kräver vissa ändringar i svensk rätt bl.a. i fråga om beslag och kvarstad. Regeringen har nyligen beslutat om lagrådsremiss med förslag till åtgärder. För att ratificera FN-konventionen kommer ytterligare lagförändringar att krävas. Jag räknar med att ett förslag kommer att kunna presenteras, som kan remissbehandlas under det första halvåret 1990.

Ingbritt Irhammar har också frågat om regeringen är beredd att föreslå några ändringar i narkotikastrafflagstiftningen för att förhindra ytterligare

spridning av narkotikamissbruket. Såvitt jag kan förstå av interpellationen vill Ingbritt Irhammar främst få till stånd skärpningar när det gäller de ringa fallen.

Som ett skäl åberopar Ingbritt Irhammar att gränserna för ringa innehav i Stockholm skulle ha "höjts dubbelt och flerdubbelt". Detta är inte korrekt. Frågan har tidigare tagits upp här i riksdagen senast vid en interpellationsdebatt den 9 november, då justitieministern förklarar bakgrunden till de uppgifter som föranlett det här missförståndet.

Vad som behövs för att effektivt komma åt narkotikabrottsligheten i missbrukarledet är inte höjda straffsatser utan ett mer aktivt polisarbete mot gatulangning. I direktiven för den nyinrättade aktionsgruppen mot narkotika anges att gruppen bl.a. skall initiera en landsomfattande offensiv mot narkotikahandlingen. I samband med regeringens satsning på att stoppa spridning av HIV/aids har under fyra budgetår ca 300 milj. kr. satsats på att utveckla en offensiv narkomanvård. Insatserna inom narkomanvården har inneburit att öppenvården för narkotikamissbrukare mer än tredubblats, att institutions- och familjevården utökats väsentligt och att kriminalvårdens insatser utvecklats i samarbete med narkomanvården. Tvångsvården för missbrukare har utökats.

Regeringens satsning kommer att fortsätta och stödet till huvudmännen utökas. Statsbidraget till huvudmännen för ungdoms- och missbrukarvård ökar till 950 milj. kr. för år 1990. I detta bidrag ingår bl.a. väsentligt ökat stöd till huvudmännen för att utveckla tvångsvården för unga och för vuxna missbrukare.

Narkotikamissbruk är ett stort problem på fängelserna. En rad olika initiativ tas nu för att ytterligare stärka arbetet mot narkotikan inom kriminalvården. Sedan hösten 1988 pågår i regeringskansliet en översyn av kriminalvårdens verksamhetsformer. Detta arbete har bl.a. resulterat i att regeringen den 14 juni i år gav kriminalvårdsstyrelsen ett särskilt uppdrag. Uppdraget innebär att samtliga anstalter skall upprätta och genomföra handlingsplaner för verksamhetens innehåll. På anstalter med hög andel narkotikamissbrukare är inriktningen att lokala handlingsplaner skall upprättas och genomföras.

Vidare finns inom kriminalvårdsstyrelsen planer på att utöka kontrollinsatser liksom det finns förslag till nya besöksregler som syftar till att begränsa möjligheterna att föra in narkotika i fängelser.

Stor uppmärksamhet ägnas fortsättningsvis frågan om en bättre samverkan mellan kriminalvård och narkomanvård så att fler missbrukare skall få adekvat vård.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag betona att frågor av det slag som Ingbritt Irhammar tar upp kommer att behandlas av den nyinrättade aktionsgruppen. Genom gruppens arbete kommer kampen mot narkotikan att intensifieras.

INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Jag tackar socialministern för svaret.

Jag konstaterar följande: Nuvarande statminister Ingvar Carlsson gick i valrörelsen 1982 ut och lovade att om socialdemokraterna kom till makten

skulle man göra rent hus med narkotikan. Det löftet har sannerligen inte infriats. Det kan snarare uttryckas så, att det sedan dess blivit fullt hus med narkotikan. Fullt hus i stället för rent hus, det kan man kalla svikna vallöften.

Narkotikan flödar in över våra gränser. Det finns hur mycket knark som helst, säger de som bör veta bäst, nämligen missbrukarna. Och det är billigt också. En fylla på knark på är inte dyrare än ett glas starköl på krogen. Nog är det fullt hus alltid. Det är fullt i Vasaparken i Stockholm, fullt på olika tunnelbanestationer, fullt i Helsingborg, i Malmö, i Luleå och över hela landet.

Det är verkligen hög tid att kraftfullt bekämpa narkotikan på alla områden. Flera år har tillåtits förflyta från regeringens sida, eftersom det har sänkts radikala åtgärder för att komma till rätta med problemen. Det har skapats stor polisbrist i landet. Tullen har levt med alltför knappa resurser. Lagstiftningen har varit och är, vill jag påstå, fortfarande otillräcklig och tam. Bristen på vårdplatser är ett stort problem, m.m.

Inget land kan ensamt bekämpa narkotikan. Det är vi säkert överens om. Det är som med miljöförstörelsen – landsgränser överskrids och gemensamma resurser måste tillskapas. I Sverige måste vi stödja odlingsländerna, dvs. ge stöd till produktionsländerna till bl.a. alternativodlingar. Det gäller också att komma åt internationella ligor och kurirer. Arbetet med att försöka hindra inflödet vid våra gränser är oerhört viktigt. Frågan är dock om inte arbetet med att störa i konsumtionsledet är allra viktigast.

Mot bakgrund av det elände jag har beskrivit är det ändå positivt att regeringen nu har insett allvaret i situationen och är beredd att vidta åtgärder. Vissa insatser har t.o.m. redan gjorts i rätt riktning.

Sedan jag skrev min interpellation har regeringen utlovat ökat stöd till FN och ett visst finansiellt stöd till bl.a. Colombia. Det är bra. När justitieutskottet besökte Thailand i september uttrycktes önskemål om ytterligare svenska insatser där. Det behövs säkert.

När det gäller det produktionscentrum som kallas Gyllene halvmånen finns det stora risker – som vi bedömer det i centern – att de återvändande afghanska flyktingskarorna kan komma att ägna sig åt lönsamma opiumodlingar, om inte tillräckligt internationellt stöd lämnas till landet för återuppbyggnaden, bl.a. stöd till jordbruket. Jag vill därför fråga socialministern om ett ökat stöd från svensk sida till Afghanistan för att förhindra opiumodlingar har diskuterats inom regeringen.

När det gäller möjligheterna att förhindra att narkotikan kommer in i vårt land spelar tullen en viktig roll. Det är riktigt att tullen fick utökade resurser genom beslut tidigare i år. Detta skedde till stor del tack vare stark kritik från centrens och hela oppositionens sida. Vi var besvikna över att regeringen i budgetpropositionen inte var beredd att ge nödvändiga resurser. Det är emellertid historia nu, samtidigt som det är ytterligare ett exempel på att regeringen inte i tid insett nödvändigheten av ett effektivt tullskydd mot narkotikan. Nu är det viktigt att tullen får arbeta vidare med tilldelade resurser och inte tvingas till nya indragningar, vilket kan befaras om besparingar måste göras. Kan socialministern lova att tullen kommer att befrias från regeringens sparmål och i stället tillföras nödvändiga resurser?

Narkotikabrott blir i allmänhet kända först genom tullens och polisens ingripande, genom t.ex. spaning eller genom beslag via tullens stickprovstagningar. Detta innebär att antalet uppklarade narkotikabrott kan minska eller öka beroende på vilka resurser tull och polis disponerar för bekämpning av narkotikan. Hur ser regeringens planer för att komma till rätta med dagens polisbrist ut?

I flera år har centern krävt att narkotikakonsumtion skall kriminaliseras. Envist och envetet gick ni socialdemokrater emot detta krav – med motiveringen att det skulle försvåra för sociala myndigheter att i tid få kontakt med missbrukarna för att kunna ge dem vård. Resultatet blev i stället att missbruket frodades. Missbrukarna har blivit alltför många, och sociala myndigheter har ej kunnat ge missbrukarna den vård de behöver.

Till slut blev dock opinionen så stark att en lagändring kom till stånd. Även eget innehav blev straffbart. Eftersom påföljden för dessa brott bara blev sex månaders fängelse har lagen blivit uddlös och har knappast fått någon effekt. Polisen klagar över svårigheter att effektivt kunna ingripa, eftersom man inte får göra kroppsvisitation eller ta blod- och urinprov för att konstatera bruket. För det krävs att påföljden ändras till ett års fängelse. Är ni beredda att inom regeringen ompröva er tidigare inställning och nu ställa upp på den behövliga lagändringen? Det är många som skulle välkomna en sådan.

BARBRO WESTERHOLM (fp):

Herr talman! Vi oroas alla av signaler om ökande narkotikamissbruk och riklig tillgång på billig narkotika. Det är viktigt att vi sätter till alla klutar för att få ett narkotikafritt samhälle. Statsministerns löfte var säkert att ta i. Vi vet alla hur svårt det är att åstadkomma detta. Vi måste dock gemensamt göra allt vad vi kan.

Ingbritt Irhammar har tagit upp en rad frågor. Jag skall koncentrera mig på frågan om vilka förbättringar i vården av knarkmissbrukare som regeringen ämnar vidta. Den frågan behandlades mycket knapphändigt i socialministerns svar.

Min utgångspunkt är skildringen av Sara. Den är skriven av hennes pappa Bengt Johansson. Det är en bok som alla föräldrar, politiker och alla andra i detta land bör läsa. I boken kan vi läsa om hur Sara – en begåvad flicka, uppvuxen i en trygg familj i en av Stockholms förorter – går från bruk av alkohol och hasch till tungt narkotikamissbruk, försörjer sig på prostitution och kriminalitet och ådrar sig HIV.

Boken illustrerar föräldrarnas desperata kamp för att hjälpa sin dotter och den vanmakt de känner när de vandrar mellan myndigheter, polis, socialtjänst och läkare. Boken tydliggör hur mycket som görs på olika håll, men att det ändå alltid blir fel. Det finns nämligen ingen samordning i åtgärderna, och de insatta resurserna gör inte åsyftad nytta. Alla blir lidande på detta. Saras öde delas av många.

Jag har träffat Sara, och hon beskrev mycket målande var felen finns. Jag tror att vi måste lyssna på missbrukarna själva och försöka se deras syn på var det brister.

Sara, liksom övriga ungdomar som hamnar i ett narkotikamissbruk, glider

bort från sina familjer och ett normalt liv. De får en egen gemenskap med missbrukargruppen, där de blir någon och får en identitet. Samtidigt skolkar de från livet, och vi måste alla hjälpas åt för att hindra dem från att göra det.

Det behövs därför aktiva åtgärder för att få människor att i tid upptäcka missbruket. Det gäller för föräldrar, lärare och de poliser som kommer i kontakt med ungdomarna att vidta rätt åtgärder på ett tidigt stadium. Ett samarbete skall också ske med socialtjänsten. Vi är alldeles för flata i våra insatser. Föräldrarna har för liten kunskap om hur de skall bära sig åt.

Vården av nya missbrukare inleds självfallet med frivillig vård. Förutsättningen för att den skall lyckas är att ungdomarna är motiverade. Jag skall inte beröra tvångsvård här, eftersom det kommer upp när vi behandlar propositionen om LVU.

Det finns olika möjligheter att ta till. Vi har t.ex. familjehem, som behöver stödas av kommunerna. De som ansvarar för familjehemmen måste ha en bra och kontinuerlig utbildning. När missbruket förvärras blir det aktuellt med institutionsvård. Det är viktigt att vi får bort de långa väntetiderna så att vi får möjlighet att bereda plats när missbrukarna är som mest motiverade. Personalen måste få förbättrad utbildning. Ökade insatser och resurser måste ges till frivilliga organisationer som t.ex. LP-stiftelsen. Det är en bra väg, de lyckas väl.

Det är även viktigt med uppföljning av vården. Det är dåligt med uppföljningen i dag. Det rinner ut mycket pengar till ingen nytta. Kontraktsvård är en annan form av vård som är viktig att utnyttja.

Det är emellertid också viktigt att skydda missbrukarna mot annan ohälsa. Socialministern var inne på HIV, via de här anslagen. Alltför många injektionsmissbrukare är i dag HIV-smittade. Värst är det i Stockholm. En studie av LVM-vården av narkomaner i Stockholm visade att 30 % av narkomanerna var HIV-positiva. Flertalet av dessa var fortfarande efter vård missbrukare. Undantag var de som fick metadon eller hade avlidit. Detta är skrämmande siffror.

Det är viktigt att skydda narkomanerna från HIV. Med upplysning kommer man inte alla gånger särskilt långt. Det är viktigt att de använder rena verktyg. Detta kommer att beröras vid måndagens debatt, som jag tyvärr inte kan vara med om. Jag vill därför nu framhålla att metadonbehandling är viktigt. Det finns hållbara argument internationellt för att ge tillgång till rena sprutor och spetsar och också till rengöringsmedel. Vi har nyligen börjat pröva en metod att rengöra smutsiga verktyg med natriumhypoklorit. Vi fäster förhoppningar vid att denna metod kommer att användas.

Jag vill gärna höra socialministerns syn på hur vi i dag skall kunna förebygga spridning av HIV bland missbrukare och också på hur vi kan värdera vårdinsatser, för att vi skall bli bättre i framtiden.

STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Socialtjänstens roll i detta sammanhang är mycket väsentlig. De s.k. förebyggande åtgärder som var angivna i den gamla barnavårdslagen resp. nykterhetsvårdslagen saknas i nuvarande socialtjänstlagstiftning. Under en följd av år har vi kritiserat såväl LVU som LVM.

Syftet med LVU har varit att sociala myndigheter på ett så tidigt stadium

som möjligt skall kunna gripa in om barn eller ungdom riskerar att hamna i en situation som leder till drogmissbruk eller om hemförhållandena anses vara till men. Som LVU nu är utformad har lagen inneburit att åtgärder har satts in för sent och att det har varit alltför lätt att så att säga straffa ut sig.

Därför är det bra att vi nu har fått förslag om såväl lagändringar som resursförstärkning. Det är åtgärder som vi moderater länge har krävt. Men det räcker inte. Vi vill gå längre än så, vilket framgår av våra motioner med anledning av den nu aktuella propositionen.

Vad som dessutom krävs för bekämpning av narkotikaproblemet är en snabb och effektiv organisation som har överblick över hela strukturen och snabbt kan ingripa, utreda, lagföra och följa upp effekterna av sina insatser genom hela kedjan, från inledande insatser i skola, socialvård, av polis m.m. till kriminalvård eller narkomanvård och återanpassning i samhället.

Om det allmännas resurser skall kunna utnyttjas på ett riktigt sätt måste två viktiga förutsättningar vara uppfyllda:

1. Insatserna måste riktas mot den allvarligaste brottsligheten och särskilt mot dess svagaste länkar.

2. De resurser som utnyttjas måste, mot bakgrund av vad de riktas mot, vara allsidigt sammansatta. De måste kunna arbeta snabbt och effektivt utan hindrande byråkratiskt och administrativt krångel i form av t.ex. gränsdragningen mellan myndigheter.

I varje kommun och även på länsplanet måste det bildas grupper som kontinuerligt följer narkotikafrågan. Förutom polis och sociala myndigheter bör det finnas representanter för Hem och skola, elevföreningar och så många andra aktiva föreningar som möjligt. Det gäller att slå tillbaka mot narkotikan på bred front, medan det ännu finns tid att göra något.

Ideell verksamhet utgör också ett viktigt och omistligt inslag i den totala kampen mot drogmissbruket. De alternativa behandlingsformerna och det engagemang som där kommer till uttryck bör stimuleras och uppvärderas. Alternativen ger ofta en bättre rehabilitering än motsvarande verksamheter i offentlig regi. Även av detta skäl måste stat och kommuner använda sig av enskilda, ideella organisationer som innehar tillstånd från länsstyrelserna att driva hem för vård eller boende och som med kort varsel kan gå in och erbjuda resp. socialnämnd/distriktsnämnd behandling för en hjälpsökande individ. Man kan i sammanhanget nämna institutioner som LP-stiftelsen, Narcanon, Daytop, Hassela, Länkrörelsen m.fl. Dessa kan representera olika bakgrund och metoder men har alla gemensamt att de kan redovisa ett gott behandlingsresultat.

Jag vill fråga socialministern vad regeringen planerar att göra för att underlätta för enskilda organisationer att hjälpa till i vårdarbetet. De kan, som Barbro Westerholm mycket riktigt påpekade, hjälpa till att få bort de långa väntetiderna.

Herr talman! Slutligen vill jag understryka vad som tidigare har sagts här beträffande det internationella engagemanget. Sverige är ett litet land och har naturligtvis svårt att agera ensamt. Därför är det viktigt att vi i samverkan med andra länder både i Europa och ute i världen hjälper till att åstadkomma insatser på bred front. Vi moderater har därför i de internationella organisationer där vi är medlemmar – jag tänker på EDU och IDU – tagit

upp narkotikafrågan främst på dagordningen, för att åstadkomma sådana insatser. Ett av de förslag vi har fört fram är att man skall skapa en europeisk bas för samordning av insatserna i Europa, lik den bas som i dag finns i USA.

JERRY MARTINGER (m):

Herr talman! En av orsakerna till att Sverige just nu översvämmas av narkotika är att tillgången ute i världen ökat kraftigt under det senaste året.

Från de stora vallmofälten i Shanbergen i Sydostasien släpps i år närmare 3 000 ton råopium ut på världsmarknaden. Det är den största skörden någonsin från det område som brukar kallas Den gyllene triangeln. Det innebär omkring 300 ton heroin i förädlad form. Då har jag inte räknat med de betydande mängder heroin som kommer från den s.k. gyllene halvmånen i Pakistan, Afghanistan och Iran. Jag har inte heller sagt någonting om det opium som kommer inifrån folkrepubliken Kina.

Bara mängden från Den gyllene triangeln är tillräcklig för att täcka världsbehovet av heroin i flera år och för att skapa en helt ny generation missbrukare.

Även kokainskördarna i Sydamerika har ökat mycket kraftigt. Det är sannolikt de största skördarna någonsin som i år släpps ut på världsmarknaden. Den sammanlagda arealen för koka-odlingarna i Peru, Bolivia och Colombia är nu över 300 000 hektar. För att utvidga odlingarna ytterligare är man i full färd med att hugga och bränna ned djungeln på flera ställen.

Tillgången på hasch och marijuana har också ökat. Den hampaväxt som är ursprunget till dessa droger, Cannabis Sativa, har i år givit stora skördar i nästan alla producentländer. Det gäller Nepal, Indien, Afghanistan, Iran, Pakistan, Libanon, Turkiet, Marocko, Zaire och Zimbabwe, för att bara nämna några exempel.

Det finns också mycket gott om amfetamin för närvarande. Trots att polisen för två månader sedan gjorde tillslag mot Hollands förmodligen största amfetaminfabrik genom tiderna, har detta knappast märkts på den europeiska marknaden. Ändå har den holländska fabriken under de senaste tre fyra åren tillverkat amfetamin för minst tre miljarder kronor. En stor del av den narkotikan har exporterats till Sverige. Bara sedan 1985 har det gjorts inte mindre än 364 beslag på sammanlagt 288 kg amfetamin från fabriken.

Att amfetaminet trots det stora tillslaget i Holland ändå väller ut över Europa i enorma mängder beror på att Polen nu på allvar kommit i gång med produktion av amfetamin. Det finns mycket som tyder på att Polen håller på att överta Hollands roll som ledande producentland för amfetamin. Tidigare rykten om att Polen importerat amfetamin kemister från Holland tycks i dag vara ett faktum. Svensk och övrig europeisk polis har vid beslag kunnat notera att det polska amfetaminet varit av högsta tänkbara kvalitet.

Vid sidan om amfetamin finns det numera gott om andra syntetiska droger på marknaden. Ecstasy, ofta förkortat med bokstäverna XTC, som är en av dessa, är intressant, därför att denna drog kan sägas ha en betydelsefull koppling till amfetamin.

Amfetamintillverkarna håller nämligen på att lära sig den kemiska processen för att tillverka Ecstasy. Detta är oroväckande, eftersom den välutvecklade försäljningsorganisation som finns för amfetamin då också kommer att

utnyttjas för Ecstasy. Därför är det möjligt att nästa stora syntetiska drog i Skandinavien blir just Ecstasy.

Ecstasy är en drog som ser högst ofarlig ut. Den säljs vanligtvis i form av små tabletter med ett leende ansikte på. I reklamen sägs det att Ecstasy är en ofarlig drog som ökar förmågan att uppleva kontakt med andra människor och förstärker kärlekskänslor och sexuella upplevelser. Det är en farlig varudeklaration som innebär att Ecstasy kanske är den allra mest förrädiska drogen hittills.

Det finns ungdomar som sitter och skakar i rullstol efter att ha tagit en enda Ecstasytablett. För sju år sedan provade en ung pojke i USA den här drogen. Pojken ligger fortfarande på sjukhus med svåra hallucinationer. Överallt ser han ormar som anfaller, och detta trots att han bara åt en enda av de leende tabletterna.

Herr talman! Den stora tillgången på narkotika i världen leder till slutsatsen att det nu är viktigare än någonsin tidigare att vidta åtgärder för att förhindra att antalet narkotikakonsumenter ökar.

Det är därvid väsentligt att jakten på de stora narkotikalangarna fortsätter. Men genom att konsumenten trots allt är narkotikamarknadens yttersta förutsättning och i praktiken den enda oersättliga länken i hela kedjan av aktörer inom narkotikahandlingen, måste ändå det enskilda innehavet och missbruket stå i centrum för den politik som skall föras på det här området.

I sitt svar till Ingbritt Irhammar säger socialministern att det som behövs för att komma åt narkotikabrottsligheten är ett mer aktivt polisarbete mot gatulangning.

Med anledning av detta uttalande vill jag göra socialministern uppmärksam på det förhållandet att regeringen faktiskt i betydande utsträckning försämrat förutsättningarna för polisen att bedriva en effektiv kamp mot gatulangningen när den dragit ned på polisens resurser under 1980-talet.

Genom att personalminskningarna tvingat polisen att prioritera utryckningstjänsten och bemanningen av polisstationerna har polisen inte kunnat göra den satsning på s. k. gatulangningsgrupper som skulle behövas i kampen mot narkotikan.

Regeringens polispolitik under 1980-talet har varit en katastrof för narkotikabekämpningen.

Dessutom har det socialdemokratiska motståndet mot att ge polisen rätt att ta blodprov och urinprov på misstänkta missbrukare i hög grad minskat möjligheterna att i ett tidigt skede uppdaga vilka som är missbrukare och därigenom kunna sätta in relevanta åtgärder.

Jag skulle vilja veta vad socialministern menar med "ett mer aktivt polisarbete mot gatulangning".

Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Jag uppfattade Ingbritt Irhammars kritik mot regeringen och mot narkotikapolitiken såsom den har förts mera som en irritation över gängna års debatter än någonting som är relevant just nu. Därför vill jag inte ägna så mycket tid åt just den delen i diskussionen. Men jag vill, till skillnad från Ingbritt Irhammar, hävda att det under hela 80-talet har förts en offensiv

narkotikapolitik i det här landet. Även om vi inte är nöjda med alla resultat som har uppnåtts, tror jag att detta resultat är en väsentlig del av förklaringen till att vi i Sverige ändå kan uppvisa ett bättre läge än vad man kan göra i många andra länder, bl.a. alldeles i vår närmaste omgivning i vissa länder i Norden och i övriga Europa.

Som flera gånger har understrukits i denna debatt är det som bekant kriget mot narkotikan, som det med berättigande kallas, som måste föras på flera olika fronter. Och de ganska hänsynslösa metoder som narkotikalangare och andra finner under utvecklingens gång måste mötas med motåtgärder i olika sammanhang. Det innebär att vi, även om vi har fört en offensiv narkotikapolitik, inte bara kan slå oss till ro med detta, utan vi måste också finslipa metoderna och se över arsenalen vid olika tillfällen, vilket är skälet till att regeringen, inför den oro som vi alla känner för risken av en ny knarkvåg, nu har tillsatt en aktionsgrupp.

I denna aktionsgrupp kommer tullen att vara direkt representerad genom sin generaldirektör. Polisen kommer också att vara direkt representerad genom rikspolisstyrelsen. Tullen och polisen har då möjlighet att där aktualisera de åtgärder som bl.a. Ingbritt Irhammar tog upp. Om de anser att de arbetsinstrument som de i dag har är otillräckliga sitter de ju själva mitt i det aktiva organ som skall ge regering och riksdag förslag på detta område. Jag går därför inte in på de exakta frågeställningar som Ingbritt Irhammar tog upp, utan jag menar att om polisen anser att den har otillräckliga arbetsinstrument får den väcka frågor om detta via narkotikagruppen där polisen är direkt engagerad i arbetet, och så får det bli en prövning av detta när gruppen så småningom lägger fram sina förslag. Och det skall inte ske långt fram i tiden, utan denna grupp skall påbörja sitt arbete så snart som det över huvud taget är möjligt.

Detta gäller även Jerry Martingers fråga, som han i och för sig redan har fått svar på ganska nyligen av justitieministern. Polisen själv eller t.ex. riksåklagaren har inte själva framhållit att möjligheten att ta blodprov och urinprov är några viktiga och avgörande instrument för att komma till rätta med detta problem. Riksåklagaren fann, som justitieministern påpekade, över huvud taget inte skäl att kriminalisera konsumtion av narkotika. Och rikspolisstyrelsen framförde uppfattningen att det inte fanns något beaktansvärt intresse av att använda tvångsmedel för att ta urinprov. Men om de har ändrat sig på denna punkt får de väl aktualisera sin nya inställning via narkotikagruppen.

Den internationella utvecklingen, som flera talare har berört, är naturligtvis oerhört viktig i detta sammanhang. Skall vi lyckas med åtgärder på detta område måste dessa åtgärder vidtas på det internationella fältet. Vi kan med rätta hävda att Sverige bedriver en mycket aktiv politik. Sveriges bidrag, för att utgå från samma utgångspunkt som Ingbritt Irhammar gjorde beträffande statsministerns uttalande, till FN:s narkotikafond har sedan 1982 ökat från 4 milj. kr. till 40 milj. kr. Det har alltså tiodubblats på dessa år. Det menar jag är ett uttryck för att Sverige verkligen tar den internationella kampen mot narkotika på allvar. Det är bara ett exempel, det finns flera, som jag tog upp i svaret när jag hänvisade till de aktiviteter som nu pågår.

Jag skall svara på den konkreta frågan om Afghanistan från Ingbritt Ir-

hammar. Om man vid detta arbete, som i huvudsak skall ske i FN:s regi, lägger fram förslag skall vi naturligtvis pröva dem lika öppet som vi har prövat insatserna när det gäller Colombia och andra insatser som vi har kanaliserat via FN-organen. Jag kan alltså inte just nu säga något mer än att man arbetar och förbereder projekt i FN:s narkotikafond och att vi får ta ställning till dem när förslag läggs fram. Jag vill emellertid slå fast att Sverige, trots att Sverige befolkningsmässigt inte är så stort, är en av de största bidragsgivarna och ett av de mest aktiva länderna när det gäller att åstadkomma resultat i de internationella organen.

Till Sten Svensson vill jag säga att vårdresurserna faktiskt har ökat ganska kraftigt. Detta svar gäller även Barbro Westerholms inlägg. Vi höjer 1990 bidraget till de slutna platserna på § 12-hemmen från 250 000 till 400 000 kr. per plats. Det är bara ett exempel på att dessa insatser ökar. I detta avseende medverkar i hög grad de frivilliga organisationerna när det gäller att göra insatser på vårdområdet, vilket regeringen tycker är positivt.

INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Jag vill inledningsvis säga att jag håller med socialministern om att min kritik i huvudsak var riktad mot åtgärderna de gångna åren. Men jag delar inte socialministerns uppfattning om att regeringen har fört en offensiv politik. I mitt första inlägg förde jag fram exempel på brister i regeringens politik, så jag skall inte upprepa det. Jag sade också i mitt första inlägg att det är positivt att regeringen nu har vaknat, föreslagit åtgärder och även vidtagit vissa.

Jag noterade speciellt i socialministerns inlägg att det nu finns en öppning från regeringens sida att eventuellt skärpa lagstiftningen om inblandade parter anser detta nödvändigt, som socialministern sade. Jag tycker att det bådar gott för framtiden mot bakgrund av de önskemål som jag har fått framfört till mig från polis- och åklagarhåll. Jag vet mycket väl att riksåklagaren tidigare har uttalat att man inte anser det så viktigt att kriminalisera bruk av narkotika, införa fängelsestraff i straffskalan och att kunna ta blod- och urinprov. Samtidigt vet jag att poliser och socialarbetare ute på fältet anser att de är fruktansvärt svårt att nå fram till dem som brukar narkotika, därför att man har svårt att upptäcka dem med dagens lagstiftning. Jag ser faktiskt positivt på kommissionens arbete och ser fram mot dess resultat. Jag hoppas att arbetet skall leda fram till att åtalsunderlåtelseerna skall minska i antal. Eftersom regeringen inte har några synpunkter nu på vad som behöver göras utan vill avvakta, vill jag ändå fråga om regeringens inställning. Åtalsunderlåtelseerna för narkotikabrott uppgår till 11 % av alla fall. Detta anser vi inom centern oacceptabelt. Min fråga är då: Anser socialministern att det är acceptabelt när man skall ge korrekta signaler till missbrukarna?

Jag skulle vilja ta upp en annan fråga. Justitieministern sade i början av november att hon skulle göra civilministern uppmärksam på problemen vid eventuella förändringar av gränserna för innehav av narkotika. Hon sade att hon skulle ta kontakt med civilministern. Jag undrar om detta har skett och vad det har lett till inom regeringkansliet.

BARBRO WESTERHOLM (fp):

Herr talman! Jag tyckte att jag inte riktigt fick svar på ett par av mina frågor till socialministern. En av dem var hur vi följer upp resultaten med olika vård- och behandlingsmetoder. Jag försökte att leta reda på vad man har gjort och frågade riksdagens utredningstjänst. Utredningstjänsten var i kontakt med socialstyrelsen, socialdepartementet, Kommunförbundet och CAN. Resultatet av dessa kontakter blev att man skrev så här: "Av telefonkontakterna framgår dock att en systematiserad uppföljningsverksamhet kommer att bli allt viktigare. Att få en samlad bild av utvärderingar som gjorts på olika nivåer framstår som angeläget." Sedan skriver man om svårigheterna att göra en sådan utvärdering. Jag tycker att det är viktigt att vi gör en utvärdering av de olika alternativa behandlingsformer som finns.

Den andra frågan är hur socialministern tror vi kan skydda narkomanerna mot att få HIV – gulsot hör också dit.

Den tredje fråga som jag tänkte ta upp gäller införsel av billig narkotika. Jag har en person i min närhet som var i Pakistan nära afghanska gränsen och som erbjöds att köpa ett kilo heroin för 700 kr. Vederbörande avböjde naturligtvis, men hur många är det som faller för frestelsen att bara en gång köpa det för att kanske sanera sin ekonomi? Hur kan vi "vaccinera" våra ungdomar som reser ut till världens alla hörn mot sådana frestelser? Hur "vaccinerar" vi våra biståndsarbetare? Jag är medveten om att detta bara är en liten del i kampen mot narkotika, men många bäckar små gör en stor å.

JERRY MARTINGER (m):

Herr talman! Socialministern sade att jag nyligen fått svar av justitieministern i narkotikafrågan. Det stämmer. Jag hade faktiskt inte heller tänkt gå upp i den här debatten i dag, men jag reagerar mot att socialministern säger att det behövs ett mer aktivt polisarbete mot gatulangning. Mer aktivt polisarbete är ju inte detsamma som att polisen skall få mer resurser i kampen mot narkotika. Det är två helt skilda saker. Att socialministern talar om ett mera aktivt arbete från polisens sida i stället för ökade resurser kan bara innebära att socialministern förväntar sig att de polismän som är i tjänst skall arbeta ännu hårdare med de bristfälliga resurser som de nu har. Det kan inte betyda någonting annat än att regeringen planerar att fortsätta den rovdrift på poliser som har ägt rum under större delen av 1980-talet. Det finns polismän som inte har haft en enda ledig dag mellan augusti och december. Hur många andra yrkesgrupper skulle acceptera sådana arbetsförhållanden? Jag vill gå så långt som att påstå att regeringen som ytterst ansvarig i sammanhanget på ett omänskligt sätt utnyttjar en otroligt lojal yrkeskår. Det går inte att hänvisa till att antagningen till polishögskolan nu ökat från tidigare år. Det tar tre år att utbilda en polis, varför vi inte får några effekter av ökningen förrän en bra bit in på 1990-talet. Vad som behövs är ökade resurser *nu*. Vi moderater har vid upprepade tillfällen krävt att 600 nya administrativa tjänster skall inrättas inom polisen, så att de polismän som utför administrativa göromål inomhus i större utsträckning kan frigöras för yttre tjänst. Genom litet god vilja från regeringens sida skulle vi snabbt kunna få fram ett beslut. Vi skulle redan till jul- och nyårshelgerna kunna få ut fler poliser på gator

och torg. Vi skulle då också kunna göra en bättre insats i kampen mot gatuvåldet.

Efter mötet i Rosenbad antyde visserligen statsminister Ingvar Carlsson att han kunde tänka sig att göra en sådan satsning som vi har föreslagit. Men han sade ingenting om när och framför allt lovade han ingenting heller.

Herr talman! Kanske var mötet i Rosenbad ingenting annat än ett skådespel för att lugna den allmänna opinionen och för att bl.a. ge medborgarna ett intryck av att regeringen har gjort någonting konkret åt polisbristen. Liknande skådespel har ju arrangerats tidigare. När den värsta stormen sedan har lagt sig har regeringen dragit sig tillbaka utan att ha vidtagit en enda åtgärd!

STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Socialministern vill ge sken av att han redan har löst problemen. Det är ett faktum att väntetiderna inom vården fortfarande existerar och dessutom är långa. Socialministern svarade mig på min fråga att han höjer bidragen till § 12-hemmen.

Redan i mitt förra inlägg noterade jag att det har kommit förslag av den innebörden. Men vad jag är ute efter är att få socialministern att kommentera situationen för de enskilda alternativen. Vårdmonopolet måste undanröjas och de som arbetar inom den enskilda sektorn ges likvärdiga förutsättningar att verka på exakt samma villkor som de offentliga organen. Hittills har vi hamnat i minoritet i socialutskottet när vi har tagit upp frågor av denna innebörd. Vill socialministern ge några andra signaler, så att vi kan få dessa synpunkter att tränga igenom, för det är viktigt för vården att de enskilda alternativen får göra sig gällande i ökad utsträckning? Där ligger lösningen av de problem som vi i dag har med de långa väntetiderna.

Jag vill även tacka för svaret när det gäller de internationella frågorna. Det internationella engagemanget är väsentligt. Det är bra att regeringen har höjt anslaget. Men det skulle vara ännu bättre om vi kunde bidra med idéer och synpunkter som leder till en bra användning av de pengar som samlats hos FN:s organ, så att vi i FN:s regi kan få till stånd sociala projekt som innebär en omställning för bönderna t.ex. i Colombia. Det räcker inte med att rycka upp plantorna för dem, vi måste se till att det blir en social omställning och alternativ sysselsättning. Det är det väsentliga. Sverige måste komma med konkreta förslag och idéer. Vilka instruktioner planerar regeringen att ge de företrädare vi har i FN för att vi skall kunna medverka till en sådan förändring?

Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Jag kan inte kommentera de sifferuppgifter angående åtalseftergifter som Ingbritt Irhammar nämnde. Jag är något förvånad över att siffrorna skulle vara så höga som 11 %. Om man i detta sammanhang har fått en praxis som det finns anledning att pröva, bör denna ganska förutsättningslöst kunna diskuteras. Också detta kan ses som ett led i de åtgärder som behöver vidtas på detta område.

Huruvida det har förekommit några kontakter mellan civilministern och justitieministern är mig obekant. Men om justitieministern har utlovat att en

sådan kontakt skall ske förutsätter jag att den också kommer att genomföras.

Barbro Westerholm tryckte på behovet av bättre utvärderingar av vårdresultatet än vad som hittills har varit fallet. Jag tror inte att vi är oense på den punkten. Med hänsyn till de mycket stora resurser som satsas på vårdområdet är det naturligtvis viktigt att vi vet att dessa resurser används på ett så bra sätt som möjligt. Och då kan vi vara överens om att också skaffa oss de bästa möjliga metoderna för att kunna göra utvärderingar av denna verksamhet.

Barbro Westerholms andra fråga handlade om rena sprutor till narkomaterna. Denna fråga skall – som Barbro Westerholm sade – diskuteras här på måndag. Jag vill inte föregripa den interpellationsdebatten, men jag kan säga så mycket som att i svaret på interpellationen kommer jag för min del att säga att jag inte är beredd att nu ompröva det riksdagsbeslut som fattades så sent som i våras. Jag vet att Barbro Westerholm inte tycker om det riksdagsbeslutet. Men om riksdagen i bred majoritet, praktiskt tagit tvärs över partigränserna – med undantag för folkpartiet – har fattat ett sådant beslut bara för ett antal månader sedan skall regeringen enligt min mening inte gå in och ändra på förutsättningarna vad gäller denna fråga. Så mycket kan jag säga i dag, och sedan får vi föra denna diskussion vidare på måndag i samband med att interpellationen skall behandlas.

Hur skall vi vaccinera ungdomarna så att de skall kunna möta realisationserbjudanden i fråga om knark osv. när de är ute och reser i världen? Ja, vi måste naturligtvis bedriva en ständig upplysningsverksamhet på detta område. Vad vi under 80-talet har kunnat konstatera, även om det nu finns oroande tendenser i en annan riktning, är att ungdomen trots allt inte är opåverkad av den debatt som har förts. Det har skett en attitydförändring exempelvis ute bland skolorna under 80-talet. Just nu arbetar bl.a. den s.k. Athena-gruppen mycket aktivt med fortsatt upplysningsverksamhet i skolorna, via massmedia och på många andra olika sätt för att göra de nya generationerna uppmärksamma på att knarket inte är något att leka med. Det är en livsfarlig lek som man ger sig in på om man faller för de tongångar som nu finns och som säger att "det där kan man prova litet grand, det skadar väl inte". Det finns tillräckligt många exempel på att vi inte kan kosta på oss att leka den leken. Detta budskap måste naturligtvis föras fram till varje årsklass som växer upp och som kommer i närheten av dessa risker.

Till Jerry Martinger vill jag säga att det naturligtvis inte är fråga om något skådespel när regeringen försöker få ett aktivt samarbete till stånd med folk rörelser, med ungdomsorganisationer, med föräldraföreningar osv. för att komma till rätta inte bara med narkotikaproblemen utan med de våldstendenser som vi kan se över huvud taget. Vi vet att det fordras förstärkningar även på polisområdet. Det kan handla om både förstärkningar i fråga om polisens eget sätt att arbeta och om allmänna resursförstärkningar. Som Jerry Martinger sade är det ju nu en förstärkning på gång, även om han inte var nöjd med detta. Men på grund av faktorer som hänger samman med utbildningen har dessa insatser inte givit något utslag ännu.

Allra sist vill jag ge en kommentar till det Sten Svensson kallade vårdmonopolet, vilket skulle syfta på det samhälleliga vårdmonopolet. Men samhäl-

let har inget vårdmonopol på detta område. Tvärtom sker huvuddelen av vården i dag i stiftelser och i enskilda organisationers regi. Samhällets roll är att finansiera vården. Jag tror att inte mindre än 65 % av vårdplatserna i dag finns på enskilda vårdhem eller på stiftelser. Det existerar alltså inget vårdmonopol på detta område, utan tvärtom använder vi en betydande del av de resurser som finns till att stödja de frivilliga organisationernas arbete. Detta är enligt min mening en riktig metod, eftersom det ofta är inom de frivilliga organisationerna som det finns ett extra engagemang, som kanske inte alltid går att få fram i de kommunala och landstingsägda institutionerna.

Andre vice talmannen anmälde att Sten Svensson och Jerry Martinger anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Jag konstaterar att det nu faktiskt finns en öppenhet hos regeringen vad gäller att pröva olika typer av lösningar. Detta är väldigt positivt, det måste jag säga. Jag tänker bl.a. på att regeringen nu är beredd att se över frågan om åtalsunderlåtelse.

Jag ställde i mitt första inlägg en fråga som jag dock inte har fått något klart besked på, nämligen min fråga om tullen. Jag frågade om tullen kommer att slippa ifrån regeringens sparmål mot bakgrund av att dess arbete med att stoppa narkotikan vid gränserna är så viktigt. Om man ser framåt kan man konstatera att det kommer att uppstå ytterligare problem när EG upphör med sin gränskontroll. Då blir det ännu viktigare att vi har en mycket stark kontroll vid våra gränser.

Jag skall också gå in på frågan om vårdbehovet. Jag har inte tagit upp denna fråga tidigare. Vi kan konstatera att vårdköerna är alltför långa och att regeringen har givit ytterligare resurser till § 12-hemmen. Centern har tidigare påpekat att vi också måste öka antalet vårdplatser vad gäller § 34-placeringar för dem som är intagna för missbruksproblem. Det är viktigt att det i fråga om § 34-placeringar finns ett tillräckligt antal platser att tillgå i slutet av missbrukarnas behandlingstid, så att eftervården kan skötas ordentligt.

När det gäller § 12-hemmen har det länge förts en debatt om att dessa hem, sedan de överfördes till landstingens och kommunernas regi, har minskat i antal. Skötseln vad gäller dessa hem har på vissa håll blivit sämre. Centerpartiet har framfört krav på att huvudmannskapet i stället skall vara statligt. Har regeringen tagit ställning i denna fråga? Kommer det att bli så som vi vill?

Det har visat sig att kontrollen av den vård som bedrivs i olika vårdhem och alternativa vårdhem skulle behöva förbättras. Har regeringen även planer på en sådan förbättring?

Till sist vill jag gå in på ett helt annat problem. Bland narkotikamissbrukare, och särskilt då bland sprutnarkomaner, finns en stor mängd aids sjuka och HIV-smittade. Detta har tidigare påpekats här. Några av dessa narkomaner är prostituerade, och de sprider smittan vidare till sina kunder, de s.k. torskarna. Dessa är, inom parentes sagt, i stor utsträckning män som redan lever i parförhållanden och inom dessa för smittan vidare till sina fruar och

*Svar på interpellationer och frågor –
Svar på interpellationer och frågor*

sambos. Vad är egentligen regeringens invändning mot att kriminalisera de prostituerades kunder?

BARBRO WESTERHOLM (fp):

Herr talman! Jag har fortfarande inte fått något svar på frågan hur vi skall hjälpa narkomanerna att skydda sig mot HIV-smitta, men det kanske kommer på måndag. Narkomaner är en riskgrupp för HIV, genom att de delar sprutor och utsätts för mikrotransfusioner med HIV-smittat blod, men också oskyddade samlag är en risk.

Det är därför av största vikt att vi hjälper i första hand narkomanerna att upphöra med sitt missbruk, men det tar ofta tid att motivera narkotikamissbrukare för narkomanvårdande behandling – det är återfall och besvikelser under vägen. Samtidigt vet vi att många narkomaner är intresserade av sin hälsa och vill skydda sig. Det finns fortfarande ingen bot, inget vaccin, mot HIV, och därför är förebyggande insatser så viktiga. Det är också därför som man har prövat olika metoder för att se till att de använder rena verktyg.

Talrika studier världen över, bl.a. redovisade i juni vid World Aids-konferensen i Montreal, visar att flertalet narkotikamissbrukare – i vissa studier upp till 80 % – kan ändra injiceringsvanorna så att de blir mindre riskabla om de förutom individuell information får konkreta medel till sitt förfogande. Det kan vara tillgång till rena sprutor och spetsar eller tillgång till medel som de rengör sin smutsiga verktyg med. Det finns områden i världen där alla tecken tyder på att smittspridningen har stannat upp genom att narkomangruppen har fått dessa möjligheter.

När det gäller överföring av HIV genom samlag har det visat sig vara mycket svårt att få narkotikamissbrukare att praktisera säkrare sex. Det är en mycket viktig uppgift att tackla, eftersom det är den vägen som narkomanerna sedan sprider HIV ut i samhället.

Detta leder mig också in på metadonet och de köer som fortfarande finns, trots utbyggnaden i Stockholm. Jag ser det som absolut nödvändigt att vi lyfter bort det tak som har funnits och som skapades av helt andra skäl i början av 1980-talet.

Slutligen vill jag åter påminna om det etiska dilemma som läkarna hamnar i och där Läkartidningen i maj skrev i en ledare: "Svaret kan bara bli ett – att läkarna måste låta sitt handlande styras av en humanitär inställning till människor. De har här vägledning av förbundets etiska principer som i sin tur bygger på internationellt antagen och allmänt accepterad kodex."

Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Jag skall inte närmare gå in på Barbro Westerholms senaste inlägg, eftersom det berör frågor som kommer att avhandlas i den interpellationsdebatt som hålls på måndag och där flertalet partier, såvitt jag kan förstå, kommer att vara företrädde. Jag uppfattade det så att Barbro Westerholm, som då inte kan delta, har utnyttjat detta tillfälle för att framföra sina synpunkter, men jag går inte ytterligare in på den diskussionen.

Till de konkreta frågor som Ingbritt Irhammar upprepade vill jag säga, att det när det gäller tullen kan konstateras att just narkotikaarbetet inom tullen har varit ett prioriterat område, som inte har varit föremål för några sparbe-

ting. Jag uppfattar att det kommer att vara så också i fortsättningen. Huruvida tullens resurser i övrigt räcker till med hänsyn till den verksamhet som bedrivs får naturligtvis i vanlig ordning prövas i budgetarbetet, men just narkotikabekämpningen har redan getts prioritet.

På motsvarande sätt ges dessa uppgifter hög prioritet i rikspolisstyrelsens eget narkotikaprogram, som nyligen lades fram. Regeringen tycker att det är tillfredsställande att polisen har den inställningen.

När det gäller § 12-hemmen och behovet av att staten tar ett direkt ansvar för den verksamheten, har vi alltså nu valt att ge ett ökat stöd till huvudmännen, och vi får se vad det ger för resultat. Vi är inte nöjda med förhållandena som de är i dag, och det är därför som vi ger detta stöd. Jag utesluter inte att vi kan komma tillbaka till frågan om att staten får ta ett direkt ansvar, men det får vi i så fall göra när vi kan bedöma om de ökade resurserna har gett någon effekt.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1989/90:23 om ändrade regler för försäljning av alkoholdrycker

Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Sten Andersson i Malmö har frågat mig om jag är beredd att medverka till förändringar i lagstiftningen så att åldersgränsen för inköp av alkohol i systembutiker blir densamma som myndighetsåldern.

För inköp av alkoholdrycker i en systembutik måste man vara 20 år, men för att bli serverad på restaurang behöver man bara vara 18 år. Vid inköp av öl, klass II, gäller också 18-årsgränsen.

Rätten att göra inköp i systembutik har tidigare haft anknytning till myndighetsåldern. Sambandet bröts år 1974, när myndighetsåldern sänktes till 18 år utan att åldersgränserna i alkohollagstiftningen ändrades. Inte heller när 1977 års alkohollpolitiska beslut fattades ansågs det lämpligt att sänka åldersgränsen till 18 år för inköp i systembutik.

Inom Norden är myndighetsåldern 18 år även i Danmark, Finland och Norge, medan åldersgränserna för inköp av alkoholdrycker varierar. Danmark har en enhetlig 18-årsgräns. Finland har samma regler som Sverige, medan Norge har en 20-årsgräns för såväl försäljning i systembutik som servering av sprit på restaurang. För öl och vin som serveras på restaurang gäller däremot i Norge en 18-årsgräns.

I USA har åldersgränserna under de senaste åren höjts till 21 år i praktiskt taget samtliga delstater. Motivet för höjningen av åldersgränsen i USA har främst varit hänsyn till trafiksäkerheten; ungdomar är överrepresenterade i alkoholrelaterade trafikolyckor. En samordning med myndighetsåldern har alltså inte betraktats som självklar, vare sig i Sverige eller i andra länder.

Missbruk av alkohol medför risk för svåra medicinska och sociala skador. En särskilt utsatt grupp är unga människor. Det är då naturligt att samhället söker skydda de unga med hjälp av särskilda regelsystem. Åldersgränser för inköp och servering är ett uttryck för detta. Också andra regler som finns i

alkohollagstiftningen tar sikte på att motverka alkoholkonsumtion hos unga människor. Att påverka ungdomens inställning till alkohol är viktigt. Information, opinionsbildande insatser och andra förebyggande insatser riktar sig i stor utsträckning till ungdomar. Folkrörelser, de ungas egna organisationer samt kommunala och statliga myndigheter är viktiga aktörer i dessa sammanhang.

Undersökningar av alkoholvanor bland ungdomar visar att det ägt rum en markant ökning av alkoholkonsumtionen i ungdomsgrupperna under senare år. Debutåldern för alkohol har sänkts, och antalet berusningstillfällen bland unga har ökat. Under den senaste treårsperioden uppgår ökningen av den totala alkoholkonsumtionen i ungdomsgruppen till nära 30 %.

Färska undersökningar pekar också på att det finns ett samband mellan ökningen av antalet våldsbrott och en ökad tillgänglighet av alkohol.

En sänkning av åldersgränsen för inköp av alkohol vid systembutiker skulle sannolikt öka alkoholkonsumtionen bland ungdomar. Jag är inte beredd att verka för en sådan utveckling. I stället finns det enligt min mening skäl att överväga en höjning av serveringsåldern till 20 år, vilket också riksdagen uttalade föregående vecka. Den frågan bereds för närvarande i socialdepartementet.

STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag tackar för svaret.

När jag gick i skolan för många år sedan fick jag lära mig av min zoologilärare att strutsen inte finns i vilt tillstånd i Sverige. Strutsen har den egenskapen att den när den blir attackerad av problem sticker ner huvudet i sanden. När jag följer den svenska alkoholdebatten kan jag konstatera att strutsen sannerligen finns i vårt land.

När man ser hur mycket alkohol vi konsumerar i Sverige per invånare och år och jämför med andra länder, kan man få ett intryck av att industriell, social, ekonomisk och kulturell verksamhet inte fungerar i något land förutom Sverige. Så är inte fallet – det vet vi alla mycket väl.

Jag tycker inte om att statsrådet i svaret talar om ungdomar, när jag talar om en principfråga. Det handlar om människor som är myndiga, som alltså inte längre är ungdomar. Att man tar ifrån dem rätten att köpa en flaska lättvin på Systembolaget är helt ofattbart och går inte att försvara – om man nu inte skall likna en struts.

En 18-åring har i dag rätt att delta i valen till Sveriges riksdag och kan även bli invald i riksdagen. Snart kommer säkert något parti, i iveren att stödja ungdomarna eller för att verka ungdomsvänligt, att lansera en kandidat med klar chans att bli ledamot i Sveriges riksdag. Vad händer då? Jo, då får den här personen delta i övergripande alkoholbeslut, men köpa en flaska lättvin på Systembolaget får han eller hon inte lov att göra. Herr talman! Var någonstans finns konsekvensen i detta?

Skulle det sedan vara så äventyrligt att jag – om jag är kvar i riksdagen vid det tillfället vet man ju inte – på mitt rum skulle bjuda denna ledamot som inte fyllt 20 år på ett glas vin, är lagstiftningen i det fallet litet suddig. Men skulle jag vara s.k. skickebud och köpa en flaska vin till en ledamot av riks-

dagen som inte fyllt 20 år är jag kriminell. Att logiken lyser med sin frånvaro är väl helt uppenbart.

När man fyller 18 år kan man ta körkort. Det klarar faktiskt de flesta svenska 18-åringar. Då får de ta det stora ansvar det innebär att framföra bil i trafiken. De måste fatta snabba och ibland mycket avgörande beslut. Men köpa en flaska lättvin på Systembolaget, det får de inte lov att göra.

Pojkarna kan t.o.m. få göra värnplikten. Har man ekonomiska resurser, får man delta i hur stora transaktioner som helst. Det kan handla om miljonbelopp. Men betala 34:50 kr. för en flaska lättvin på Systembolaget, det får man inte lov att göra.

Man kan, herr talman, få lov att ta det största ansvaret som kan läggas på människor, nämligen att uppfostra egna barn. Men köpa en flaska lättvin för att fira ditt bröllop eller ditt barns dop, det får du inte lov att göra om du inte har fyllt 20 år.

Det finns massvis med andra exempel inom detta område där all konsekvens och all logik lyser med sin frånvaro. Jag skall bara nämna ett till.

För att bli anställd som försäljare på Systembolaget räcker det inte längre att man är myndig, utan man måste ha fyllt 20 år och får då bara sälja till dem som har fyllt 20 år. Har man däremot fyllt 18 år kan man gå på restaurang och bli serverad sprit av en 18-årig servitör. Jag skall inte upprepa mig om konsekvens eller inkonsekvens. Jag tycker de här exemplen räcker.

Herr talman! Jag är väl medveten om att alkoholen har ställt till en del problem. Men jag undrar om det egentligen är alkoholen som är grunden till problemen. Där finns bakomliggande faktorer. Jag skall till slut säga att jag faktiskt inte tror att statsrådet Hulterström själv tror på det han själv har skrivit i svaret. Gå ut och förklara för myndiga människor mellan 18 och 20 år att de får lov att göra allting annat i samhället, men köpa en flaska lättvin är dem inte förunnat!

Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Jag skall för min del inte ta upp någon alkoholpolitisk debatt med Sten Andersson i Malmö. Jag får bara konstatera att Sten Andersson kanske har haft litet otur med sin interpellation så till vida att riksdagen sedan interpellationen väcktes så sent som föregående vecka hade en omfattande alkoholpolitisk debatt. Jag vet inte huruvida Sten Andersson utnyttjade tillfället att delta i den debatten och tala om för sina riksdagskollegor vilka strutsar de var.

Den debatten utmynnade alltså i ett uttalande från riksdagens sida, i vilket man begärde att regeringen skall överväga en 20-årsgräns också för servering på restaurang. Detta kommer nu att prövas i samband med den översyn av alkoholpolitiken som sker i socialdepartementet. Vi konstaterar att det alltså finns ett riksdagsuttalande med mycket stor majoritet. Det hade kanske varit riktigare att de synpunkter som Sten Andersson nu framför, och som han naturligtvis har rätt att ha, hade framförts i förra veckan, när den alkoholpolitiska debatten hölls, än att vi skall hålla på och replikera om dem nu.

Med anledning av Sten Anderssons många exempel på inkonsekvenser, att man har rätt att sitta i riksdagen och fatta beslut om man skulle komma in här som 18-åring, men att man inte har rätt att gå och köpa en flaska vin

Svar på interpellationer och fråga

på Systembolaget, vill jag bara helt kort säga att detta kan exemplifieras hur långt som helst. Man kan faktiskt sitta i riksdagen utan att ha körkort, trots att man är betydligt äldre än 18 år, men ändå ha rätt att delta i beslut om hur körkortslagstiftningen skall vara utformad. Sten Andersson kan förmodligen lika litet som jag köra jumbojetflygplan. Men behövs det en lagstiftning som reglerar vad som skall gälla på flygsäkerhetens område är vi båda bemyndigade att sitta i riksdagen och delta i beslut i det avseendet, osv. Detta är inget unikt för alkohollagstiftningen. Jag konstaterar bara att riksdagen nyligen har gjort ett uttalande som går i precis motsatt riktning mot vad Sten Andersson eftersträvar, och det uttalandet kommer regeringen att pröva vid översynen av alkoholpolitiken framöver.

STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag trodde faktiskt att statsrådet Hulterström hade så mycket verklighetsanknytning att han hade förstått och ibland märkt att vi i denna riksdag har fattat beslut som saknar all förståelse utanför detta hus. Det beslut vi eventuellt kommer att fatta i den här frågan kommer att tillhöra den kategorin.

Det var inte jumbojet, körkort och hela det program som statsrådet tar upp som jag talade om. Jag sade att en människa i Sverige som blir 18 år är myndig och får göra allting, har alla rättigheter och alla skyldigheter som en myndig människa har och skall ha, men köpa en flaska lättvin med en alkoholhalt på ca 11,5 % tycker statsrådet inte att han eller hon skall få göra, för det kan vederbörande inte hantera.

Jag såg statsrådet i en debatt i TV i förra veckan. Han hade problem med att försvara skatteomläggningen. Det är exakt samma exempel. Detta kan han inte försvara. Jag skulle vilja se statsrådet ute på en skola där det finns 18–19-åringar stå och tala om för dem: Ni har alla möjligheter och får göra allting, men köpa en flaska lättvin är er inte förunnat.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 1989/90:29 om prioriteringarna inom vården

Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Margó Ingvardsson har ställt fyra frågor till mig:

1. Anser regeringen att sjukvårdens nuvarande andel av BNP på ca 9 % är lagom stor?
2. Finns det någon praxis för de prioriteringar som sker i vården i dag?
3. Går det att påvisa att några patientgrupper får stå tillbaka genom dess prioriteringar?
4. Finns det, enligt regeringens mening, behov av riktlinjer för framtida prioriteringar inom vården?

Hälso- och sjukvårdens andel av BNP säger egentligen inte något om de

faktiska resursbehoven. Den refererade procentandelen används vanligtvis för att göra internationella jämförelser.

I den offentliga debatten hävdas ofta att hälso- och sjukvården har otillräckliga resurser. Samtidigt menar vissa debattörer att det finns tillräckligt med resurser, men att dessa inte utnyttjas effektivt, bl.a. beroende av att det tar tid för verksamheten att anpassa sig till nya medicinska landvinningar. Jag är för egen del inte beredd att ange hälso- och sjukvårdens resursbehov i termer av kronor, antal anställda eller något annat liknande mått.

Enligt de erfarenheter som socialstyrelsen har sker prioriteringen i det vardagliga arbetet inom hälso- och sjukvården tämligen enhetligt och enligt värderingar som är gemensamma för alla delar av landet. Dessa värderingar bygger på kunskaper och erfarenhet från utbildning och daglig yrkesverksamhet. På varje mottagning och avdelning inom hälso- och sjukvården prioriterar personalen de insatser som skall göras utifrån en bedömning av vilka medicinska behov som patienterna har. Endast undantagsvis finns det på central nivå formulerade kriterier för prioriteringar inom hälso- och sjukvården. Ett exempel på vård som genom centralt vidtagna åtgärder getts en särskild prioritet är det bidrag på 140 milj. kr. per år fr.o.m. 1 juli 1987 som regeringen ställt till sjukvårdshuvudmännens förfogande för att minska köerna till gråstarrs- och höftledsoperationer samt kranskärlsingrepp.

Det finns inga kända studier som visar att prioriteringar inom det dagliga vårdarbetet leder till att några patientgrupper får stå tillbaka.

Regering och riksdag har genom hälso- och sjukvårdslagen ställt krav på att hälso- och sjukvården skall planeras med utgångspunkt i befolkningens behov. I detta ligger bl.a. att planeringen skall gälla avvägningen mellan olika hälso- och sjukvårdsinsatser. Det åligger varje sjukvårdshuvudman att fatta beslut om prioriteringar inom det egna området. När det gäller medicinska ställningstaganden som berör enskilda patienter, kan sådana beslut endast fattas av vårdpersonal.

Nationellt fastställda riktlinjer för prioriteringar inom hälso- och sjukvården skulle lätt kunna bli ett hinder för utveckling av nya tekniker och metoder som syftar till att öka verksamhetens kvalitet och utnyttja resurserna på ett effektivt sätt.

MARGÓ INGWARDSSON (vpk):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

Vår hälso- och sjukvårdslag föreskriver en vård på lika villkor för hela befolkningen. Prioriteringar utifrån andra än rent medicinska bedömningar strider inte bara mot en humanistisk människosyn utan också mot vår lagstiftning. Från den utgångspunkten har jag en viss förståelse för att socialministern svarar undanlidande på mina frågor för att undvika en svår och känsloladdad debatt.

Nu är det ju inte jag som direkt väcker den här debatten; den är inte ny. Frågan om prioriteringar i vården har väckts av bl.a. sjuksköterskefackets ordförande Inger Olsson på debattsidan i en av våra morgontidningar. Hon efterlyser en öppen debatt om dels vilka kriterier som gäller för prioriteringarna i dag, dels vilka kriterier som kanske måste gälla för framtidens vård. Jag kan hålla med henne när det gäller den första delen av hennes efterlys-

ning. Och jag väntade med spänning på att någon ledande sjukvårdspolitiker skulle ge sig in i den här debatten, men tyvärr fick jag vänta förgäves. Därför har jag valt att i stället ta upp diskussionen här med socialministern.

I Svenska Dagbladet från i onsdags finns en intervju med det socialdemokratiska landstingsrådet Mary Frank. Journalisten hänvisar till hälsovårdsforskaren Johan Calltorp, som har hävdad att det förekommer en dold prioriteringsgång inom vården, så att olika vårdbehov inte ställs direkt mot varandra i de politiska besluten. Och han frågar om det stämmer med sjukvårdslandstingsrådets egen erfarenhet. Hon svarar: "Javisst känner jag igen beskrivningen. Men det är ett sätt att överleva för dem som skall fatta besluten. Jag är rädd för att den stora beslutsvåndan skulle bryta ut om alternativen offentligen ställdes mot varandra."

Jag skall inte kommentera det på annat sätt än att säga att jag som sjukvårdspolitiker i Stockholms läns landsting också känner igen beskrivningen och tycker att den är riktig.

Har socialministern några synpunkter på sin partikamrats uppriktiga svar på den här frågan?

I samma tidning samma dag finns också en intervju med klinikchefen för thoraxkirurgen på Umeå regionsjukhus. Han sammanfattar på följande sätt alla faktorer som vägs in i den medicinska bedömningen vid valet av vilka som skall få vård och vilken vård som skall ges: Det hela är en sammanvägning av "vetenskap och beprövad erfarenhet, kostsamma kliniska utredningar, kännedom om individen, medicinska kunskaper, fantasi och empati". Han tillägger att det inte går att objektiviera hur mycket som helst. Bland de svåråttbara faktorerna finns även sådant som patientens vilja att överleva och dra nytta av operationen, dvs. hans vilja att efter operationen söka sig tillbaka till det liv han levde innan han blev sjuk.

Jag tror att de här bägge intervjuerna tillsammans ger en bra bild. Det sker inom vården prioriteringar på flera nivåer, dels mellan områden som får uppmärksamhet, t.ex. kärloperationerna, höftoperationerna och starroperationerna, dels de trista, oglamorösa områdena som har så svårt att få uppmärksamhet – reumatikervård, psykiatri, långvård, delar av kvinnosjukvården osv. Och sedan sker det en prioritering mellan patienterna till de här olika grupperna – dvs. vilka som skall få vård och vilken vård de skall få.

Jag undrar om vi skall fortsätta att låta sjukvårdens prioriteringar ske i det tysta och som politiker bara gömma oss bakom vårdpersonalens medicinska sjukvårdsansvar. En förutsättning för att vi skall få en seriös debatt är att vi som politiker vågar se sjukvårdens verklighet och ta den här debatten också om den är svår.

Vilket ansvar anser sig sjukvårdsministern ha i den här debatten?

STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Riktlinjerna för hälso- och sjukvårdens utveckling har beslutats av denna riksdag, och det skedde senast år 1985. Med en politiskt styrd sjukvård är det naturligt att ansvaret för vårddköerna är politiskt. Just nu åvilar detta ansvar den socialdemokratiska regeringen och dess riksdagsgrupp. När riksdagen lade fast riktlinjerna var vi moderater mycket kritiska. Vi varnade för regeringens tanke att man snabbt kunde dra ner på den kvalifice-

rade sjukvården och akutsjukvården. Vi varnade i våra reservationer för de konsekvenser som nu har uppenbarats av den monopolistiska politiken.

Jag skall därför, herr talman, ange våra förslag till prioriteringar:

1. Vi måste ge vård åt dem som är svårast sjuka. Vi har därför föreslagit en särskild vårdgaranti. Med den skulle man ha rätt till operation inom rimlig tid på det egna sjukhuset eller på ett annat sjukhus, inom ett privat alternativ eller, om landets resurser inte räcker, i utlandet.
2. Vi måste få en verklig valfrihet inom vården. Vi har därför föreslagit en allmän, obligatorisk sjukvårdsförsäkring. Vi måste släppa fram och ge frihet åt de privata alternativen. Privata initiativ, läkarmottagningar, sjukhem, operationscentraler m.m. skall uppmuntras i stället för att bekämpas. Avskaffa Dagmarsystemet! Alla goda krafter måste kunna samverka.
3. Vi måste bygga en bättre äldrevård med alternativ och valfrihet. Rehabiliteringsmöjligheterna inom vårdenheterna måste förstärkas. Förbättra vårdssituationen för de åldersdementa, bl.a. genom ett utbyggt gruppboende!
4. Landstingens verksamhet måste renodlas! Landstingen skall koncentrera sig helt på sjukvård, som med fördel kan drivas i bolag med både ekonomiskt och medicinskt ansvar. Patienterna skall ges frihet att välja var och av vem de skall få sin vård.
5. Vi behöver en professionell medicinalstyrelse samt en länsläkarorganisation som bättre kan hävda de medicinska intressena.

När vi diskuterade narkotikafrågan försökte socialministern göra gällande att det inte existerade något vårdmonopol. Vill inte socialministern mot den bakgrunden rekommendera att socialdemokratiska politiker slutar att angräpa City Akuten och liknande privata alternativ på marknaden?

Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Margó Ingvardsson frågade, med utgångspunkt i ett citat av ett uttalande i Svenska Dagbladet av en partivän till mig, vad jag har för inställning till en öppen debatt om prioriteringar inom sjukvården och vilket ansvar som jag anser mig ha i det sammanhanget.

Jag har naturligtvis läst inlägget av SHSTF:s ordförande Inger Olsson. Det finns i dag en öppen debatt, och Inger Olssons inlägg och även Margó Ingvardssons interpellation är exempel på att det faktiskt förs en öppen debatt om prioriteringar inom sjukvården.

Sjukvården är över huvud taget ett av de flitigast debatterade områdena. I den mån jag över huvud taget kan påverka detta är det naturligtvis för att bejaka en öppen debatt om dessa frågor. Det rör sig om viktiga frågor för oss som enskilda människor och för hela samhället. Någon annan inställning kan man naturligtvis inte ha.

Men det är en sak att ha en öppen debatt om vilka allmänna riktlinjer som skall gälla. Man får hoppas att det inte uppfattas som att politikerna griper in i själva vården. Dagligen måste prioriteringar av olika slag göras. Det sker dagligen och stundligen på varje akutintag, och det skall inte styras av politiska beslut.

De prioriteringar som görs på politisk nivå kan exemplifieras på många olika sätt. Jag har ett exempel på en prioritering, nämligen att anslå extra pengar. En annan prioritering som håller på att diskuteras, och där det tycks råda en ganska bred politisk enighet, är äldreomsorgen inom sjukvårdsområdet. Vi vet ännu inte riktigt vilka slutsatser som skall dras. En parlamentarisk kommitté har nyligen lagt fram ett förslag, som skall bilda grund för ett riksdagsbeslut.

Självfallet måste det ske prioriteringar, men det måste också ske en fördelning mellan vad som är de politiskt betingade prioriteringarna som gäller den allmänna utvecklingen och vad som gäller själva vården där just den medicinska kompetensen har en avgörande plats.

Något ytterligare vill jag inte säga så länge vi håller oss till de allmänna principerna. Det finns annars mycket att säga i sjukvårdsdebatten. Men jag tycker inte att det finns anledning att säga det nu. Jag noterar att Sten Svensson refererade till i och för sig kända synpunkter från moderata samlingspartiets sida. Jag går inte in på en diskussion om det. När det gäller den konkreta frågan om City Akuten såg jag i tidningarna häromdagen att det tydligen har träffats en uppgörelse i Stockholm och Göteborg. Då är den frågan avförd från dagordningen tills vidare.

MARGÓ INGVARSSON (vpk):

Herr talman! Socialministern börjar nu närma sig den stora frågan, om det i dag inom sjukvården förekommer prioriteringar som vi politiker känner till, men där vi inte har några synpunkter på vilka kriterier det är fråga om. Det är detta som är vårdens verklighet i dag.

Socialministern svarade på min fråga om det fanns några patientgrupper som hade fått stå vid sidan på grund av dessa prioriteringar, att det inte fanns några undersökningar som visade att så var fallet. Jag vill då erinra om en debatt som vi hade i kammaren för ett år sedan med den förra socialministern. Jag hänvisade då till överläkare Carl M. Kjellstrands doktorsavhandling om njursjukvården. Han visade där att det förekom prioriteringar inom njursjukvården som framför allt gick ut över de äldre patienterna, förträdesvis äldre kvinnor.

Socialministern tyckte då att det var mycket allvarligt, och hon sade att socialstyrelsen skulle göra en undersökning, så att vi skulle få fakta på bordet om hur det förhöll sig. Sedan dess har det varit tyst. Jag undrar om socialstyrelsen har gjort denna undersökning och i så fall vad den visade.

Socialministern tog upp frågan om den statliga prioriteringen av vården genom att anslå särskilda pengar till de uppmärksammade operationsköerna. Jag undrar om regeringen har för avsikt att utvärdera utfallet av dessa pengar. Någon sådan utvärdering har aldrig skett. Det går inte att mäta effekten av dessa pengar genom att bara ange ökningen av antalet operationer under denna tid. Vi måste se närmare på hur pengarna har fördelats mellan privat och offentlig verksamhet och om samma summa pengar till det privata och till det offentliga hade gett samma utfall. Vi behöver också veta vilken effekt det skulle ha blivit om pengarna från början hade satsats på långsiktiga förbättringar inom den offentliga vården. Vi behöver den kunskapen, inte minst nästa gång massmedia väljer ut ett område som sedan för-

modligen sätts högst på den politiska dagordningen. Då bör vi veta vilket resultat de pengar som har använts tidigare har gett.

Prot. 1989/90:32
24 november 1989

STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Jag vill veta var socialministern står i sin syn på de privata alternativen. Det räcker inte med att hänvisa till att man nyligen har träffat en uppgörelse om City Akuten. Vi har många exempel att peka på när det gäller politiker från det socialdemokratiska partiet, och även från kommunisterna, som vill stoppa enskild vård. Vi vet också att Dagnarsystemet hindrar vårdanställda från att starta eget. När det är så är risken uppenbar att många kommer att lämna vårdrutorna. Vi har också många exempel med samma innebörd inom barnomsorgen där socialdemokratiska politiker agerar på det sättet.

Mot bakgrund av den debatt vi nu har haft om sjukvårdsmonopolet – och även den tidigare debatten om narkotikan – vill jag faktiskt veta hur socialministern ser på det enskilda utbudet. Accepterar socialministern att ett sådant utbud skall finnas och att enskilda entreprenörer skall få likvärdiga och rättvisa villkor när det gäller statsbidrag och andra betingelser för att kunna bedriva sin verksamhet i konkurrens med det offentliga? Vill socialministern här i kammaren deklarerar att han rekommenderar de socialdemokratiska företrädarna att i fortsättningen avstå från att angripa City Akuten på det sätt som nu har skett, så att man har tvingats retirera, vilket denna överenskommelse bekräftar? Det vore värdefullt om vi fick klarhet i hur socialministern själv ser på detta.

Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Som svar på den sista frågan vill jag säga att en av anledningarna till att vi har en väldigt decentraliserad organisation för sjukvården i Sverige och att landstingen är ansvariga för verksamheten ju är att vi har ett förtroende för dem att de inom sina resp. områden kan planera och genomföra sjukvårdsverksamhet. Detta är inte förenligt med grundinställningen att regeringen så fort det uppstår debatt någonstans i Stockholm eller Göteborg i dessa frågor går in med pekpinna och anvisningar och talar om hur landstingen skall sköta sin verksamhet.

Cityakuterna diskuteras lokalt i Stockholm och Göteborg. Jag konstaterar att man nu har träffat nya överenskommelser, och såvitt jag förstår är dessa diskussioner nu tills vidare avförda från dagordningen.

Det är klart att så länge cityakuterna vill ha ett omfattande stöd från landstingen för sin verksamhet kommer det att uppstå diskussioner om de verksamheterna precis som när det gäller andra delar av sjukvårdens verksamhet. Hade cityakuterna klarat sig som rent privata företeelser utan att begära att få ta del av samhällets resurser, hade naturligtvis inte landstingen med deras verksamhet att skaffa. Då hade de drivits som vilka privatmottagningar som helst. Det finns inte anledning att diskutera denna fråga vidare, eftersom man nu alltså har träffat uppgörelser.

När det gäller Margó Ingvardssons fråga om njursjukvården har jag uppfattat saken på det sättet att man just på detta område har en undersökning. Däremot har jag inte sett några resultat av den ännu, men jag förutsätter att

Svar på interpellationer och fråga

sådana kommer. En av de förändringar som nu sker – jag skulle kunna göra en lång lista – är ju att den nya socialstyrelsen, som riksdagen har beslutat om, skall kunna ägna sig åt uppföljnings- och utvärderingsfrågor och den typen av frågor, som det naturligtvis är önskvärt att vi har ett bra underlag för i den sjukvårdspolitiska debatten.

Därtill har nyligen tillkommit statens beredning för utvärdering av medicinsk teknik. Också den är något som kan utvecklas till ett mycket bra instrument när det gäller att värdera olika vårdmetoder och också för att få underlag för de prioriteringar som måste göras framöver när det gäller olika vårdområden.

Detta var bara två exempel som visar att vi självfallet försöker skaffa oss bättre verktyg för att nå så bra resultat som möjligt i sjukvården.

Det är klart att denna prioriteringsdebatt inte kommer att ta slut. Den är en företeelse som vi kommer att ha kvar, eftersom vi måste göra nya avvägningar i framtiden allteftersom medicin och teknik utvecklas.

Andre vice talmannen anmälde att Sten Svensson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

MARGÓ INGVARSSON (vpk):

Herr talman! Tyvärr har socialministerns inlägg i den här debatten inte varit särskilt klargörande. Jag förstår fortfarande inte om det sista inlägget skall tolkas på så sätt att socialministern nu är beredd att tillsätta en utredning som särskilt skall utvärdera vad som hänt med de pengar som gått till vissa operationsköer. Det var omöjligt att utläsa av hans svar.

En förklaring som jag kan se till att vi nu har fått den här prioriteringsdebatten inom sjukvården är de förhållanden som har rått inom sjukvården under 1980-talet. Då har sjukvården successivt fått ta hand om en ökande andel vårdbehövande, dels därför att vi har fått en ökning av antalet äldre som alltid medför ökat vårdbehov, dels därför att vi har fått ökade medicinska kunskaper och framsteg inom den medicinska tekniken, vilka också ökar vårdbehovet. Samtidigt har sjukvården reellt sett fått krympande resurser, främst genom de statliga indragningarna av bidrag till landstingen.

Sjukvårdspersonalen har inte sett några tecken på att den utvecklingen skall brytas. Det har förekommit vissa brandkårsuttryckningar då massmedierna har riktat uppmärksamheten mot vissa områden, men vi har saknat förslag till långsiktiga lösningar på sjukvårdens resursbehov.

I den situationen blir givetvis sjukvårdspersonalen desperat och måste hitta vägar att bedriva verksamheten.

Också om den här prioriteringsdebatten är obehaglig får vi som politiker inte slippa undan den. Det är nämligen vi som har det yttersta ansvaret för de prioriteringar som sker i vården i dag genom de resurser som vi ställer till sjukvårdens förfogande. Om den utveckling som innebär att landstingen förlorar resurser fortsätter finns det en uppenbar risk för att prioriteringarna inom sjukvården kommer att bli ännu hårdare än vad de är i dag.

Det vore oerhört olyckligt om det skulle ske i det tysta – utan att politikererna ville ta reda på hur det egentligen går till.

Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Margó Ingvardsson uppfattade inte att hon fick svar på frågan om man kommer att utvärdera hur pengarna för särskilda insatser, köpengarna, har använts.

Jag kan säga att vi redan har kunnat notera resultatet – naturligtvis inte enbart av de extra resursinsatserna. Det fanns en allmän inriktning ute i landstingen också att öka insatserna på det här området.

Vi vet ju att antalet gråstarrsoperationer har ökat från 8 000 år 1980 till 26 000 år 1988. Höftledsoperationerna har ökat från 5 000 till 10 000 under samma period, och kranskärlsingreppen har ökat från 500 till 4 200 under perioden, vilket alltså nästan är en tiodubbling av insatserna på området. Visst har insatsen givit resultat!

Andre vice talmannen anmälde att Margó Ingvardsson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på interpellation 1989/90:43 om den offentliga sektorn och anpassningen till EG

Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Gudrun Schyman har ställt ett antal frågor till mig som rör konsekvenser för den offentliga sektorn av en harmonisering med EG på skatteområdet.

Gudrun Schymans utgångspunkt är att ett svenskt deltagande i den västeuropeiska integrationen skulle tvinga fram en harmonisering av skatterna. Gudrun Schyman befarar att statens inkomster därigenom skulle minska. Det skulle i sin tur innebära att vi tvingades göra avkall på olika välfärdspolitiska mål.

Målen för och ambitionerna i den svenska välfärdspolitiken står fast. Det är också med de målen för ögonen som regeringens skattepolitik utformas.

Jag är enig med Gudrun Schyman om att den offentliga sektorn är av speciell betydelse för kvinnorna.

De förslag på skatteområdet som nu diskuteras inom EG rör i huvudsak de indirekta skatterna, alltså mervärdeskatten och punktskatterna. De förslag som kommissionen hittills lagt fram har tillbakavisats av medlemsländerna.

Inom EG-kommissionen förbereds därför nya förslag om de indirekta skatterna. Utgångspunkten förefaller nu vara att man inom EG skall enas om minimisatser för moms och för punktskatter på exempelvis alkohol-drycker och tobaksvaror. Enskilda EG-länder skulle följaktligen ha frihet att tillämpa högre skattesatser.

Detta skulle naturligtvis i än högre grad gälla ett EFTA-land som Sverige. I sammanhanget kan jag nämna, att frågan om skattesatser och grundläggande skatteharmonisering över huvud taget inte har berörts i de diskussioner mellan EFTA-länderna och EG som pågått sedan i våras.

Man bör vidare ha i minnet att alla EG-rådets beslut i skattefrågor måste vara enhälliga.

Herr talman! Regeringen kommer även fortsättningsvis att bedriva en aktiv välfärdspolitik, där social- och familjepolitiska åtgärder utgör viktiga delar. Vi kommer också att bedriva en skattepolitik som skapar förutsättningar för en bibehållen och utvecklad välfärd.

Gudrun Schyman tar upp frågan om konsekvenser för Sveriges kvinnor av den europeiska integrationsprocessen. Hon frågar hur familjepolitiska stödåtgärder som föräldraförsäkring och barnbidrag kommer att påverkas.

Någon harmonisering av sådana socialpolitiska åtgärder har inte förekommit inom EG, och planeras heller inte. Någon harmonisering av socialavgifterna – som ju till stor del finansierar denna politik – är inte heller aktuell.

Vi skall självfallet slå vakt om den svenska välfärdsmodellen. Den innebär bl.a. ett väl utbyggt socialt trygghetssystem till gagn för såväl kvinnorna som den övriga befolkningen. Den aktiva arbetsmarknadspolitiken liksom vårt arbete inom jämställdhets- och familjepolitiken möts av intresse såväl från kommissionen som från enskilda EG-länder. I dessa och andra viktiga frågor kan våra erfarenheter utgöra värdefulla bidrag i arbetet med att utveckla den sociala dimensionen i det europeiska integrationsarbetet.

Detta innebär dock inte att våra lösningar och åtgärder i alla avseenden skulle vara unika eller de mest långtgående. Givetvis kan också vi dra lärdom och nytta av det arbete som bedrivs i andra europeiska länder och i EG-kommissionens regi.

Frågor som gäller den sociala dimensionen har på senare tid ägnats betydande uppmärksamhet inom EG. Eftersom Gudrun Schyman särskilt tar upp kvinnornas situation, kan det vara värt att nämna ett område – jämställdhetsområdet – där EG-kommissionen bedriver ett mycket aktivt arbete. Dels har ett antal direktiv utarbetats – varav vissa mycket långtgående –, dels har två brett upplagda handlingsprogram antagits, och en omfattande seminarieverksamhet bedrivs.

Herr talman! Gudrun Schyman ser vårt deltagande i det europeiska integrationsarbetet som ett hot mot den svenska välfärdspolitiken. Hon målar upp bilden av en utveckling som skulle innebära kraftigt minskade inkomster för staten, vilket skulle äventyra viktiga delar av vår social- och familjepolitik och få negativa konsekvenser för Sveriges kvinnor.

Mina förväntningar på det fortsatta europeiska integrationsarbetet är rakt motsatta. Det breddade och fördjupade samarbete mellan EFTA-länderna och EG som vi nu diskuterar kommer att generera betydande välfärdsvinster – såväl för samhället i stort som för enskilda medborgare, företag och institutioner. Bara en stark samhällsekonomi kan ge staten och kommunerna de inkomster som är nödvändiga för en ambitiös välfärdspolitik.

Det är givetvis utifrån dessa förväntningar och denna övertygelse som riksdagen med bred majoritet fastställt riktlinjerna och målen för vår medverkan i ett breddat och fördjupat västeuropeiskt samarbete.

Enligt min bedömning finns goda förutsättningar för att vi i början av nästa år skall kunna inleda förhandlingar mellan EFTA-länderna och EG om ett brett integrationsavtal. Ett positivt resultat av dessa förhandlingar är av största betydelse för vår fortsatta ekonomiska och sociala välfärd.

GUDRUN SCHYMAN (vpk):

Herr talman! Statsrådet Anita Gradin har uppfattat min interpellation alldeles riktigt, när hon uppfattat att jag uppfattat att den integrering till den gemensamma marknaden som nu pågår är ett hot mot vår välfärdspolitik. Jag förstår att Anita Gradin är av precis motsatt uppfattning, annars skulle det vara mycket svårt att vara statsråd och ansvarig för den politiken.

Men när Anita Gradin får det att låta som att jag är ensam om dessa farhågor, är det en undervärdering av verkligheten. Jag tycker också att det är fel när Anita Gradin säger att min utgångspunkt är att ett svenskt deltagande i integrationen skulle tvinga fram en harmonisering av skatterna. Hon säger i interpellationssvaret att den utgångspunkten är felaktig. Det kan man nog inte säga. Regeringen har nämligen också gjort dessa överväganden.

I regeringens proposition 1987/88:66 står det så här:

”För att förverkliga den gemensamma marknaden inom EG krävs som tidigare beskrivits en långtgående harmonisering av framför allt den indirekta beskattningen. Om Sveriges gränser mot EG skall öppnas på samma sätt, krävs även för svensk del en anpassning av både skattestruktur och skattenivåer. Det skulle exempelvis innebära behov av sänkningar av mervärdeskatten och flera punktskatter. En sådan anpassning till EG skulle självfallet få omfattande ekonomiska återverkningar — — — . Utan en sådan anpassning torde det dock inte vara möjligt att helt avskaffa gränshindren mot EG vad gäller varor, tjänster etc.”

Regeringen har alltså själv gjort de här övervägandena och pekat på att det kan få omfattande ekonomiska återverkningar. Då tycker inte jag att Anita Gradin är ärlig i interpellationssvaret, när hon inte pekar på en enda sådan återverkning, medan jag har rest mina farhågor.

Man behöver inte gå längre än över Sundet till vårt grannland Danmark, som ju har en i många stycken liknande välfärdspolitik som den vi har. Om man tittar på vad som har hänt där sedan medlemskapet och de farhågor som finns där inför den fortsatta politiska utvecklingen, blir man faktiskt nästan mörkrädd, skulle jag vilja säga. Danskarna räknar med att 40 miljarder danska kronor kommer att försvinna från statskassan. Var skall de ta dem? De kan redan i dag se nedskärningar på en rad socialpolitiska områden — samtidigt som man har en ökande arbetslöshet och en ökande utlandsskuld men en minskad export till EG-länderna. Man står inför jättelika sociala problem, som man inte vet hur man skall lösa.

Och det finns ingen hjälp att hämta inom EG. Frankrike har räknat ut att man kommer att förlora 140 miljarder i statsinkomster genom en harmonisering av skatterna.

Nu säger Anita Gradin att man inte har kommit överens än. Nej, det vet jag, men man håller ju på. Harmonisering av skatterna är ju ett viktigt mål, framför allt moms och punktskatter, men även förmögenhetsskatter, fastighetsskatter, bolagsskatter, aktiebolagsskatter osv.

Jag menar att vi i Sverige också är på väg att genom vår s.k. reformerade skattepolitik närma oss EG:s skattepolitik. Att regeringen nu kommer med förslag om breddning av momsbasen, exempelvis, hänger naturligtvis ihop med att det åtminstone skall underlätta den sänkning av momsen som sedan kommer att ske.

Det förvånar mig att inte regeringen, med hela sin EG-byråkrati, har kunnat uppbringa en enda liten ruta i detta rutverk av arbetsgrupper, där man diskuterar konsekvenserna för den offentliga sektorn. Jag tror att det hänger samman med att det faktiskt inte finns några kvinnor i integrationsarbetet. Så sent som häromdagen såg jag i Dagens Industri att LO har satt upp en egen EG-integrationsbyråkrati – men inte en kvinna så långt ögat kunde se!

Detta är frågor som berör oss kvinnor. Det var vi ju eniga om, Anita Gradin! Det är vi som är beroende av den offentliga sektorn, och kvinnornas ställning i Sverige och i de nordiska länderna är betydligt bättre än inom EG. Vi förvärvsarbetar i mycket högre grad, vi har en fungerande barnomsorg i mycket högre grad, vi har möjlighet till föräldraledighet – även för männen, vilket inte existerar i de andra länderna – osv. Jag skulle kunna göra listan lång. Men det kostar pengar, och vi behöver skattefinansiera dessa kostnader.

Jag tror att uteblivna skatteinkomster, som det ju måste vara fråga om – jag har fått en siffra på att det för Sveriges del skulle vara 34 miljarder kronor; jag vet inte om den är riktig, men det förvånar mig att regeringskansliet självt inte har kunnat räkna ut detta – kommer att öppna för privatiseringar, privata försäkringar osv. Det innebär en urholkning av socialpolitiken, som jag hoppas att Anita Gradin inte står för, eftersom det innebär ett intåg i det tvåtredjedelssamhälle som socialdemokraterna säger sig inte vilja ha. Den solidariska socialpolitiken går då förlorad.

Detta är mina farhågor, och jag tycker inte det är riktigt ärligt av Anita Gradin att påstå att detta bara är falskier och farhågor, som det absolut inte finns någon grund för. Samtidigt tycker jag det är illavarslande att man i regeringskansliet inte diskuterar problemen, redovisar dem och eventuellt också kommer med lösningar. Jag skulle gärna vilja få litet rapporter om hur ni ser på de här frågorna, i stället för fromma förhoppningar att problemen aldrig skall komma att uppstå.

CARL FRICK (mp):

Herr talman! Riksdagen har som en av sina arbetsformer att ordna debatter i speciella ämnen. EG-frågan är en central framtidsfråga. Och ändå avvisas miljöpartiets krav på en EG-debatt. Inget parti ställde upp på detta. Vi blev väldigt förvånade över detta beslut.

”För att inte förvärra de regionala skillnaderna, arbetslösheten, ojämlikheten mellan könen och den nya fattigdomen när den inre marknadsprocessen påskyndas genom företagssammanslagningar, jordbruksnedläggningar och övrig strukturomvandling krävs dämpande åtgärder på kortare sikt.”

Detta sade regeringen i sin årsrapport 1989 om Europasamarbetet. Ett märkligt erkännande från regeringens sida om vad hela anpassningen till EG egentligen rör sig om. Det går inte att tolka regeringens skrivning på annat sätt än att den faktiskt anser att den inre marknadsprocessen leder till ökade regionala skillnader, ökad arbetslöshet, ökad ojämlikhet mellan könen, ökad nyfattigdom, fler företagssammanslagningar och fler jordbruksnedläggningar.

Det är onekligen dystra besked från en regering som aktivt arbetar för att anpassa Sverige till just detta. Det är dystra besked från en socialdemokra-

tisk regering som har arbetat för det motsatta under så många år. Jag har svårt att tro att de riksdagsledamöter som var med och fattade beslut om den ovillkorliga EG-anpassningen verkligen vill det som den inre marknadsprocessen faktiskt leder till.

Den dystra bilden bekräftas av en artikel i Der Spiegel nr 43/88, där det sägs: "I Europa kan det 1992 väntade näringslivsuppsvinget komma att gå hand i hand med en social nedrustning."

Det är många som ser det på det sättet. Folkpensionerna är uppenbarligen hotade. I EG-propositionen 1988 finns det en kort och kryptisk mening om att folkpensioneringen kan påverkas av en EG-anpassning. Men först i början av 1989 fanns det en närmare beskrivning av problemet tillgänglig genom en PM inom pensionsberedningen, PM 111. Jag fann där att EG-anpassningen säkert kommer att leda till försämring för vissa svenska pensionärer, troligen för alla.

Till skillnad från de flesta EG-länder kräver Sverige inte att den enskilde skall tjäna in sin folkpension. Den är en ovillkorlig rättighet, men bara för svenska medborgare. Utlänningar blir berättigade, men på villkor. Utlänningar kan inte ta pensionen med sig om de flyttar från Sverige. Svenskar och utlänningar behandlas olika. Detta förbjuder EG kategoriskt. Vad kan då hända vid en anpassning? Dels skulle kravet på att ha varit bosatt i Sverige en viss tid för att få pensionen tvingas bort, dels måste vi tillåta utlänningar att ta pensionen med sig då de flyttar från Sverige. Det skulle då betyda att rätt till svensk folkpension skulle tillfalla alla dem som är medborgare i något EG-land och är bosatta inom EG-området, under förutsättning att de någon gång har varit bosatta i Sverige. Är det verkligen regeringens mening att vi skall göra sådana fantastiska åtaganden? Det skulle kunna spräcka vilken budget som helst i Sverige. Våra pensioner skulle troligen behöva sänkas för att klara den belastningen.

Vi får alltså klara och tydliga sociala konsekvenser av en EG-anpassning – säkert icke önskvärda. Att vi dessutom kommer att tvingas sänka våra skatter för att bli anpassade till EG ökar ju de sociala problemen starkt i framtiden. Vi ser ju redan nu att skatteuppgörelsen i anpassningens namn kommer att tvinga fram ökade arbetsinsatser och ökad utslagning. Det beror på att skatteförslaget verkar som det syftar till, nämligen att tvinga människor med lägre inkomster att arbeta mera och intensivare för att klara ekonomin. Det är det som är de dynamiska effekterna. Det är den nya grottekvarnen.

Det är en skamlös antisocial skattelagstiftning i EG-anda. Det är fascinerande att det socialdemokratiska partiet med alla dess gamla sociala ambitioner vill fira sitt 100-årsjubileum genom en antisocial anpassningsskatt.

Hur kan det komma sig att man så lätt förenar sig med högerkrafterna inom EG?

I ett Europa under omvandling till demokrati i öster skulle den svenska modellen kunna vara en god förebild. Nu är vi inne i en fas av skrotning av något som faktiskt är fint och mänskligt. Det är en fruktansvärt egendomlig svängning i svensk politik som har manifesterats i den senaste skatteuppgörelsen. Hur är detta möjligt?

Regeringens analys från årsrapport 1988 den håller.

Skatteharmoniseringen, sade Anita Gradin, har inte berörts i de förhand-

lingar som har förts. Men de har berörts i Sverige. Vi har haft två stora utredningar, KIS och RINK, som har haft det klara och entydiga syftet att anpassa svenska skatter till EG:s sätt att tänka, och hela momsutredningen, allt detta är en klar och entydig anpassning till detta. Och det kommer att få konsekvenser. RINK med de sänkta marginalskatterna och de beslut som har fattats är av samma karaktär. Syftet är att se till att de som har det väldigt gott ställt skall få lägre skatter, medan de som har låga inkomster skall tvingas till mer arbete. Det är klart att det slår på kvinnorna, det slår på deltidsarbete och det ökar utslagningen. Det är kvinnorna som lider av påfrestningarna i det svenska samhället. Jag tycker det är häpnadsväckande svagt av ministern att inte på någon punkt beröra allvaret i den här situationen.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarrens förhandlingar.

BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Fru talman! Mora IOGT- och NTO-avdelning har skrivit till mig, förmodligen också till andra riksdagsmän, och berättat om sina farhågor inför EG-integreringen. Hur blir det med alkoholpolitiken, möjligheten att föra en alkoholpolitik i framtiden? Hur skall vi kunna undvika alkoholreklam i Sverige, när vi nu får TV som förmodligen kommer att förmedla alkoholreklam till oss? Hur kommer man i framtiden att kunna upprätthålla en sträng alkoholpolitik?

Jag vore tacksam för ytterligare klarlägganden av statsrådet på den punkten.

Statsrådet säger att de oförbindliga diskussioner som nu olika tjänstemän i regeringskansliet för med tjänstemän i EG-kommissionen vid årsskiftet kommer att övergå till förhandlingar mellan EFTA och EG, som blir bindande. Enligt min åsikt är det oerhört viktigt att vi får en bred och offentlig debatt kring det förhandlingsmandat som de här grupperna får. Det måste bli en öppen offentlig debatt om detta. Var är konflikterna när vi nu börjar med bindande förhandlingar?

Vid det senaste riksdagsbeslutet våren 1988 slog riksdagen fast att det inte finns "anledning att tro att Sverige ens med ett mycket nära samarbete med EG kommer att behöva uppge centrala svenska värderingar eller den vidare europeiska och internationella inriktningen av vår utrikespolitik".

Det är egentligen bara en form eller en from förhoppning. Nu bör vi veta. Vi måste självfallet slå fast att vi inte skall ge upp de här värderingarna eller våra möjligheter att handla med hela världen. Självfallet kan inte ett fritt flöde av varor och kapital, tjänster och människor vara överordnat centrala värderingar. Men jag känner mig osäker härvidlag med den något svävande skrivning som finns i riksdagsbeslutet. Det är viktigt att vi får en offentlig debatt om detta. Hur kommer det att bli, när vi nu går in för ordentliga förhandlingar? De här förhandlingarna leder ju nämligen fram till ett avtal som riksdagen skall besluta om. Men då är det så dags, när vi har ett avtal med främmande makt och främmande utländska organisationer, som har föregåtts av en lång förhandling. Då måste ju riksdagen antingen säga ja eller nej till detta. Det är naturligtvis, såvitt jag förstår, en oerhörd skymf mot

EG-länderna, om riksdagen plötsligt skulle säga nej. Under det år som nu kommer är det otroligt väsentligt att det blir en offentlig debatt. Jag förstår inte det här hemlighetsmakeriet. Jag tycker det är helt onödigt. Det verkar som om vi här drabbats av en analogi som inte stämmer. Vi är vana vid att avtalsförhandlingar om löner och liknande är omgärdade med hemlighetsmakeri; alla är som musslor, och man försöker ta ut så många fördelar som möjligt. Men jag tycker inte att det bör vara fråga om någonting sådant här. Här gäller det ett ömsesidigt givande och tagande, som kan vara helt öppet. Vad vi står för bör vara helt offentligt, och det bör vila på en offentlig diskussion i Sverige, så att man inom EG helt klart ser var Sverige står. Såvitt jag förstår är man också mera öppen inom EG. Man har redan sina lagar som man står för, och de är naturligtvis offentliga.

Jag tycker att vi skall sluta med hemlighetsmakeriet, och jag vill vädja till Anita Gradin att här berätta hur hon tänker offentliggöra detta och vad förhandlingsmandatet innebär. Det räcker inte med att EFTA-delegationen eller utrikesnämnden, som är bundna av tystnadsplikt, får reda på det. Det måste bli en mycket bredare debatt, och jag anser att denna bör vara offentlig.

RAGNHILD POHANKA (mp):

Fru talman! Jag tycker att det är mycket underliga saker som händer. Lika mycket som man hurrar för den nya friheten i öststaterna med gränsöverskridanden och för sönderfallet av vår östra stormakt, lika mycket hurrar man för den nya stormakt som håller på att byggas upp i Centraleuropa. Det förvånar mig mycket. Vi ser hur man över hela världen försöker decentralisera och hur fler och fler länder vill ha självbestämmande och eget styrande. Samtidigt deltar vi i en harmonisering och uppbyggandet av en stormakt. Jag kan inte se någonting annat i de linjer som framträder.

Om man läser historia – ett ämne som nu kommer att få mindre möjligheter att hävda sig i skolan, vilket jag tycker är synd – ser man att stora imperier eller stora sammanhållna enheter så småningom spricker; man klarar inte att hålla ihop stora imperier eller stora sammanslutningar av länder. Detta skall inte jämföras med USA, vars stater ändå har ett mycket stort mått av självständighet. Men även där knakar det ibland i fogarna.

Det är positivt att människor får frihet. Men man blir betänksam när man i Dagens Industri kan läsa att Sverige funderar på att öppna en arbetsförmedling i Berlin, därför att vi har så ont om arbetskraft. Men arbetskraftsbristen är väl ändå inte så fruktansvärt svår i dag när många flyktingar och invandrare, som kan vårt språk och har en bra utbildning – många är t.o.m. högskoleutbildade –, fortfarande inte kan få arbete. Är det färgen på håret som avgör, om en människa skall få komma in på arbetsmarknaden?

Frågan om harmonisering av skatterna har redan behandlats. Tvåtedjedelssamhället och konkurrenssamhället, som man nu bygger upp, där bara de starka människorna kommer att klara sig, är någonting mycket allvarligt. De uteblivna skatteinkomsterna försöker man på något sätt kompensera genom kommunalisering av det ena området efter det andra. Är det för att slippa ansvaret och för att komma undan konsekvenserna av harmoniseringen av statsskatterna som man flyttar över ansvaret på kommunerna?

Svar på interpellationer och fråga

Man vidtar dämpande åtgärder, t.ex. tvångssparande, med den ena handen, samtidigt som man med den andra handen genomför skattesänkningar för höginkomsttagare, något som också blir en följd av en EG-harmonisering. Det visar sig att i i-länderna arbetar fler och fler deltid, sedan de fått råd att göra det. Vad kommer sänkningen av skatterna för höginkomsttagarna att få för följder? De dynamiska effekterna uteblir kanske helt och hållet. Vilka är det som kommer att arbeta mer? Jo, det är sjukvårdsbiträden, affärsanställda och textilarbetare, som inte kan överleva utan att arbeta minst full tid, medan höginkomsttagarna kan klara sig, kanske genom att arbeta bara under halva året. Vi anser att arbetstiden skall minskas, och vi ställer oss därför välvilliga till en arbetstidsminskning. Men då skall alla människor ha möjlighet att minska sin arbetstid, och därför är sextimmarsdagen någonting oerhört viktigt. Men hur går det med den reformen vid en EG-harmonisering?

Risken för att folkpensioneringen kommer att påverkas finns det flera anledning till. Frågan är t.ex. hur vi skall handskas med de människor som arbetar i vårt land under en viss tid. Jag vet att det på detta område har utarbetats en del planer. Man får ta med sig sin folkpension till hemlandet, om man bott här tillräckligt länge. Men hur gör man med barnbidragen t.ex. för en turkisk familj – om nu Turkiet kommer med i EG – eller en portugisisk familj när familjefadern arbetar i Sverige? Hur blir det med barnbidragen för den portugisiska man som arbetar här och har fem barn i Portugal? Är det bara vissa utlänningar som arbetar i Sverige som får barnbidrag eller gäller det även t.ex. en portugis?

En annan fråga som också har med EG-harmoniseringen att göra är de växande lånen. Man binder upp studielånen, och numera har man planer på att binda upp även bostadslånen, så att dessa växer under den tid man betalar av dem. Detta påminner mig om bruksherren som hade en butik där arbetarna var tvungna att göra sina inköp. Så småningom hade arbetarna en livstidsskuld, som t.o.m. "ärvdes" av nästa generation.

Den geografiska rörligheten kompenserar inte överstatliga beslut och ofrihet på andra områden. Den fria handeln på gott och ont – med alla tvång att upphäva handelshindren – motverkar självförsörjning, en minskning av transporter och möjligheten att vara nära besluten, odlingen och produktionen. Man har inget grepp om och kan inte längre påverka skendet.

Man säger att det är oerhört viktigt att skolan skall kommunaliseras, så att alla får vara med och bestämma hur skolan skall skötas. Det finns mycket som är bra i den tanken. Men varför skall vi inte få bestämma även om andra saker? Varför skall vi inte få vara med och bestämma var potatisen skall odlas, var skorna skall tillverkas och var klädernas skall sys. Frågan är om kommunaliseringen kompenserar EG-harmoniseringen. Dessa strävanden åt olika håll spränger demokratin och berövar människorna trygghet. Man vet inte vad det är för politik vi håller på med. Är det decentralisering eller centralisering, kommer ökade kommunalskatter att äta upp sänkningen av statskatterna och kommer vissa delar av Sverige att bli rikare medan andra blir fattigare? Eller kommer hela Sverige rent av att bli ett Norrland? Det är många frågor som reser sig.

Fru talman! Jag tänker försöka hålla mig till det ämne som interpellationen berör.

Förutsättningen för att vi skall kunna slå vakt om välfärdspolitiken i Sverige är att vi kan fortsätta att vara framgångsrika också internationellt. Sverige är ett utrikeshandelsberoende land. En tredjedel av vår bruttonationalprodukt går på export – den exporten uppgår till många miljarder. Av denna export går faktiskt så mycket som 50 % till EG-länderna, och ytterligare 25 % går till EFTA-länderna. Det visar hur koncentrerat vårt ekonomiska samarbete är. Detta är utgångspunkten.

Om vi vill slå vakt om den offentliga sektorn och om vår välfärd, är vi beroende av de inkomster som utrikeshandeln ger oss. Det handlar både om våra jobb och om pengar till vår välfärdspolitik. Det visar också den rapport som långtidsutredningen lagt fram och som är en parallellstudie till Ceccini-rapporten i EG. Den behandlar frågan om de ekonomiska konsekvenserna, och den rekommenderas till ett studium, lika väl som den rapport som gjorts av LO:s utredningsinstitut och som visar hur en eventuell fri arbetsmarknad skulle påverka situationen i Sverige. Den rapporten känner Gudrun Schyman säkerligen till.

När det gäller den aktuella skattesituationen har jag redan nämnt att det inte är aktuellt med någon grundläggande harmonisering när det gäller skattesatserna. Men det utesluter inte att vi även på skatteområdet försöker ta till vara samordningsmöjligheter. Man kan därför naturligtvis se den svenska skattereformen som ett närmande till EG när det gäller den tekniska utformningen av mervärdesskatten. Den svenska skattebasen kommer genom skattereformen att vidgas även till andra områden. Men jag tycker ändå att vi skall kalla katten för katt. Avsikten med åtgärden att vidga skattebasen är att vi skall få möjligheter att finansiera skattereformen.

När det däremot gäller beskattningen av personer och bolag anser jag inte att det är relevant att säga att den svenska skattereformen skulle innebära en EG-anpassning. EG har inte fattat några beslut på dessa punkter. Däremot är det viktigt att framhålla att sänkningen av skattesatser och vidgningen av skattebasen ligger i linje med mycket av det som händer internationellt, även i de enskilda EG länderna. Det är också viktigt att vi är på det klara med att skattereformen inte innebär någon minskning av de totala skatteinkomsterna, utan det handlar om att ta in samma totalsumma på ett bättre och rättvisare sätt. Den offentliga sektorn påverkas alltså inte, och för mig är den offentliga sektorn ytterst viktig.

Till Birgitta Hambracus vill jag säga att man har försökt samordna alkoholpolitiken i EG, men detta har inte lyckats. Jag tror inte heller att man kommer att lyckas, utan Sveriges riksdag beslutar om vårt lands alkoholpolitik. Jag anser precis som Birgitta Hambracus att det är viktigt med en debatt i Europafrågorna. Det är också viktigt att den är bred och att vi får så många människor som möjligt engagerade. Men förhandlingsmandatet har ju riksdagen fattat beslut om, och detta är ingenting hemligt. Vi har alla som politiker ett ansvar för att föra ut vad detta handlar om. Under resans gång kan vi behöva gå till utrikesnämnden eller EFTA-delegationen med tekniska frågor. Jag förutsätter, fru talman, att EFTA-delegationens ledamöter förank-

rar ställningstagandena i sina riksdagsgrupper och även ger ordentlig information om vad man sysslar med. Att man sitter i en delegation innebär inte att man skall behålla det som sker för sig själv, utan det är viktigt att man verkligen förankrar sina ställningstaganden. På samma sätt förutsätter jag att riksdagsgrupperna diskuterar dessa frågor, så att man blir kapabel att föra en diskussion. Hemlighetsmakeri tjänar ingen på i den här diskussionen.

RAGNHILD POHANKA (mp):

Fru talman! Jag vet inte om Anita Gradin åsyftade mig när hon talade om att hålla sig till ämnet. Jag anser emellertid att skatter, bostäder, kvinnors arbete, våra arbeten, vår handel och vår självförsörjning hör till frågor som det är viktigt att beröra i det här sammanhanget.

CARL FRICK (mp):

Fru talman! Anita Gradin säger att vi skall ha en öppen debatt. Det tycker vi i miljöpartiet också, och det är därför vi efterlyst en speciell debatt i riksdagen om EG-frågorna. Vi kommer därför att fortsätta att interpellera och ställa frågor för att försöka öppna debatten på detta område.

Anita Gradin säger att Sverige skall vara ett framgångsrikt land. Ja, det tycker jag också, men då är frågan: Vad är framgång? Är det att Sverige skall vara ett socialt medvetet land? Eller mäter vi framgång i form av ökad BNP och ökad export? Den uppfattningen kan man lätt få av Anita Gradins skildring av situationen.

Vår handel har en enormt stark koncentration till EG. Vi kanske borde se om vårt hus och se till att minska den koncentrationen. Jag har en känsla av – det är i varje fall min förhoppning – att vi under de närmaste åren kan öka vår handel österut, så att vi får en mycket bättre europeisk balans på det här området. Det tror jag skulle innebära många fördelar för svensk ekonomi. Om inte annat kunde vi få in pengar på det miljökunnande som finns i Sverige och som jag tror kan exporteras med stor framgång.

Anita Gradin säger också att det inte är aktuellt med någon skatteharmonisering för tillfället, för det diskuteras inte, men att det arbete som bedrivs i Sverige är ett led i detta ändå. Det är alldeles tydligt att det arbete som pågår är ett steg i den riktningen, och vi har ju sett vad det får för konsekvenser.

Anita Gradin säger att vi får ingen förändring av skattetrycket i Sverige, men vi får en utomordentligt stor omfördelning, som hon säger är rättvis. Jag har oerhört svårt att förstå att den omfördelning som nu planeras är rättvis, när man faktiskt tar pengar från dem som är mindre bemedlade och ger till dem som har det alldeles förbaskat bra.

Jag kan inte se att det på något sätt kan överensstämma med god svensk tradition på rättvisedområdet och än mindre med en tradition inom det socialdemokratiska partiet. För på något sätt innebär detta att man säger nej till det som man har strävat efter de senaste hundra åren.

Jag kan inte förstå vad som inträffat 1988–1989 som har gjort det möjligt att tänka om på den punkten. Jag tycker att det vore väldigt välgörande om

socialdemokratiska regeringsledamöter talade om för svenska folket vad det är som gjort att man nu plötsligt ser annorlunda på de här frågorna.

Anita Gradin berörde på inget sätt konsekvenserna för folkpension och sådant. Att EG-integrationen kommer att leda till social nedrustning i Sverige är jag alldeles övertygad om, tyvärr. Vi kommer från miljöpartiets sida att försöka motarbeta detta på allt sätt som vi kan och tala om för svenska folket och fackföreningsrörelsen, för alla som bryr sig om hur människor har det i Sverige, vad som är på gång med den politik som vi nu ser. Jag tycker att det är sorgligt att det skall vara på det sättet.

GUDRUN SCHYMAN (vpk):

Fru talman! Ja, Anita Gradin, en katt skall vara en katt och en skatt skall vara en skatt. Anita Gradin säger att breddning av momsbasen i och för sig är en åtgärd som leder mot harmonisering med EG:s regler men att vi här i Sverige använder den metoden för att finansiera en skattesänkning. Ja, det gör vi – eller rättare sagt ni – nästa år. Men sedan då?

Man måste ändå tänka litet längre fram. Den dagen kommer ju då momsen är harmoniserad inom EG, och då kommer vi att ansluta oss helt automatiskt. Det finns inte någon anledning för folk att köpa dyrare saker här än vad man kan göra i ett annat land, när gränserna är öppna. På samma sätt kommer det att ske med många av våra skatter, även om det inte fattas några beslut inom EG om skatteharmonisering. Med öppna gränser för varor och kapital får man, med de marknadskrafter som råder, automatiskt en jämställdhet vad gäller avgifter och skatter.

Det finns automatik i detta som leder mot att man kommer ned till den lägsta nivån, eftersom både företag och människor annars kommer att söka upp det land där det kostar minst. Alltså blir det en anpassning till den lägsta nivån. Med integrationspolitiken och vårt i och med den ökade beroende av EG som marknad kommer vi att finnas med där, helt självklart. I det läget minskar inkomsterna till staten. Anita Gradin kan inte förneka att det blir så.

Därför tycker jag fortfarande att det är väldigt konstigt att man inte tillsätter en arbetsgrupp som räknar på konsekvenserna av detta och som talar om för oss som inte är med i de inre rummen vad det kommer att betyda. Kom åtminstone med en siffra: Vad skulle en harmonisering på skatteområdet, t.ex. av momsen, i dag innebära för Sverige? Är det 34 eller 37 miljarder eller vad är det? Hur skulle vi i så fall finansiera bortfallet? Det är ju i alla fall enkel matematik att räkna ut det. Jag tycker att det vore ärligt att lägga fram dessa problematiska fakta på bordet.

Sedan skulle jag fortfarande vilja ha en kommentar av Anita Gradin. Varför är det inga kvinnor med i det här arbetet? Varför är den offentliga sektorns företrädare inte representerade i arbetsgruppen för Europafrågor? Företräder inte de stora och viktiga delar av vårt samhälle?

BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Fru talman! Det lät litet grand på statsrådet Gradin som om orsaken till att vi också i fortsättningen skulle kunna bedriva en självständig alkoholpolitik i Sverige var att EG-länderna inte hade lyckats harmonisera sin. Jag vill gärna

ha ett klarläggande på den punkten. Kommer vi i fortsättningen, oberoende av vad EG-länderna gör, att kunna bedriva en självständig svensk alkoholpolitik?

Sedan vill jag ta upp frågan om möjligheterna att få insyn i integrationsarbetet, som kommer att ta fart under nästa år och som kommer att leda fram till en proposition som riksdagen bara har att anta eller förkasta i befintligt skick.

Det är värdefullt att statsrådet Gradin nu har berättat att delegaterna i EFTA-delegationen skall för sina grupper redovisa också alla hemligheter som de får kännedom om. Det innebär, vad jag förstår, att riksdagsgrupperna kommer att få ta del av allt underlagsmaterial som EFTA-delegationen har tillgång till och att vi också kan mer i detalj studera vad arbetsgrupperna har kommit fram till. Det är nämligen det som blir det praktiska förhandlingsmandatet.

Riksdagens beslut är ju mycket övergripande och, som jag beskrev det i mitt första inlägg, också litet glidande. Det kan inte räcka för oss att bara ha fattat ett beslut i våras och sedan inte ha några möjligheter till påverkan i en offentlig debatt förrän vi får det stora paketet att säga ja eller nej till.

Statsrådet ANITA GRADIN:

Fru talman! Gudrun Schyman tycker att det är förvånande att det inte finns någon arbetsgrupp i regeringskansliet som behandlar frågor rörande den offentliga sektorn. Då vill jag säga att frågor som är av betydelse för den offentliga sektorn behandlas i flera av de arbetsgrupper som finns inom regeringskansliet. Det gäller grupperna som sysslar med utbildningsfrågor, hälso- och socialpolitiska frågor samt industri- och regionalpolitik. Det finns också en arbetsgrupp för skatter, Gudrun Schyman.

Jag har, fru talman, i denna kammare sagt några gånger att jag är förvånad över att inte riksdagens utskott skaffar sig grundlig kunskap och bjuder till sig ordförandena i arbetsgrupperna och på det sättet inom sina områden gör djupdykningar och studier. Det vore, tycker jag, att känna engagemang och medansvar för det som pågår.

Liksom Gudrun Schyman är jag bekymrad över att inte tillräckligt många kvinnor är aktiva på alla områden i detta samhälle. Jag har gjort många ansträngningar under min politiska gärning för att aktivera kvinnor och för att se till att få kvinnor med i olika sammanhang. Tyvärr lyckas det inte alltid, och det beklagar jag, men jag tror att vi med gemensamma krafter skulle kunna förbättra situationen.

Förste vice talmannen anmälde att Ragnhild Pohanka anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

GUDRUN SCHYMAN (vpk):

Fru talman! Om vi med gemensamma krafter skall förbättra kvinnorepresentationen, Anita Gradin, föreslår jag att vi nu här gemensamt beslutar om en arbetsgrupp som skall ta reda på konsekvenserna för den offentliga sektorn och att vi låter den arbetsgruppen bestå av enbart kvinnor. Jag antar att

det står i Anita Gradins makt att göra det, och jag skulle bli mycket glad om jag fick se den arbetsgruppen med en sådan representation.

Sedan säger Anita Gradin att hon är förvånad över att utskotten inte bjuder till sig folk från arbetsgrupperna och tar reda på av de tjänstemän som arbetar med frågorna hur det är. I socialutskottet har vi faktiskt gjort det. Vi gjorde det före sommaren. Vi bjöd in den arbetsgrupp som vi trodde hade att göra med de socialpolitiska frågorna.

Kansliet ansträngde sig ganska hårt, tror jag, för att få fram någonting och hittade några som arbetade med vad man kallade för den sociala dimensionen. Det visade sig inte alls handla om socialpolitik utan om arbetskraftens rörlighet. Mycket mer fanns det faktiskt inte att få.

Samma erfarenhet har gjorts av andra som försökt sig på att tränga igenom EG-byråkratin, nämligen att det finns ingen som ansvarar för de här frågorna. Det är väl precis som Anita Gradin säger, att de ligger och skvalpar litet här och där. Visst finns det ett särskilt utskott för skatter men inte för konsekvenserna av skatteharmoniseringen för den offentliga sektorn och för välfärdspolitiken. Det borde finnas en arbetsgrupp som sysslar med att göra en konsekvensutredning eller vad man nu vill kalla det. Man måste ju vara medveten om att harmoniseringen kommer att innebära minskade inkomster för staten.

Det svarade inte Anita Gradin på, men jag antar att hon håller med mig om att i det läge när vi skall harmonisera vår moms hjälper det inte att vi har breddat momsunderlaget, utan statskassan kommer att få minskade inkomster. På liknande sätt blir det med andra skatteförändringar. Det kommer helt enkelt att bli en följd av den öppna marknadens liberala ekonomi. Det är ju marknadskrafterna som råder.

Vi tycker att det har varit bra att vi kunnat bestämma själva och stävja marknadskrafterna till viss del här i landet, men det kommer vi inte att ha möjlighet att göra i och med EG-integrationen. Alltså kommer det att bli minskade statsinkomster.

När land efter land som redan är medlemmar i EG kan visa på det, och när land efter land kan visa på en försämrad socialpolitik, minskade utbetalningar till socialbidragstagare, minskade pensioner, svårare med barnomsorg, hur privata försäkringar tar över osv. osv., kan man väl inte blunda för detta och säga att allt det skall vi stå utanför, för vi håller vår välfärdspolitik högt.

Men den kostar ju, Anita Gradin, och vi måste betala den. Vem skall göra det och hur skall vi kunna ha ett helt annat system för att finansiera vår socialpolitik än den övriga EG-marknaden har, när vi samtidigt skall vara fullt integrerade? Jag får inte den ekvationen att gå ihop, och jag har hittills inte fått några svar av Anita Gradin som har hjälpt mig på traven, tyvärr.

Om Anita Gradin inrättar arbetsgruppen med kvinnor som skall titta på konsekvenserna, kanske vi kan få svar så att vi kan hinna debattera detta i tid. Jag tycker att det skulle vara väldigt bra.

PER GAHRTON (mp):

Fru talman! Jag har begärt ordet i nästföljande debatt och hade inte tänkt förlänga den här diskussionen. Men när jag hör Anita Gradin tala om EFTA-

delegationens tillgång till material och att det inte skulle föreligga hemlighetsmakeri, då går det faktiskt för långt.

Jag har i EFTA-delegationen begärt att få tillgång till material från rådet för Europafrågor. Det är det råd som är överordnat hela EG-apparaten i regeringskansliet. Där sitter regeringsföreträdare tillsammans med näringslivets toppar. Jag har fått besked av Anita Gradin att jag inte kan få veta någonting, för det förs inga protokoll i rådet för Europafrågor!

Det är alltså så hemligt att inte ens framtidens historiker efter 50-åriga sekretessperioder skall få veta vad statsråden överlägger med näringslivets toppar om när det gäller hela landets framtid i samband med EG-anpassningen. Vad är det, om inte hemlighetsmakeri?

Vidare har jag i EFTA-delegationen begärt att få tillgång till samtliga de utredningar som svenska ämbetsmän utför med petnoggrannhet och under ämbetsansvar, de 400 personer som på heltid jobbar med EG-anpassningen. Jag har begärt att få tillgång till de handlingarna. Då har man från EFTA-delegationen sagt att man inte kan beställa in dessa myriader papper, dessa berg av papper, utan närmare specifikation. Jag måste veta vad det är jag vill titta på.

Jag har då skrivit till integrationssekretariatet och begärt att få en enkel förteckning över de handlingar som inkommer till integrationssekretariatet från alla de totala arbetsgrupper som analyserar alla olika aspekter av EG-anpassningen.

Jag fick häromdagen svar på den begäran från utrikesdepartementet, administrativa avdelningen fjärde enheten. Man skriver följande: "Du har i brev till Olof Allgårdh den 27 oktober begärt att få upplysningar om handlingar vid ISEK, vilka rör EG-anpassningen. Eftersom Din fråga direkt berör rutinerna för registrering och utlämnande av allmänna handlingar inom departementet, och då detta är mitt ansvarsområde, har jag övertagit ärendet från Olof för direkt besvarande, och jag ger Dig följande svar.

När Du vänder Dig direkt till UD med begäran att få uppgifter om handlingar gör Du det i egenskap av enskild riksdagsman. Då gäller bestämmelserna i tryckfrihetsförordningen och sekretesslagen m.m. vad gäller departementets skyldigheter att lämna ut handlingar och uppgifter om handlingar till Dig.

Det finns ingen särskild förteckning inom UD över de allmänna handlingar som kommit in till ISEK. Departementet är enligt tryckfrihetsförordningen inte heller skyldigt att göra upp en sådan förteckning.

Vänliga hälsningar
Berndt Fredriksson"

Jag kan alltså inte ens få en förteckning! Detta är rena Moment 22. För att kunna få ut handlingar måste jag veta vilka handlingar som finns. Men för att veta vilka handlingar som finns måste jag ju ha en förteckning över dem. Men eftersom det inte finns en förteckning över dem, hur skall jag då kunna veta vilka handlingar jag vill se på?

Vad är detta om inte hemlighetsmakeri? Det finns ju mängder av papper. Motivet till att man inte kunde beställa alla handlingarna var ju att det fanns så många. Vill man då ha vissa handlingar, kan man inte veta vilka som finns.

Sanningen är naturligtvis att vi miljöpartister trots allt i några fall lyckats

få ut originalrapporter av tjänstemän på arbetarskyddstyrelsen och livsmedelsverket, vilket tydligen har varit olycksfall i arbetet. Samtliga dessa handlingar visar på de påtagliga negativa konsekvenser som följer av den EG-anpassning som regeringen är på väg att genomföra. Myndigheterna säger: Det går inte att anpassa asbestbestämmelserna, det skulle bli en försämring. Det går inte att anpassa livsmedelsbestämmelserna, det skulle bli en försämring. Pensionsberedningen har talat om att vi måste ändra principerna för folkpensionen, osv.

Vad är detta om inte hemlighetsmakeri när inte ens jag som sitter i EFTA-delegationen, som har sekretess, fritt kan få ta del av allt det material som ni i regeringskansliet har rörande EG-anpassningen? Vad är det ni vill dölja? Om ni inte vill dölja någonting, varför öppnar ni inte dörren på vid gavel till detta väldiga material om EG-anpassningens mycket konkreta effekter?

Det handlar om mycket konkreta effekter, milligram kaptan på grönsaker och frukter, stort och smått om vartannat, och tusentals andra konkreta effekter. Detta analyseras och rapporteras av oväldiga svenska tjänstemän. Vad är det ni har att dölja? Varför öppnar ni inte dörren på vid gavel?

CARL FRICK (mp):

Fru talman! Miljöpartiet har i finansutskottet följt uppmaningen att begära att grupper som arbetar med EG-frågor bjuds in till utskottet. Det blir tre stycken, och de skall komma till finansutskottet den 12 december. De här tre grupperna har en timme på sig att redogöra för vad de håller på med. Detta visar litet av det intresse som finns för de här frågorna. Jag tycker att det är mycket beklämmande, särskilt mot bakgrund av vad Per Gahrton här har berättat.

Vi får den uppfattningen att det hela tiden är den lägsta nivån som skall styra. Det är detta som är konsekvensen av att marknadskrafterna skall styra de inre marknadsprocesserna.

Det är självklart, som Gudrun Schyman säger, att människor och kapital förs dit kostnaderna blir de lägsta. Inte kan vi i Sverige ha andra sociala kostnader och pålagor än i andra länder om Sverige skall bli det framgångsrika land som Anita Gradin säger att det skall bli. Om det skall bli en EG-anpassning måste vi anpassa oss på de här punkterna.

Det står i vitboken, jag tror att det är 13 § och 58 § eller 52 §, om varornas kvalitet och hur de är gjorda och att vi hela tiden måste anpassa oss till de lägsta nivåerna. Vi har inte rätt att utforma nationella regler av olika slag som har med kvaliteten att göra osv.

Det här är en utomordentligt ruskig utveckling. Vi skall hela tiden konsekvent anpassa oss till den lägsta tänkbara nivån på område efter område. Jag kan inte se detta på annat sätt än att den offentliga sektorn och det sociala livet i Sverige kommer att ta stryk. Man kommer inte att ha pengar för den typ av ambitioner vi haft och drivit så länge i Sverige. Jag tycker faktiskt Sverige har varit framgångsrikt på det här området. Det vore sorg, synd och skam om vi nu – 1988, 1989, 1992 och framöver – skulle ge upp de landvinningar vi har uppnått.

Det går inte bara att tala om att man förväntar sig olika saker. Vi måste

konkret kunna skydda de landvinningar vi har gjort i det svenska samhället. Tack för ordet.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på interpellation 1989/90:53 om anpassningen till EG och neutralitetspolitiken

Statsrådet ANITA GRADIN:

Fru talman! Gudrun Schyman har frågat mig hur det västeuropeiska integrationsarbetet stämmer med vår neutralitetspolitik och om Sverige indirekt medverkar till att nedrustningssträvandena i Europa äventyras.

I sin fråga utgår Gudrun Schyman från att det finns ett samband mellan försvarspolitiska frågor och västeuropeisk integration, särskilt på forskningsområdet. Detta bygger på ett missförstånd.

Riksdagsbeslutet från 1988 innebär att Sveriges samarbete med EG skall ske på ett sådant sätt att det är förenligt med vår traditionella neutralitetspolitik och vår strävan att bevara dess trovärdighet. Av bl.a. det skälet har utrikes- och säkerhetspolitiken uttryckligen undantagits från vårt deltagande i det västeuropeiska integrationsarbetet.

Dessutom föreskriver Romtraktaten (artikel 223) klart att produktion av och handel med krigsmateriel är frågor som avgörs av de enskilda medlemsländerna. Försvarspolitiken och försvarsindustriella frågor ligger utanför EG:s kompetensområde.

Inom försvarsindustrin pågår ett ökat samarbete över gränserna med omstruktureringar som följd. Det gäller såväl svenska krigsmaterieltillverkare som internationellt. Allt färre stora utvecklingsprojekt kommer framöver att kunna klaras helt och hållet inom ett enda land.

Detta beror framför allt på de snabbt stigande utvecklingskostnaderna. Det är alltså till *denna* utveckling som svensk försvarsindustri anpassar sig och inte, som Gudrun Schyman hävdar, till EG:s integrationsarbete.

Gudrun Schyman tar antalet licensavtal som ett tecken på den svenska försvarsindustrins ökande anpassning till EG. Det faktiska förhållandet är att 21 licensavtal tecknades före 1983. Efter 1983 – då licensavtal blev tillståndspliktiga – har endast ett fåtal licensavtal med företag inom EG-området underställts regeringen för prövning.

Gudrun Schyman gör vidare den kategoriska prognosen att våra partner i t.ex. Frankrike och Storbritannien inte kommer att acceptera att svensk lag förhindrar dem att sälja vart de vill. Tvärsäkerheten får stå för hennes räkning. För egen del konstaterar jag, att inget av de licensavtal med EG-företag som godkänts av regeringen ger den utländska parten någon fri exporträtt för den licenstillverkade materielen.

Hur samarbetsfrågorna inom försvarsmaterielsektorn skall regleras i ett längre perspektiv utreds just nu av krigsmaterielexportutredningen. Dess betänkande kommer att ge underlag för en fortsatt diskussion kring denna fråga.

Gudrun Schyman hävdar att svenska företag och universitet deltar i olika

EG-projekt som kan väntas få militär anknytning. Jag förmodar att det är forskningsområdet som avses.

Sverige har liksom övriga EFTA-länder tecknat ramavtal med EG om tekniskt och vetenskapligt samarbete. Därigenom deltar svenska företag och institutioner i en rad av EG:s forskningsprojekt. Huvuddelen av forskningen är inriktad på att höja den industriella konkurrenskraften. En betydande del av resurserna går till energisektorn och till insatser för att höja livskvaliteten. Svensk medverkan i dessa projekt är av betydelse för vår industriella utveckling och ytterst för vårt fortsatta välstånd. Militära projekt ligger uttryckligen utanför det forskningssamarbete som bedrivs av EG.

Utbildnings- och forskningsprogrammen inom EG hänger nära samman. Svenska högskolor kommer nu att kunna delta i COMETT-programmet om utbyte mellan högskolor och näringsliv. Vi fäster stor vikt vid att bygga ut utbildningssamarbetet. Det gäller inte minst möjligheten att delta i ERASMUS-programmet om utbyte mellan högskolor i Europa.

Syftet med utbildningsprogrammen är att stärka kvaliteten i utbildningen och att skapa en välutbildad arbetskraft. Någon militär anknytning finns givetvis inte heller på det här området.

Därmed har jag också besvarat Gudrun Schymans sista fråga om Sverige indirekt medverkar till att nedrustningssträvandena i Europa äventyras. Förhållandet är faktiskt det omvända. Säkerhetspolitiken stärks genom samarbete inom ekonomi, handel, kultur, miljöfrågor, teknik m.m. Under senare tid har flera östeuropeiska länder visat ett aktivt intresse för att etablera och utvidga sitt samarbete med EG. Vårt eget deltagande i den västeuropeiska integrationen ökar våra möjligheter att bidra till ett samarbete på dessa områden mellan alla Europas länder. Därigenom bidrar vi aktivt till att skapa förutsättningar för fortsatt nedrustning.

GUDRUN SCHYMAN (vpk):

Fru talman! Jag skall be att få tacka Anita Gradin för svaret. Jag är definitivt inte nöjd, men det har väl inte Anita Gradin väntat sig heller. Då skulle det inte bli mycket till debatt. Jag skall gå i genom interpellationssvaret och tala om på vilka punkter jag inte är nöjd.

I andra stycket i det skrivna svaret står att jag i min fråga utgår från att det finns samband mellan försvarspolitiska frågor och västeuropeisk integration. Om Anita Gradin menar det så allmänt som det står i svaret är det fullständigt naturligt att utgå ifrån det. Det är nämligen en av EG:s uttalade målsättningar att skapa en politisk union – en politisk union som också innefattar ett säkerhetspolitiskt och försvarspolitiskt samarbete. Om Anita Gradin i stället åsyftar att sambandet mellan försvarspolitiska frågor och den svenska västeuropeiska integrationen inte existerar, vet jag att det är regeringens uppfattning och att detta uttryckligen har undantagits från vårt deltagande i det västeuropeiska intergrationsarbetet. Jag betvivlar emellertid det fortfarande. Jag tror inte att det är sant, utan att det är en from förhoppning.

Den utveckling som i dag sker inom den svenska vapenindustrin tycker jag i praktiken visar på något helt annat. Jag tror helt enkelt inte att industrin bryr sig om att regeringen har skrivit in det här. Industrin ser nog mera till sin verksamhet och möjligheten att utveckla den. Jag tror inte att vapenindu-

strin skiljer sig från andra industrier i Sverige på det området. De industrier som vill etablera sig inom EG gör det, oavsett vad regeringen säger i dessa frågor. Jag tror inte att vapenindustrin är annorlunda.

Anita Gradin säger vidare att försvarspolitikerna och försvarsindustriella frågor ligger utanför EG:s kompetensområde. Än så länge sköts dessa frågor inte i de officiella EG-fora som finns. Organisationer som IEPG och Västunionen har hand om detta. Det här känner naturligtvis Anita Gradin till.

Jag antar att Anita Gradin också känner till att det är samma länder som är representerade i dessa båda organisationer och att det i flera fall är samma personer som sitter i de olika grupperna. Förmodligen känner Anita Gradin också till att det finns långtgående diskussioner i dessa grupper som klart visar att de två organisationerna tänker arbeta med de här frågorna fram till 1992 när den gemensamma marknaden är fullbordad. Då skall man lyfta in dessa frågor. Jag tror inte att jag behöver åskådliggöra med citat från företrädare för dessa båda grupper för att kunna säga att det är en tydlig strävan. Jag antar att Anita Gradin känner till denna strävan, även om hon inte vill säga det här.

Vidare gör Anita Gradin en beskrivning av den internationella vapenmarknaden, som liksom alla andra industrigrenar går mot en ökad integration. Utvecklingskostnaderna är för stora och enskilda länder kan inte hålla på med sådan verksamhet. Precis på detta sätt resonerar naturligtvis de svenska vapenindustrierna. Anita Gradin säger också att utvecklingen inom svensk försvarsindustri inte anpassar sig till EG:s integrationsarbete utan till någon form av fristående vapenindustriintegration som pågår. Jag menar att den här integrationen är just den som i praktiken pågår inom EG-länderna. De svenska försvarsindustrierna håller på att anpassa sig till den, med regeringens goda minne. Man väljer att inte tala om den.

Jag tror att det finns ett scenario som säger att när integrationen av försvarsindustrin i praktiken är genomförd uppstår ett läge där vi kommer att säga att det är rimligt att den svenska försvarsindustrin handlar på det här sättet, dock genom samarbetsavtal. Anita Gradin har valt att inte beröra detta över huvud taget. Det förvånar mig, och jag vill ha en kommentar till detta. Det är möjligt att licensavtalen går att hålla rena från vidareexport. Jag betvivlar det mot bakgrund av vad jag vet om den internationella vapenhandeln. Jag tror inte att vi har möjlighet att påverka i den utsträckningen.

Såvitt jag vet har vi när det gäller samarbetsavtalens ökade användning inga möjligheter alls att tillämpa den svenska vapenexportlagstiftningen. Indien är ett mycket bra exempel på det. Genom samarbetsavtal har man gjort det möjligt att exportera till krigförande länder. Denna utveckling pågår.

Jag tror att vi kommer att hamna i ett läge år 1992 när den ekonomiska marknaden är genomförd och vi har en integrerad svensk vapenindustri på marknaden. Vad har vi då för anledning att säga att Sverige inte kan bli medlem? På vilket sätt kan det bryta den neutralitetspolitik som vi säger att vi för? I praktiken finns vi ju redan med, även på det här området, som regeringen från början sade att vi skall undanta. Jag tror att det är en omöjlig hållning från regeringens sida, och jag litat inte på den.

De motsättningar som Anita Gradin tar upp om att det som pågår i praktiken är skilt ifrån det som pågår inom EG, finner jag vara mycket konstlade.

Den praktiska verksamhet som pågår inom EG, pågår ju. Att regeringen har sagt att den inte skall pågå är däremot konstigt. Man ser inte verkligheten så som den är.

PER GAHRTON (mp):

Fru talman! Ibland får jag intrycket att den som är värst drabbad av hemlighetsmakeriet kring EG-anpassningen är statsrådet Anita Gradin. EG-entusiasterna i utrikesdepartementets handelsavdelning kanske är mest angelägna om att statsrådet inte riktigt skall förstå vad hon är formellt ansvarig för. I annat fall har Anita Gradin en väldig otur.

Samma dag, nämligen i dag, som statsrådet här i riksdagen säger att utrikespolitik och säkerhetspolitik uttryckligen har undantagits från vårt deltagande i det västeuropeiska integrationsarbetet, avslöjar Dagens Nyheter i en artikel att EG vill inleda en dialog med EFTA om utrikespolitiken. Det intressanta är dock inte vad man vill göra i framtiden. Det intressanta är att det också sägs att avsikten troligen är främst att formalisera det utrikespolitiska samråd som i praktiken redan pågår i olika former mellan EG och EFTA-länderna. Sven Svensson berättar vidare: "för Sveriges del fungerar polchefen på UD, Torsten Örn, som en sorts observatör i EG:s EPS-samarbete. Örns roll talar man dock helst tyst om." EPS-samarbetet gäller alltså det politiska samarbetet.

Antingen vet Anita Gradin detta, när hon står här och säger att utrikespolitiskt samarbete mellan Sverige och EG inte förekommer. Eller också är hon vilseförd och känner inte till vad som i själva verket sker. Vilken annan förklaring finns? Anita Gradin kanske har någon annan förklaring. Jag har väldigt svårt att komma fram till vad det skulle vara för förklaring.

Det finns också en tredje variant, och det är att DN ljuger. Det är klart, det som står i Dagens Nyheter kan vara helt fel. Vi kanske inte deltar i EG:s politiska samarbete som observatörer redan nu. Torsten Örn kanske aldrig är där. DN ljuger kanske. Vi kanske kan få det klarlagt. Men om han verkligen är där, om detta arbete pågår, hur hänger det ihop med det kategoriska fastslåendet här av att utrikespolitiken uttryckligen har undantagits från vårt deltagande i det västeuropeiska integrationsarbetet? Hur går detta uttalande ihop med fakta, om inte Dagens Nyheter ljuger? Det skulle vara intressant att få det klarlagt.

Att neutralitetspolitiken inte skulle skadas bygger på förvillelse om vad EG egentligen är, Anita Gradin.

Det som Lars Jederlund på Svenska freds har kommit fram till är intressant. Han brukar visa sig ha rätt när han undersöker försvarspolitiska sammanhang. Han ringde till regeringskansliet och frågade om EG-samarbete när det gäller vapenhandel, som ju har stor betydelse för neutralitetspolitiken. På regeringskansliet svarade man, precis som Anita Gradin, att EG-samarbetet inte hade med den att göra. Sedan ringde han till Bofors och FFV, alltså själva vapenindustrin, för att ta reda på vilken uppfattning man hade där om huruvida EG-samarbetet har någon betydelse. Han berättar att telefonisterna på företagen Bofors och FFV kopplade honom till företagens egna EG-samordnare. Telefonisten svarade omedelbart att han skulle få tala med företagets EG-samordnare. Företagen har fullt klart för sig att försvars-

industrin skall samordnas med EG. Den ansvarige på FFV sade att hans arbete är att analysera EG-1992 ur militär och allmän synpunkt – vi skall säkerställa att vi inte går ifrån Europa.

Så är det alltså. Försvarsindustrin vet mycket väl vad det handlar om. Lars Jederlunds konklusion är ganska svår att komma ifrån. Han säger att medan regeringen sitter still och väntar, skapar den svenska krigsindustrin sin egen EG-anpassning. Sedan, när samproduktionen, samarbetsavtalen och de gemensamma forskningsprojekten redan är ett faktum kommer regeringen inte att ha mycket att säga till om. Har Anita Gradin någonting att invända mot det?

Det finns också en mängd andra detaljer som regeringen aldrig går in på, som jag bara snabbt hinner nämna. Kol- och stålunionens 59 §, där det talas om leveransplikt för strategiska varor, strider mot Haagkonventionens artikel 7 om neutralitetspolitiken. I Euratoms artikel 52 talas om att man inom EG måste främja kärnkraften och tillåta fri handel med klyvbart material. Det strider också mot svensk neutralitetspolitik att medverka till det. I Romavtalets 75 § talas om att EG kan fastställa gemensamma regler för genomgångstrafik. Det strider också mot neutraliteten, att tillåta genomgångstrafik mellan krigförande länder.

Har ni på regeringkansliet över huvud taget studerat dessa mycket konkreta paragrafer, som spelar en stor roll i t.ex. de österrikiska diskussionerna om anknnytning till EG? Har ni klart för er att EG är en organisation som utan minsta tvivel också har en försvarspolitik ambition? Har ni lyssnat på Helmut Kohl och Helmut Schmidt, som säger att de vill att EG också skall bli en försvarsallians?

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på interpellation 1989/90:58 och fråga 1989/90:198 om anpassningen till EG

Statsrådet ANITA GRADIN:

Fru talman! Carl Frick har i en interpellation ställt ett antal frågor till mig om bl.a. demokratin inom EG. Carl Frick har vidare ställt en fråga med anknnytning till skriften "Lägesrapport om det Västeuropeiska integrationsarbetet oktober 1989". Interpellationen och frågan besvaras i ett sammanhang.

I den "lägesrapport" om integrationsarbetet som handelsavdelningen offentliggjorde i oktober omnämns en nordisk utredning om regler och praxis för regional och lokal upphandling. Carl Frick önskar ytterligare upplysningar om denna utredning.

Ömsesidigt öppnande av marknaderna mellan de nordiska grannländerna för den offentliga sektorns anskaffningar är av särskilt intresse. Det är dessutom ett av de prioriterade områdena inom EFTA/EG-samarbetet.

De statliga myndigheternas upphandlingsrutiner är relativt väl kända. En öppen marknad för offentlig upphandling måste sannolikt även omfatta övriga delar av den offentliga sektorn. Nordiska ministerrådet har därför tillsatt en utredning om de lokala och regionala myndigheternas regler och

praxis. Särskilt beaktas köp av tjänster och offentliga arbeten. Avsikten är att skapa ett gemensamt underlag för kommande EFTA/EG-förhandlingar och för vidare åtgärder inom det nordiska samarbetet. Utredningen avses vara avslutad till kommande årsskifte.

I sin interpellation tar Carl Frick utgångspunkt i den interna beslutsstrukturen inom EG. Jag kan av naturliga skäl endast svara för det svenska integrationsarbetet. Låt mig ändå inledningsvis fästa kammarens uppmärksamhet på att EG består av tolv demokratier.

En fråga som diskuteras livligt inom EG och dess medlemsländer rör det faktum att det är rådet och inte det direktvalda EG-parlamentet som är beslutsinstans. Många anser att ju mer EG närmar sig en politisk union desto rimligare blir det att EG-parlamentet får ett ökat inflytande i förhållande till EG-rådet och kommissionen. Det är i detta sammanhang som termen "det demokratiska underskottet" kommit till användning.

EG-parlamentets roll har successivt stärkts. Tydligast kom den tendensen till uttryck i enhetsakten som trädde i kraft år 1987.

Carl Frick ställer ett par frågor med anknytning till utvecklingen i Östeuropa. Den västeuropeiska integrationen är öppen gentemot omvärlden och inte minst gentemot Östeuropa. Arbetet med att förverkliga den inre marknaden syftar till att riva murar mellan länder, inte till att bygga nya. För den svenska regeringen är denna öppenhet viktig. Vi har i många sammanhang framhållit att den regionala integrationen i Västeuropa kan och måste vara steg på vägen mot en friare världshandel.

Som utrikesutskottet konstaterar i sitt betänkande om Sverige och den västeuropeiska integrationen är Europa inte liktydigt med EG. Att delta i den västeuropeiska integrationen är ett viktigt mål, men inte det enda målet för våra strävanden. Sverige önskar se ett närmare samarbete omfattande hela Europa.

Också av det skälet har vi hälsat den senaste tidens utveckling i Östeuropa med stor glädje. Med demokratiseringsprocessen och de ekonomiska reformerna i öst har följt önskemål om ett närmare samarbete med EG och EFTA:s medlemsländer. Vi har redan sett att samarbetet mellan Öst- och Västeuropa blivit allt intensivare under det senaste året.

Till en början handlar det om ekonomiska och tekniska stödinsatser, men det handlar också om samarbete på en rad andra områden. För EG liksom för EFTA:s medlemsländer känns det angeläget att stödja demokratiseringsprocessen. EG-kommissionen har här givits en särskild roll som samordnare av en stor del av de västerländska demokratiernas stöd till Ungern och Polen, inom ramen för den s.k. 24-gruppen, där också Sverige ingår.

Carl Frick undrar också över Sveriges reella möjligheter till självbestämmande vid ett närmare samarbete med EG.

Sverige har under hela efterkrigstiden aktivt deltagit i den västeuropeiska integrationen. Detta har skett i vetskap om att vårt deltagande i internationellt samarbete och inte minst det västeuropeiska är en förutsättning för en fortsatt svensk välståndsutveckling. Det är också en förutsättning för att vi skall kunna lösa många av de samhällsproblem vi ställs inför i dag, bl.a. på miljöområdet.

Jag har inför riksdagen och dess EFTA-delegation den 9 november i år

noggrant redogjort för resultatet av de oförbindliga diskussionerna om ett utbyggt samarbete mellan EG och EFTA-länderna. De har berört även legala och institutionella spörsmål. Från EFTA-ländernas sida har kravet på ett genuint deltagande i beslutsprocessen hela tiden understrukits. Självfallet måste vi få ett inflytande som står i proportion till vad vi åtar oss på olika områden. Hur detta medinflytande slutgiltigt skulle kunna utformas blir en fråga för de kommande förhandlingarna.

Det är riksdagen som fattat de avgörande besluten om Sveriges deltagande i den västeuropeiska integrationen. Regeringens arbete bedrivs inom ramen för det mandat som riksdagen gett genom att med bred majoritet anta utrikesutskottets betänkanden UU 1987/88:24 och UU 1988/89:19. Däri sägs bl.a. att det är naturligt att länder som ligger nära varandra och har ett nära samarbete reglerar detta samarbete med avtal och överenskommelser av olika slag. Det är alltså på riksdagens uppdrag vi hoppas att förhandlingar mellan EFTA-länderna och EG skall kunna inledas tidigt under år 1990. Det är alltså riksdagen som har att ta ställning till de överenskommelser eller avtal som detta arbete resulterar i.

CARL FRICK (mp):

Fru talman! Jag vill först ta upp regional och lokal upphandling. Anledningen till min fråga var att det i det lilla giftgröna häftet om integrationsarbetet stod några rader om att det pågick en utredning om dessa upphandlingar. Jag hade väntat mig ett svar som på något sätt angav vad denna utredning har för direktiv och kan förväntas komma fram till. Vi i miljöpartiet anser att den offentliga upphandlingen rätt skött kan vara en spjutspets i arbetet på att forma ett miljö- och resursmedvetet samhälle. Betydelsen för regionalpolitiken kan inte nog betonas. En vettigt upplagd offentlig upphandling är ett viktigt led i detta arbete. Med kännedom om EG:s storskalighetsdrömmar finns det all anledning att hysa oro på detta område. Kan vi hysa något hopp om att man i den framtida offentliga upphandlingen verkligen beaktar miljö- och regionalpolitiska frågor? Ministerns svar avvaktas med viss spänning.

Visst är de länder som utgör EG demokratier. Men vad är det som händer med dessa demokratier när de får ett demokratiskt underskott? Ministerrådet har, efter ikraftträdandet av enhetsakten, trots allt den absoluta makten bakom lyckta dörrar.

Ledande EG-politiker menar att EG kränker de demokratiska principerna. De frågar: Vad är det för demokrati när ministrar stiftar lagar bakom lyckta dörrar? De säger att de nationella parlamenten har förlorat kontrollen över Europalagstiftningen.

Detta måste vi faktiskt ta på allvar. Det är allvarligt att den största kvarvarande centraliserade makten i Europa leder till att demokratin sätts på undantag. Sverige vill anpassa sig till detta. Arbetet bedrivs skyndsamt och effektivt enligt alla rapporter. Vi drivs in i odemokratis högborg i Europa. Det kan knappast vara detta som riksdagen ville uppnå med sitt beslut den 4 maj 1988.

Den slutsats som de flesta numera drar är att vi i Sverige tvingas acceptera både gamla och nya EG-beslut. Det är priset för anpassningen. Vi får där-

med även acceptera l'acquis communautaire, dvs. alla de gamla besluten, om vi skall få vara med och leka på EG:s planhalva. Priset är högt. Det verkar bli en total underkastelse under ett odemokratiskt system. Det strider mot all svensk tradition. Det är ett steg in i en feodalism som vi egentligen aldrig har haft i Sverige.

Ministern säger att det nu blir rimligare att parlamentarikerna i Europa skall få ett ökat inflytande. Rimligt? Men det verkar litet gulligt och aningslöst.

Grundlagarna måste ändras. Det sägs nu också av andra än miljöpartisterna. Regeringen vill att vi skall lyfta in utländska lagar i svensk lagtext utan översättning. Nu på måndag skall vi i miljöpartiet motionera mot ett sådant förfarande. Det är bara att hoppas att riksdagen säger nej till dessa skändligheter.

Det regeringen verkar göra i hägnet av riksdagsbeslutet är inget mindre än att sälja ut Sveriges gamla beslutanderätt till någon kvasidemokratisk makt koncentrerad till Bryssel.

Ministern säger att EG är öppet gentemot omvärlden och inte minst mot Östeuropa. I mina öron klingar detta falskt. Vad EG är, det vet vi ju alla. Det är bl.a. en organisation med handelsmurar mot världen, en avskärmning vänd mot USA, östasiatiska länder och Östeuropa. Det utgör en del i ett arbete för att hävda och stärka Västeuropas ekonomiska och politiska ställning i världen. Att detta skulle vara ett riktigt steg i riktning mot friare världshandel har jag svårt att förstå.

Utvecklingen i Östeuropa går helt andra vägar än utvecklingen i Västeuropa. Vi hälsar demokratiseringsprocessen med glädje. Fria människor kan få det bra. Låt oss hjälpa dem.

Det verkar som om regeringen inte har förstått de avgörande skillnaderna i utvecklingen mellan Öst- och Västeuropa. Det är avgrunder i skillnad mellan en utveckling till demokrati och en utveckling in i odemokrati. Skall det vara så svårt för oss att välja? För regeringen verkar det inte vara svårt.

Våra grannar i öster mår bättre om vi inte binder oss vid det odemokratiskt styrda EG, utan i stället verkar för ett öppet och demokratiskt Europa som omfattar alla dess länder.

Hur kan det komma sig att ett parti som det socialdemokratiska, som så framgångsrikt har slagits för och medverkat till att göra Sverige demokratiskt, nu verkar ge upp? Vad är det för fel på den demokratiska öppenheten? Har den missbrukats i Sverige? Vad är det som är så bra med att förlägga de flesta viktiga beslut till Bryssel? Klarar vi i Sverige inte av dem själva längre? Det är inte att undra på att regeringen vill hålla det mesta av EG-arbetet dolt för medborgarna. Tack för ordet!

PÄR GRANSTEDT (c):

Fru talman! Jag vill passa på tillfället att göra några reflexioner angående frågan om EG och demokratin och också den svenska suveräniteten. Det har ju på sistone förts en ganska omfattande debatt, även utanför denna kammar, om huruvida Sveriges samverkan med EG kommer att innebära ett hot mot den svenska suveräniteten. Det har ibland anförts att det bästa sättet att säkerställa en svensk suveränitet skulle vara ett medlemskap i EG. Vi har

också kunnat läsa om EG-kommissionens svar på frågan om beslutsformerna.

Låt mig först konstatera att det är helt klart att EG:s utveckling för de länder som ingår i EG innebär en centralisering av beslutsfattandet. Beslutsfunktioner flyttas från det nationella planet till ett allmänt västeuropeiskt plan. Det är en berättigad kritik att säga att EG:s beslutsformer inte ger något särskilt väl förankrat folkligt inflytande över besluten. Det ligger litet grand i sakens natur att det blir en centralisering av beslutsfattandet när en så omfattande integration med en politisk enhet med 320 miljoner människor skapas. Jag avslöjar väl ingen hemlighet om jag säger att detta är någonting som vi från centern ser med föga entusiasm på, och vi vill inte gärna se Sverige inlemmat i en sådan beslutscentralisering.

För Sveriges vidkommande är det mycket viktigt att Sveriges relationer till EG utformas på ett sätt som gör att vi i Sverige själva har avgörandet i vår hand om hur omfattande vår samverkan skall vara, vad den skall omfatta och hur den skall utformas. Det är alltså för det första viktigt att vi fortfar att stå utanför medlemskap, eftersom ett medlemskap innebär att vi binds av beslut som vi har mycket begränsade möjligheter att påverka. Men det är för det andra även viktigt att beslutsformerna inom ett EES-samarbete är utformade på ett sådant sätt att vi inte avhänder oss vår suveräna rätt att själva i sista hand avgöra vad vi vill delta i och vad vi inte vill delta i. Det är viktigt för trovärdigheten av vår neutralitet. Det är också viktigt för att vi skall kunna bibehålla, vilket utrikesutskottet med bred majoritet har sagt, en hög ambitionsnivå på områden som miljö, arbetsmiljö, sysselsättning och regionalpolitik. Jag tycker därför att det finns anledning att välkomna EG-kommissionens svar, där man tar avstånd från tankar på någon form av gemensamt beslutsfattande i EFTA-EG inom EES-ramen. Risker är nämligen stor att sådant gemensamt beslutsfattande skulle vara av överstatlig karaktär och innebära att Sverige bands av beslut som vi egentligen ogillade och fann oacceptabla. Den modell för beslutsfattande inom EES som jag tycker är att föredra – det är också centerns syn – är att man har en beredningsprocess som är gemensam för de delar som man kan tänka sig berör såväl EFTA som EG. Det gör att vi får möjligheter att se till att våra synpunkter och våra önskemål beaktas i processen, medan man sedan har ett separat beslutsfattande som gör att vi har möjligheter att avstå från att delta i den del av denna samverkan vi anser oacceptabla. Om vi alltså inte tycker att vi får våra behov tillgodosedda på ett rimligt sätt skall vi ha möjlighet att säga nej. Detta tillgodoses bäst i en tvåpelarlösning i EES, där vår del av beslutsfattandet sker inom EFTA:s ram där det råder krav på konsensus och där man inte kan påtvinga oss någonting över vårt huvud.

Såvitt jag förstår är just en sådan utveckling på gång inom EES. Jag har därmed ganska gott hopp om att vi skall kunna få till stånd beslutsformer som tillgodoser Sveriges krav på att fortfarande ha suverän kontroll över hur det samarbete skall utformas som vi själva skall delta i. Det innebär också, förutsätter jag, att vi inte utan vidare inlemmas l'acquis communautaire, det samlade EG-regelverket, i vår lagstiftning utan att vi naturligtvis noga prövar vilka delar som vi kan godta för svenskt vidkommande och är bredda

att avvisa sådant som vi av en eller annan anledning anser oacceptabelt för oss.

Det vore värdefullt om statsrådet Gradin passade på tillfället, sedan vi har fått kännedom om EG:s reaktioner, att kommentera detta och bekräfta att Sverige inte kommer att medverka till beslutsprocesser som skulle avhända oss våra suveräna möjligheter att bestämma vilka samarbetsmoment vi vill delta i och vad vi inte vill delta i.

Statsrådet ANITA GRADIN:

Fru talman! Det är viktigt i alla dessa diskussioner som vi för om relationerna mellan Sverige, EFTA och EG att komma ihåg att det faktiskt inte är medlemskap som det handlar om. Det låter väldigt ofta så när alla påståenden svängs runt inte minst i den här plenisalen. Medlemskap är inte aktuellt i de förhandlingar som förestår. Det är vad som gäller. Vad vi försöker åstadkomma är, precis som jag har redogjort för kammaren och som också Pär Granstedt tog upp, att vi försöker hitta ett annat alternativ än medlemskap – ett avtal mellan EFTA-länderna och EG om de fyra friheterna på angränsande områden. Samtidigt försöker vi hitta ett legalt system och ett beslutsfattande som skulle kunna fungera i det sammanhanget.

Det gör att riksdagen är suverän att besluta om alla frågor i detta sammanhang, eftersom vi så småningom kommer att ta ställning till hur ett eventuellt avtal skall se ut. Som jag tidigare har berättat för kammaren ser vi möjligheter att diskutera de fyra friheterna när det gäller varor, tjänster, kapital och rörlighet för människor. Vi ser möjligheter att hitta samarbetsformer när det gäller forskning, miljö och liknande. Vi har också från svensk sida klart sagt ifrån att vi har ambitioner inte minst när det gäller arbetsmiljö och miljöområdet i övrigt som innebär att vi, när vi går igenom EG:s regelverk, l'acquis communautaire, kommer att ställas inför faktum att Sverige på vissa områden går sin egen väg.

När det gäller de legala frågorna och beslutsprocessen tror jag att det är för tidigt att i dag uttala sig om var vi hamnar, men mycket tyder på att den tvåpelarlösning som vi här diskuterar kan vara en mycket bra modell att arbeta med för att hitta fram till beslutsformer mellan EFTA- och EG-länderna. Som jag har sagt tidigare i diskussionen är det angeläget för regeringen att vi, när förhandlingarna kommer i gång, också har nära kontakter med utrikesutskottet och EFTA-delegationen och på så sätt får en förankring i riksdagen i det fortsatta arbetet.

CARL FRICK (mp):

Fru talman! Riksdagen har ju gett regeringen i uppdrag att förhandla om nära förbindelser med den europeiska marknaden och sagt att medlemskap icke är aktuellt. Det tror jag vi är helt överens om. Men problem uppstår beroende därpå att det ständigt inkommer rapporter som säger att vi, för att kunna bedriva dessa förhandlingar, måste acceptera alla de gamla EG-besluten, l'acquis communautaire. Samtidigt säger statsrådet Gradin att riksdagen är suverän. Jag undrar hur det hela skall gå till, om vi nu tecknar avtal t.ex. med EG och riksdagen sedan börjar säga nej till en mängd olika saker. Det tror jag blir ogörligt. Såvitt jag förstår kommer det rent praktiskt

att bli så att regeringen tecknar ett avtal som riksdagen är tvungen att acceptera. Jag tror att det blir väldigt egendomliga förhållanden. Men jag lägger fast att riksdagen skall vara suverän. Jag hoppas att det är någonting som vi kommer att fortsätta att hävda, annars tror jag att det går dåligt för oss.

Jag tycker att Pär Granstedt här har en sund linje när det gäller de gamla besluten, l'acquis communautaire, nämligen att vi bara skall acceptera de delar som tillgodoser våra behov. Men det strider mot vad som ständigt rapporteras. Man säger precis motsatsen. Man säger att vi måste acceptera allt. Det skall bli mycket spännande att se hur det kommer att gå.

Jag är glad över den bestämda uppfattning som Pär Granstedt har gett uttryck för. Det inger ett visst hopp om att vi kan bedriva kampen för vår beslutanderätt och vår suveränitet ganska långt i denna kammare. Jag hoppas att det är fler som är villiga att välja suveräniteten. Hela tiden får man intrycket här att vi på punkt efter punkt är på väg att ge upp vår suveränitet för det stora nöjet att få vara med i EG. Detta måste vi faktiskt se till att upphöra med. Den goda svenska traditionen att stå på egna ben har vi haft i många hundra år, och det finns enligt min uppfattning goda förutsättningar för oss att fortsätta med denna. Om vi skulle få några höjningar av tullsatser eller liknande kommer detta inte att stjälpa den svenska ekonomin.

Jag är helt övertygad om att vår självständighet och vårt sätt att välja väg i världen och i vårt samhälle är helt riktigt. Jag tror faktiskt också – och jag är litet stolt över detta – att vi har en del att erbjuda vår omvärld. Jag tänkte då speciellt på staterna i öst, som nu är på väg att förändras helt och hållet. Det är mycket oroväckande att vi har två diametralt motsatta utvecklingar i Europa i dag. Detta i sig ger oss egentligen alla skäl i världen att se till att inte binda oss för hårt.

PÄR GRANSTEDT (c):

Fru talman! Självfallet kan vi i dag inte säga exakt hur beslutsformerna inom EES skall se ut. Men det är ändå enligt min mening viktigt att få mycket tydligt klargjort att Sverige inte kommer att gå in i ett beslutssystem som innebär att för oss bindande beslut kan fattas över våra huvuden. Vi bör i stället själva förbehålla oss möjligheten att pröva varje nytt element i samarbetet inom EES så att vår suveränitet på det sättet är garanterad.

Det är på samma sätt viktigt att det tydligt klargörs att vi själva suveränt tar ställning till vad i EG:s hittillsvarande regelverk vi kommer att inkorporera. I det sammanhanget skall vi alltså ha möjlighet att avstå från de bitar som vi av olika skäl skulle kunna finna oacceptabla för svenskt vidkommande.

Jag har uppfattat detta som regeringens linje, men jag blev litet skeptisk när jag läste om alla de långtgående institutionella lösningar som EFTA tycks ha velat föreslå EG: en EFTA-kommissionär i EG-kommissionen, ett gemensamt EES-råd med beslutsfunktioner osv. Det är klart att den typen av resonemang väcker misstankar om att vi ändå är på väg in i en överstatlig beslutsprocess. Därför är det enligt min uppfattning mycket viktigt att få klart och tydligt bekräftat att vi inte kommer att låta inlemma oss i någon överstatlig beslutsprocess som inskränker vår möjlighet att i sista hand ta ställning till vad vi vill och inte vill vara med i.

Den typ av osäkerhet som Carl Frick här gav uttryck för tycker jag visar på behovet av mycket tydliga markeringar från regeringen när det gäller just beslutsprocessen, detta både i förhållande till det nuvarande regelverket och i förhållande till den vidareutveckling som kan tänkas inom EES-ramen.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på interpellation 1989/90:60 om handelsförbindelserna med Östeuropa

Statsrådet ANITA GRADIN:

Fru talman! Gudrun Schyman har frågat mig *dels* om regeringen är beredd att verka för att EFTA skall utöka sina handelsförbindelser med de östeuropeiska länderna, *dels* vilka övriga handelspolitiska initiativ regeringen är beredd att ta för att aktivt möta den östeuropeiska utvecklingen.

Regeringen ser positivt på den senaste tidens dynamiska utveckling i Östeuropa. Det är med stor glädje vi observerar uppbrottet från kommunistiska dogmer, i riktning mot ökad frihet och demokrati. Den ekonomiska reformprocessen i allt fler av de östeuropeiska länderna går i riktning mot marknadsekonomiska lösningar och decentralisering av utrikeshandeln.

EFTA är – till skillnad från EG – en frihandlssammanslutning och således inte någon organisation av överstatlig natur. Av detta följer bl.a. att handeln mellan EFTA-länderna och de östeuropeiska staterna helt och hållet sker på bilateral basis. Detsamma gäller för övrigt handelsavtalen mellan EFTA:s medlemsländer och EG.

Detta hindrar inte att EFTA-länderna gemensamt ställer sig positiva till att etablera närmare kontakter med de östeuropeiska reformstaterna. Sverige och övriga EFTA-länder för närvarande samtalar om hur man skall kunna etablera ett så fruktbart samarbete som möjligt med de länder i Östeuropa som särskilt uttryckt en önskan om ett närmande till EFTA-länderna. Frågan kommer också upp på agendan vid EFTA:s ministermöte i Genève nästa månad. På svensk sida kommer vi att verka för att samarbetet mellan EFTA-länderna och de östeuropeiska staterna fördjupas.

Handeln mellan Sverige och de östeuropeiska länderna regleras i olika bilaterala avtal. Handelsavtal finns med samtliga östeuropeiska länder. Med alla utom Albanien har Sverige dessutom särskilda samarbetsavtal inom de ekonomiska, industriella, tekniska och vetenskapliga områdena. Vidare ingicks investeringsskyddsavtal med Ungern år 1987 och med Polen så sent som i oktober i år. Samtalar pågår med Sovjetunionen och Bulgarien. Inom ramen för det rätt omfattande regelverk som alltså redan finns försöker vi tillsammans verka för en ökad handel mellan våra länder. Det är inte bristande intresse från svensk sida som sätter gränser för det samarbetet. De begränsningar som, åtminstone på kort sikt, finns ligger i stället i de östeuropeiska ekonomiernas struktur och funktionssätt.

Riksdagen har ställt sig bakom regeringens initiativ att avskaffa de svenska tekobegränsningarna år 1991. Denna åtgärd kommer självfallet även de östeuropeiska länderna till godo. Vidare kommer importen av skor –

en annan produkt som brukar ingå i östländernas varusortiment – att avregleras år 1992.

Regeringen försöker även att på andra sätt främja utvecklingen i de östeuropeiska reformstaterna.

Ett rikt besöksutbyte äger redan rum mellan det baltiska närområdet och Sverige. Regeringen har medverkat till s.k. rundabordskonferenser om ekonomisk politik med Sovjetunionen och Polen. När det gäller Sovjetunionen kommer Sverige dessutom att erbjuda utbildningsmöjligheter för ekonomer och företagsledare. Denna möjlighet finns också inom ramen för det bistånd på 300 milj. kr. som regeringen beslutat att ge Polen för insatser inom främst miljövårdens område.

Också på det multilaterala planet verkar Sverige för ett närmande mellan öst och väst, inte minst när det gäller handel och ekonomiskt samarbete. Sverige är t.ex. aktivt inom ESK-processens andra korg, inom FN:s ekonomiska kommission för Europa – ECE – och i OECD, vilka alla på olika sätt arbetar med östväst-frågorna på det ekonomiska området. Vi deltar också aktivt inom den s.k. 24-gruppen, som är i färd med att utarbeta biståndsprogram för i första hand Polen och Ungern.

GUDRUN SCHYMAN (vpk):

Fru talman! Jag skall be att få tacka också för detta svar. Det är en ansträngande dag i dag, Anita Gradin. Men vi håller ju kvinnorepresentationen uppe, så vi får väl vara glada ändå.

I detta interpellationssvar finns litet mer av positiv anda än i det svar jag fick senast från Anita Gradin när vi debatterade denna fråga. Då uppfattade jag henne som att det var EFTA-EG-spåret som gällde, och ingenting annat. Jag uppfattade det som att EFTA som grupp hade haft en ganska negativ hållning till utvecklingen i Östeuropa och till de propåer som hade kommit därifrån. Jag blir mycket glad om Anita Gradin i dag kan säga att detta har förändrat sig eller att jag då missuppfattade det hela.

Nordiska rådets förhållningssätt, som det avspeglade sig i mötet för någon vecka sedan, visade också enligt min uppfattning på en väldig kallsinnighet och osäkerhet i fråga om hur man skulle bete sig över huvud taget.

Jag anser ändå att Sverige skulle kunna vara mer aktivt i sitt förhållningssätt än vad som nu är fallet. Dagens Nyheters uppgift om EG:s nej till att ge EFTA en beslutsfattande funktion, som tidigare refererades här i debatten, var förmodligen en kalldusch för flera som har arbetat med frågor rörande EG-integrationen. Detta visar enligt min mening hur snävt och begränsat EG-perspektivet är. Vi har därför all anledning att öppna oss inför större delar av Europa.

Jag har också bläddrat hastigt i Dagens Nyheter från i går och läst en annan artikel, där det står att Sverige inte skall ge mer pengar till östländer. "Det finns inga nya planer eller projekt aktuella, förutom de 300 miljoner kronor för hjälp till Polen som redan beslutats", upplyser ett ambassadråd på UD:s handelsavdelning om. Jag blir mycket betänksam när jag läser det och samtidigt får höra Anita Gradins svar, som andas en vilja att göra en massa ansträngningar. Vi har, som Anita Gradin säger, alla möjligheter att själva verka i den här processen, genom att vi på bilateral basis kan träffa

egna avtal, oavsett vad EFTA tycker. I detta läge skulle vi kunna anstränga oss mycket för att just påskynda och förstärka den utveckling som pågår i Östeuropa, som både Anita Gradin och jag tycker är mycket positiv.

Det är säkert riktigt, som Anita Gradin säger, att gränserna för de svenska ansträngningarna inte sätts just nu, eftersom de östeuropeiska ekonomierna är så dåliga. Min följdfråga blir då: Hur kan vi hjälpa de östeuropeiska ekonomierna? Om vi är beredda att träffa handelsavtal men de inte kan klara det därför att de inte har pengar, är det vårt ansvar att se till att frågorna löses. Jag tror inte att det skall göras via biståndsbudgeten, eftersom de pengarna är avsatta för andra ändamål, som också är ytterst nödvändiga, men det finns andra delar av vår ekonomi som vi kan skära ned.

Jag har tidigare i någon debatt sagt, att om vi ser på Östeuropa ur ett säkerhetspolitiskt perspektiv är vi överens om att den process som pågår måste stabiliseras. Ett av medlen för att nå stabilitet är att förstärka handelspolitiken som en säkerhetspolitisk åtgärd. För att göra det kan man frigöra pengar på andra politiska områden inom ramen för den totala säkerhetspolitiken. Jag har tagit försvarsbudgeten som exempel. Om det existerar en realistisk hotbild kan man alltså ta pengar och föra över till det området. Jag tänker också på miljöutvecklingen och naturligtvis på hela demokratiprocessen i Östeuropa.

Jag undrar om den typen av diskussioner förs i regeringskansliet, om att detta kunde vara ett sätt att förstärka den stabilitet som vi vill ha inom det säkerhetspolitiska området, eller om det är vattentäta skott mellan säkerhetspolitikens olika områden och därmed också mellan de olika departementen. Jag hoppas att det inte är på det sättet, utan att regeringen verkar som ett kollektiv i detta avseende. En seriös sådan diskussion skulle kunna vara möjlig, just för att få i gång den östeuropeiska ekonomin.

Jag är helt överens med Anita Gradin om att säkerhet i dag byggs genom handel, utvecklingssamarbete, kulturellt och socialt utbyte m.m., och att det är där pengarna skall satsas. Beskedet att det inte kommer att ges mera pengar är bedrövtligt i den här situationen, och jag vore glad om Anita Gradin kunde säga att jag har fel eller att Dagens Nyheter har fel.

KRISTER SKÅNBERG (mp):

Fru talman! Gudrun Schyman uttryckte i början av sitt anförande en viss optimism, men vartefter hon talade visade det sig att bilden inte var så ljus.

Jag vill också börja med intrycken från Nordiska rådets möte i Mariehamn. Vad som var glädjande var att många i plenardebatten talade varmt om att vi i Norden nu skall öppna oss mot Östeuropa och framför allt mot Baltikum. Det är alldeles klart att det, när öststaterna nu river sina murar mot väst, är viktigt att västländerna också river sina murar och inte bygger upp nya. Faktum är att EG är ett muromgärdat område – EG har högre tullmurar än Sverige.

Efter att ha hört plenardebatten var det märkligt att gå på statsministrarnas presskonferens och höra att man från EFTA-håll skulle ställa sig avvisande till Ungerns ansökan om medlemskap. Motivet var att man inte hade tid; det var orimligt att man nu skulle tala med Ungern, eftersom man hade egna intressen att tillgodose i samråden mellan EFTA och EG. Det är ett

mycket klart tecken på vilka prioriteringar som görs, och det är ett trist tecken.

Det borde vara så att den långa svenska alliansfria politiken och neutralitetspolitiken är en stor tillgång i våra kontakter med östländerna och att det både av vanliga svenska handelsskäl och av – förhoppningsvis ännu mera – humanitära skäl och miljöskäl är rimligt att se till att östhandeln ökar. Den var mycket större i mitten av 70-talet än den är i dag. De senaste åren har östhandels andel av svensk export varit oförändrad. Vi importerar också mer från öst än vi exporterar dit.

Det är en hel del som skulle kunna göras när det gäller östhandeln. Det finns ett stort svenskt kunnande på miljösidan, och där sker det en öppning genom de pengar som vi är glada över att man satsar i Polen – vi hoppas på motsvarande satsningar i Baltikum.

Sverige har också mycket att göra på livsmedelsidan och på sjukvårdssidan. Svenska entreprenadföretag har visat sig vara duktiga när det gäller att bygga hamnar, industrier och vägar, och även där kan vi hjälpa till att bygga upp infrastrukturen. Det finns alltså områden som det ekologiskt sett är fullt acceptabelt att satsa på och där vi både hjälper dessa länder och utvecklar den svenska industrin – jag tänker framför allt på våra miljösatsningar. Vad som behövs är ju en större marknad för de företag som satsar mer på miljöinvesteringar, eftersom den svenska marknaden tyvärr är så trögbearbetad.

Vad som skulle kunna göras utöver det som Gudrun Schyman har tagit upp är att förstärka den svenska handelsrepresentationen för att öppna kanalerna ytterligare, t.ex. med någon typ av handelssekreterarkontor i Baltikum, i första hand i Tallinn, och i Moskva. En allt större del av handeln kommer nu att gå mera direkt mellan företag, och de behöver då replipunkter i dessa länder. Tidigare har handeln gått genom de stora statshandelsorganisationerna, och det har flutit långsamt fram och inte givit så bra resultat.

Här finns alltså en helt ny öppning, som vi tar lättare vara på om vi inte forskansar oss bakom några murar, t.ex. EG:s. Det är också viktigt att poängtera att EG-traktaten inte tillåter några handelsavtal mellan länderna, medan Sverige har handelsavtal med alla östländer, utom Tjeckoslovakien, både när det gäller handel och när det gäller tekniskt och vetenskapligt samarbete samt utvecklingsarbete.

Visst finns det mycket att göra, men det är dystert att höra att Sverige inte har tid, därför att vi sysslar med våra överläggningar med EG, överläggningar som dessutom i detta avseende snarare avlägsnar oss från öststaterna än närmar oss till dem, i ett läge där vi från början står ganska nära dem – närmare än EG. Det skulle vara spännande att höra statsrådets kommentarer till detta.

PÄR GRANSTEDT (c):

Fru talman! Jag måste nog säga, att den positiva tonen i handelsministerns svar till trots är den svenska östpolitiken inte så värst imponerande. Vi har en låg profil som jag tycker är beklaglig och som kan innebära att vi missar en del tillfällen. Det som händer nu är ganska dramatiskt och borde beröra oss väldigt starkt. Till stor del är det några av våra allra närmaste grannländer som nu genomgår en förändringsprocess som öppnar helt nya samarbets-

möjligheter. Det är i stor omfattning länder med vilka vi historiskt haft mycket nära kontakter: kommersiella, ekonomiska och politiska. En del av kontakterna i det förgångna är kanske inte enbart hedrande för oss, men inte desto mindre borde dessa länder vara ett mycket viktigt samarbetsområde för Sverige.

Vi kan konstatera att det är mycket litet som händer. Regeringen har lovat att ställa upp med futtiga 100 miljoner om året för insatser i Polen. Det är ungefär lika mycket som vi under samma period ger i bistånd till Botswana. Jag tycker det är viktigt att vi hjälper Botswana, men Botswana har trots allt bara en trettiondel av Polens befolkning. Denna låga profil tycks fortsätta, om man får tro det som Gudrun Schyman refererade från pressen. Det är anmärkningsvärt.

Det ligger på riksdagens bord ett förslag från centern om betydligt större ekonomiska satsningar. I varje fall finansutskottet, som har yttrat sig om motionen, har inte alls uteslutit att man skulle kunna göra betydligt större satsningar än regeringen hittills har föreslagit. Det enda man säger är att man inte är beredd att ta ställning nu, vilket jag i och för sig tycker är mycket beklagligt, för det brådskar. I den situationen är det anmärkningsvärt att få höra refereras på tjänstemannanivå att några ytterligare satsningar inte är att tänka på. Det finns uppenbarligen ingen anledning för riksdagen att fundera vidare över detta. Det är det intryck man får. Det vore värdefullt med en kraftfull dementi från handelsministern och ett besked om att man faktiskt är beredd att gå in mycket kraftfullare än hittills för att hjälpa våra grannar i söder och öster ekonomiskt.

Vi har också i den här motionen föreslagit konkreta åtgärder för att bygga upp det rent kommersiella samarbetet. Man skulle t.ex. kunna använda s.k. blandade krediter för att utveckla handeln mellan Sverige och exempelvis Baltikum, Polen och kanske även andra östländer. Vi skulle kunna bygga upp, precis som också Krister Skånberg talade om, och förstärka våra resurser på ambassaderna i form av handelssekreterarkontor för att hjälpa företagen. Vi skulle särskilt stimulera kontakter mellan små och medelstora företag på resp. håll.

Vad som också är viktigt är att vi hittar former för att inlemma östeuropeiska länder i den europeiska integrationsprocessen i stort. Där är det helt klart att EFTA och EES skapar ett mycket viktigt ramverk. Jag har också med besvikelse noterat den ganska kyliga hållning som har visats från EFTA. Jag hoppas att Sverige kraftfullt kommer att verka för en annorlunda attityd.

Även om naturligtvis varken Ungern eller Polen skulle vara kapabla att med omedelbar verkan inlemmas i ett frihandelssamarbete, det tror jag är orealistiskt, är det viktigt att visa att vi är beredda att hitta former för att gradvis inlemma båda de här länderna och andra östländer i ett alleuropeiskt ekonomiskt samarbete. Detta får, som sagt var, gärna ske inom EES ram, så att de kan ingå i detta samarbete i takt med att deras ekonomi utvecklas i marknadsekonomisk riktning.

Jag tror alltså att Sverige bör höja sin profil i de här frågorna. Andra länder i Europa visar betydligt större entusiasm och vilja att göra insatser. Västtyskland exempelvis och även Frankrike och Storbritannien tycker jag har gjort mycket tydliga markeringar. Varför vi i Sverige skall behöva vänta när

det gäller våra närmaste grannländer förstår jag inte. Dessutom ligger det i svenskt intresse, precis som Pehr Gyllenhammar har sagt, att bygga upp och förstärka ett nordiskt samarbete, litet grand som motvikt mot den koncentration till Bryssel som annars lätt uppstår. Det är klart att ett nordiskt samarbete, som också i vissa delar kan inkludera Baltikum, Polen och kanske Östtyskland, i relevant omfattning skulle innebära en tyngdpunktsförskjutning i Europa som vi skulle ha all glädje av.

Statsrådet ANITA GRADIN:

Fru talman! Det som pågår i östländerna är glädjande, och Sverige har ingen anledning att ha en låg profil i det arbete som vi borde ta på oss, både från utgångspunkten att ställa upp för demokratiseringsprocessen och för att göra insatser för handeln. Även handeln kan spela en roll i demokratiseringsprocessen. Det är möjligt att det är någon som påstår i någon tidning i dag att insatser utöver dem som vi nu gör för Polen inte skulle diskuteras. Det pågår ett intensivt budgetarbete i kanslihuset, och jag kan försäkra er att diskussionerna om insatserna på olika områden när det gäller Östeuropa är intensiva. Jag är säker på att den debatten också kommer att avspegla sig när budgeten kommer. Vi deltar dessutom mycket aktivt, som jag sade tidigare, i 24-gruppens arbete, och där kommer det också att ställas krav även på materiella insatser från svensk sida.

Men låt mig säga än en gång att det inte är bara pengar det handlar om när vi skall föra den här diskussionen. Det är också viktigt, tror jag, att vi när vi talar om demokratiseringsprocessen får ett folkrörelseengagemang, så att vi genom olika organisationer och aktiviteter kan ställa upp i demokratiseringsprocessen.

Från samhällets sida måste vi ställa upp så att de systemförändringar sker som måste till för att handel m.m. skall fungera. Vi vet ju att det är bristerna i systemet som gör att dagens relationer inte fungerar. Jag har också tänkt mig att försöka inspirera till ytterligare och ökade insatser från näringslivet.

Det andra som jag tänkte ta upp, fru talman, handlar om EFTA och de östeuropeiska länderna. Låt mig först säga att hittills har ingen av de här länderna gjort framställan om att bli medlemmar. Det låter så i debatten i bland, men de uppvaktningar som har skett har handlat om på vilket sätt vi kan hitta samarbetsformer mellan EFTA och de olika reformstaterna. Där ser jag, precis som Pär Granstedt, ett ansvar för EFTA-länderna att verkligen åta sig att börja med en dialog för att hitta samarbetsformer som kan mynna ut i ett slags EES-samarbete. Det tror jag skulle vara ett bra sätt att också inlemma de östeuropeiska staterna i det alleuropeiska samarbete som jag menar är viktigt för oss alla. I varje fall tänker jag arbeta efter den här linjen som EFTA-ordförande från årsskiftet.

GUDRUN SCHYMAN (vpk):

Fru talman! Det låter bra, tycker jag, att Anita Gradin vill arbeta efter den här linjen som blivande EFTA-ordförande. Jag hoppas att det också ger konkreta resultat, för vad som behövs i dag är inte så mycket utfästelser utan just konkreta resultat.

När Anita Gradin säger att det är "någon" som påstår att det inte finns

mera pengar planerade, så är det inte vilken någon som helst. Det är Roger Gartoft, ambassadråd på UD:s handelsavdelning, där ju Anita Gradin själv är minister, det är någon som är samordnare av östbiståndet på UD och det är Pierre Schori – så det är många som har sagt det. Och alla hör ni på något sätt till regeringen, så det är konstigt om ni inte vet om vad ni gör, eller vem som gör vad.

Jag frågade också Anita Gradin om det pågår någon diskussion om att föra över pengar från olika delar av säkerhetspolitiken till andra, t.ex. från försvarsbudgeten till handelsbudgeten. Det fick jag ingen kommentar till. Jag tycker ändå att det skulle vara intressant att veta om man på ett seriöst sätt kan diskutera säkerhetspolitiken utifrån en totalitet, eller om var och en sitter och gnetar på sitt område och bara ser till sitt eget fögderi. Särskilt med tanke på de internationella förändringar som sker nu tycker jag att det vore önskvärt om det pågick en sådan diskussion. Men detta kanske Anita Gradin kan svara på i nästa inlägg.

Sedan tror jag att det här alleuropeiska perspektivet är nödvändigt – precis som många andra har sagt. Och det är nödvändigt att just Sverige är aktivt självt och inte via någon annan. Det finns ju ett väldigt intresse hos EG-länderna att möta intresset från de östeuropeiska länderna. Jag menar att det finns en uppenbar risk att de östeuropeiska länder som i dag vill ha en nationell självständighet, en ökad suveränitet, går från ett storebrorsförhållande till ett annat. Det finns risk för att EG har någon form av nykolonialt förhållande till Östeuropa. Vi vet att EG-länderna, så som de ser ut i dag – högt industrialiserade, ”kapitaliserade”, och dessutom med traditionen att vara kolonialherrar – har ett sätt att bete sig inför nya marknader som innebär att man ser på de kommersiella intressena och på möjligheterna till exploatering. Sverige kan då uppträda som en handelspartner utan stormaktspolitiska ambitioner, och det är just därför som vi har en viktig roll att spela nu i det historiska skeendet. Jag tycker också att vi då har en för låg profil. Anita Gradin säger att vi inte har någon anledning att ha det. Nej, desto bättre. Då tycker jag att regeringen skall se till att vi får en annan profil, att det blir mer aktivitet på det här området.

PÄR GRANSTEDT (c):

Fru talman! Det var några värdefulla markeringar som utrikeshandelsministern gjorde här. Det är bra att man diskuterar utökade svenska satsningar till förmån för Östeuropa. Jag tror att det är viktigt att regeringen också får ut information om den här positiva viljan, i varje fall så långt att ledande departementstjänstemän förstår detta. Det är så att säga ett minimikrav på information att åtminstone de närmaste berörda har klart för sig vad som är regeringens intentioner.

Om Anita Gradin trots allt skulle misslyckas med att få loss de resurser som krävs för en mera kraftfull satsning, är vi i alla fall för vår del beredda att göra vad vi kan när det gäller att hjälpa till för att pengarna ändå skall komma fram via riksdagen. Med gemensamma krafter kan vi kanske se till att någonting händer på det här området. Jag tror faktiskt att det är viktigt att Sverige hänger med.

Det är många som i och för sig är intresserade av att hjälpa till, och det är

positivt ur Östeuropas synvinkel. Men vi har ett klart eget intresse av att se till att inte minst samarbetet runt Östersjön kan utvecklas – att inte alla vägar bär till Bryssel i det europeiska ekonomiska spelet utan att det också finns litet tvärförbindelser, som vi brukar säga när vi diskuterar den här regionens problem.

Man upprepar ofta från regeringshåll att vi inte löser problemen i Östeuropa genom att bara satsa pengar, och det är naturligtvis en sanning. Där emot vet jag inte vem det är man polemiserar mot, för jag har i alla fall inte i debatten stött på något förslag om att man bara skall ge pengar till Östeuropa och tro att några problem blir lösta. De förslag som finns, t.ex. från vårt håll, handlar om konkreta insatser, om att föra över kunnsande och teknologi, om att ställa utrustning till förfogande – t.ex. på reningsområdet – som inte finns tillgänglig i Östeuropa. Det handlar också om personalutbyte av olika slag och om utbildningsinsatser.

Men gemensamt för allt detta är att det kostar pengar. Och det går inte att betala i zloty eller i rubel, utan det krävs hårdvaluta. Det innebär att om vi till de här ländernas förfogande skall kunna ställa de mycket konkreta, handfasta resurser som de behöver, då måste vi ställa upp med pengar. Och det gäller ganska stora pengar, om vi vill att insatserna skall få något ordentligt genomslag.

Till sist noterar jag med tillfredsställelse statsrådet Gradins ambitioner som EFTA-ordförande. Låt oss hoppas att de nu leder till att vi får nya, tydliga och positiva signaler från EFTA gentemot de östeuropeiska länderna. Jag tror att det för närvarande finns ett ganska stort element av besvikelse och frustration. Det behövs mycket tydliga markeringar för att häva detta och få i gång en positiv process.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

KRISTER SKÅNBERG (mp):

Herr talman! Det är bra att statsrådet inte vill ha en låg profil i östkontakterna. Då är det också särskilt värdefullt att statsrådet under sin tid som EFTA-ordförande kan medverka till att EFTA tar upp förhandlingar med de öststater som är intresserade av närmare samarbete med EFTA.

Jag är litet förvånad över beskedet att ingen av dessa stater skulle ha begärt ett närmare samarbete, speciellt som det då förefaller opåkallat att statsministrarna på sin presskonferens sade att man inte hade tid med sådana kontakter. Det hade man ju inte behövt säga om det inte hade kommit några närmanden.

Det är ett bekymmer, tycker jag, både för oss i riksdagen, för pressen och för allmänheten, att vi får så olika besked av olika regeringsföreträdare. Det behövs kanske ett internt integrationssekretariat i regeringen.

Intressant är också vad statsrådet här säger om folkrörelsernas roll, även om jag kanske tolkar det litet annorlunda. Jag kan se att folkrörelserna i Sverige har en stor roll när det gäller att se till att vi inte låser oss vid ett ensidigt samarbete i en tid när gränserna skall rivas åt alla håll. Och jag hoppas verk-

ligen att de vill leva upp till den rollen och se till, som Pär Granstedt säger, att inte alla vägar bär till Bryssel – att man besinnar sig.

Jag vill även ta upp frågan om möjligheterna till konkreta tekniska hjälpinsatser. Vi har ju i tidningarna kunna läsa om att man på jordbrukssidan har börjat skicka över jordbruksmaskiner som man kunde avstå från. Det finns säkert samma möjligheter inom industrin – att man hjälper till att föra över utrustning som man av olika skäl har tagit ur drift. Jag har ett konkret exempel som jag tog upp med utrikesministern häromdagen. Det gäller utrustning för luftrening, som står oanvänd i ett svensk stålverk på grund av att ugnarna har stängts. Dessa luftfilter, som kan användas för rökgasrening i vilket sammanhang som helst, står där att övertas till skrotvärde. Nu gäller det att försöka förmedla dem till Polen innan de måste rivs ut. Det var spännande att få ta de första kontakterna i detta sammanhang och se vilken byråkrati som råder. Här finns en stor möjlighet för svenska pionjärinsatser, för en frisk anda och en hög profil, fru statsråd.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Meddelande om svar på interpellationerna 1989/90:33, 36 och 42

Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Miljö- och energiminister Birgitta Dahl är sjuk och kan därför inte på utsatt tid besvara följande interpellationer. Det gäller interpellation nr 33 av Gösta Lyngå om exploateringen av våtmarker, interpellation nr 36 av Sten Andersson i Malmö om vissa konsekvenser av kärnkraftsavvecklingen och interpellation nr 42 av Carl Frick om internationella avtal på miljöområdet. Birgitta Dahl meddelar att hon planerar att besvara interpellationerna den 11 december.

11 § Svar på interpellation 1989/90:47 om omlokalisering av statliga arbetsplatser i Stockholmsregionen

Civilminister BENGT K Å JOHANSSON:

Herr talman! Pär Granstedt har frågat bostadsministern om han är beredd att medverka till att omlokalisering av statliga arbetsplatser i Stockholmsregionen sker på ett sådant sätt att balansen mellan bostäder och arbetsplatser i länet förbättras och i så fall om detta synsätt också kommer att prägla lokaliseringen av FOA.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen.

Vad gäller den första frågan vill jag inledningsvis understryka att planeringen av arbetsplatser och bostäders lokalisering inom en region i första hand är en regional och kommunal angelägenhet. När det gäller den inomregionala balansen i Stockholmsområdet är det således i första hand en fråga för den kommunala fysiska planeringen och för den regionplanering som bedrivs av Stockholms läns landsting.

Svar på interpellationer och fråga

Storstockholms planeringsnämnd och den av regeringen tillsatta bostadsdelegationen är de instrument kommunerna i Stockholmsregionen använder sig av i planeringen av bostadsmarknaden i regionen.

De speciella tillväxtproblemen och den därmed ökade obalansen mellan arbetsplatser och bostäder i Stockholmsregionen har uppmärksamats av riksdagen, och förslag har lagts om bl.a. vissa begränsningar för kontors- och industrilokaler, vilka riksdagen antagit. En särskild investeringsavgift har införts för nybyggnation av sådana lokaler. Regeringen har också tillsatt den s.k. storstadsutredningen för att få underlag för beslut om ytterligare åtgärder i bl.a. Stockholmsregionen.

Vad gäller lokalisering av statlig verksamhet har regeringen tidigare (prop. 1987/88:100) redovisat för riksdagen sin principiella inställning. I denna fastslås att en omlokalisering skall vara både förvaltningspolitiskt och regionalpolitiskt motiverad. Beslut om att flytta ut central statlig verksamhet bör därför grundas på en bedömning av de utvecklingsförutsättningar som en omlokalisering kan ge för såväl förvaltningen som mottagarorten.

Vad gäller den del av FOA:s verksamhet som nu diskuteras informerade försvarsministern riksdagen den 10 oktober i år utförligt om regeringens handläggning av frågan. Jag har för närvarande ingen ytterligare information att tillföra i sakfrågan än att beredningen pågår utifrån de principer jag redovisat och att försvarsministern räknar med att regeringen före nyår skall kunna ta ställning till förslagen om lokalisering av FOA.

PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på min interpellation. Svaret har dock svagheten att det inte är ett svar på min interpellation. Den fråga jag har ställt blir ju inte besvarad, knappast ens kommenterad i interpellationssvaret. Det tycker jag är beklagligt. Detta är ett exempel på ett utomordentligt formalistiskt interpellationssvar, där man genom att referera formalia avstår från att gå in på den politiska sakfrågan.

Jag vet hur planeringsverksamheten är organiserad i Stockholms län. Jag har bott här i 43 år, och jag har lagt märke till detta. Jag har också tagit del av Roine Carlssons svar den 10 oktober. Det svaret redovisar i praktiken enbart den formella hanteringen av beslutet, men belyser inte på något sätt det jag har tagit upp i min fråga.

Den regionala obalansen är ändå något som är mycket viktigt för oss som bor i Stockholmsregionen. Vi har en mycket kraftig koncentration av arbetsplatserna till den centrala delen av Stockholmsregionen och i viss mån till de norra närförorterna. Av de analyser som har gjorts, bl.a. av landstingets regionplanekontor, kan vi se att denna obalans tenderar att förvärras. Av nytillkomna arbetsplatser räknar man med att en oproportionerligt stor andel kommer att hamna i just dessa områden.

Detta får en lång rad allvarliga konsekvenser. För de enskilda människorna innebär det att fler kommer att få långa resor till och från sina arbetsplatser. Dessa resor är tröttande och innebär en påfrestning för familjelivet osv. För de deltidsarbetande, många gånger kvinnor, slår detta extra hårt och innebär i praktiken en begränsning av deras arbetsmarknad.

Det hela är också fruktansvärt kostnadskrävande, eftersom trafikappara-

ten måste byggas ut så att topparna morgon och kväll kan klaras. Kollektivtrafiken blir dyrbar och ändå bristfällig. Bilismen växer, i synnerhet när kollektivtrafiken inte hänger med, och får stora miljökonsekvenser. Detta är alltså en oerhört allvarlig fråga för Stockholmsregionen.

Det går då att hänvisa till den kommunala planeringen och till regionplaneringen. Men den kommunala planeringen har inte regionens helhetsperspektiv, utan det är bara en planering för varje kommun för sig. Regionplaneringen å andra sidan saknar alla styrmedel. Det går att framföra fromma önskemål i den ena eller andra riktningen, men det finns ingen möjlighet för landstinget att sätta kraft bakom de fromma önskemålen. Detta leder till att staten måste känna ett delansvar. Det ansvaret understryks av det faktum att staten är regionens största arbetsgivare. Lokaliseringen av de statliga arbetsplatserna i regionen är en av de viktiga faktorerna bakom denna obalans. Staten är alltså en av de stora bovarna i dramat. Statliga arbetsplatser är extremt starkt koncentrerade till centrala delar av Stockholm och de norra närförorterna – om man bortser från sådana arbetsplatser som till sin karaktär är regionalt fördelade, t.ex. polisen och SJ.

Därför tycker jag att det är berättigat att fråga i vilken mån staten är beredd att ta ett ansvar att inom sitt område försöka få en jämnare fördelning av arbetsplatserna. Detta har en aktualitet eftersom man nu diskuterar frågan om FOA:s lokalisering. Valet står mellan Stockholms innerstad, en närförort i Stockholms omedelbara närhet – där marken behövs för bostadsbyggande för att få en bättre balans mellan bostäder och arbetsplatser – eller Södertälje, vilket skulle verksamt bidra till att förbättra balansen. Jag tycker att det är rimligt att begära att regeringen skall kunna redovisa en principiell syn på dessa frågor i riksdagen och inte nöja sig med denna typ av formellt besvarande av en politiskt viktig interpellation.

YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! För något år sedan gjordes, på uppdrag av statsrådsberedningen, en undersökning angående de regionala obalanserna i Stockholms län. Resultatet av den undersökningen var mycket belysande, men också skrämmande, och borde ha förmått regeringen till omedelbara åtgärder. Den visade t.ex. att den södra länsdelen i jämförelse med den norra endast har en tredjedel så många högutbildade, väsentligt färre arbetstillfällen, men däremot dubbelt så många socialbidragstagare, dubbelt så många långtids-sjuka och dessutom en väsentligt högre dödlighet.

Med sådana siffror borde det stå klart för alla beslutsfattare att det också krävs stöd från regeringen för att komma till rätta med problemen. Det räcker faktiskt inte med kommunala insatser, som statsrådet hänvisar till i interpellationssvaret.

Arbetsplatserna finns till största delen i norra delen av länet, och tillkommande arbetsplatser etableras framför allt där.

Civilministern hänvisar också i svaret till byggstopp och extra investeringsavgifter i Stockholms län och talar om tillväxtproblem. Men dessa extra pålagor, som socialdemokrater och centern – jag förstår att Pär Granstedt talade tyst om detta – gemensamt utsatt länet för, löser ju inte södra länsdelens tillväxtproblem. Där råder det brist på arbetsplatser och brist på högre utbild-

ning, och vare sig antalet jobb eller utbildningsplatser blir fler av en tioprocentig investeringsavgift och fördubblad fastighetsskatt.

Dessutom har ni sett till att de flesta kommuner i Stockholms län får en straffskatt på 200 milj. kr. De som drabbas hårdast blir förstås de kommuner i länet som har de största svårigheterna, dvs. de södra.

Regeringen har vid flera tillfällen sagt sig vilja göra insatser för att den regionala obalansen skall motverkas. Men regeringens handlingar pekar ju i direkt motsatt riktning. Förslaget om flyttning av lärarhögskolan till Södertälje förhalas ytterligare, försvarspropositionen berövar Södertälje dess militära centrum och angelägna investeringar i övrigt på Södertörn har hindrats på grund av byggstopp och investeringsavgift. Inte ens när det gäller en eventuell ersättning för alla de arbetsplatser som skulle gå förlorade om Ing 1 och FN-skolan flyttas från Södertälje vill regeringen ge ett snabbt besked.

Mot den här bakgrunden måste jag fråga civilministern: På vilket sätt tänker regeringen visa att den vill medverka till att lösa problemen med de regionala obalanserna i Stockholms län?

Civilminister BENGT K Å JOHANSSON:

Herr talman! Jag vill först rikta mig till Ylva Annerstedt, som frågade på vilket sätt regeringen skall lösa obalansproblemen i Stockholmsregionen. Jag har redovisat i mitt svar, Ylva Annerstedt, att det inte är så att regeringen kan lösa dessa problem på egen hand. Vi kan ge våra bidrag, och vi har gett våra bidrag bl. a. genom att ha lokaliserat statlig verksamhet till de södra regionerna, när frågeställning om att omlokalisera eller lokalisera statliga myndigheter har förelegat. Så har skett i Handen och på andra håll.

Det vore bra, tycker jag, om Ylva Annerstedt litet mera noggrant gick igenom de förslag som har varit uppe i riksdagen och som också är avsedda att påverka lokaliseringen av byggnation i Stockholm av arbetsplatser. Där har centern och socialdemokraterna haft en gemensam uppfattning om att lägga en investeringsavgift och en extra skatt på fastigheter, dock icke i Södertälje och Norrtälje. Det skulle väl, om folkpartiet hade ställt upp på det, ha varit en fjäder i hatten också för folkpartiet för att på det sättet få till stånd en ombalansering inom regionen.

Dessutom har vi när det gäller att på ett bra sätt åstadkomma byggnation för bostäder i Storstockholm en särskild delegation, som via länsarbetsnämnden kan påverka de möjligheter som finns till byggnation. Det är också en insats där staten givit auktoritet för Storstockholms kommunalpolitiker att göra omfördelningar och värderingar av det här slaget. Detta har regeringen alltså ställt sig bakom.

Sedan riktar jag mig till Pär Granstedt. Jag har inte hört Pär Granstedt förklara sig nöjd med något svar vid de tillfällen då jag har hört honom tacka för ett svar. Jag hade inte väntat mig att han skulle göra det den här gången heller. Jag betvivlar inte att Pär Granstedt vet hur systemet fungerar. Möjligen kan man då kanske undra om en del av de frågor som väcks är nödvändiga, när man redan vet hur det hela fungerar och därmed kanske också vilka svar man skall få. Så är det med FOA. När den beredningen är klar kommer ett besked; där har jag inte mycket att tillföra. Detta är själva kärnpunkten i det som Pär Granstedt tar upp i sin interpellation.

Jag tror inte att det finns några delade meningar i det här avseendet. Mycket av riksdagsbehandlingen tyder tvärtom på att vi har ganska likartad syn på behovet av att ombalansera i Storstockhomsregionen. Men jag måste föra in två saker i debatten: Den ena är att den statliga sektorn inte växer i volym utan tvärtom minskar i antalet sysselsatta. Därför, och även av andra skäl, är antalet myndigheter som kan lokaliseras eller omlokaliseras mindre nu än tidigare. Den andra saken är att regeringen och för den delen även riksdagen har ett ansvar för en balans i hela landet. Vid de tillfällen då vi har haft möjlighet att lokalisera statliga myndigheter har i första hand andra regioner än Stockholm fått komma i fråga. Det tycker jag ändå måste finnas med som grund i den här debatten.

PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Får jag först säga till Ylva Annerstedt att anledningen till att jag inte återopade investeringsavgiften naturligtvis var att den – precis som Ylva Annerstedt själv medgav – hade en relativt marginell betydelse i fråga om den inre balansen. Dock är det klart att investeringsavgiften är ett argument för att bygga i Södertälje och inte i Sundbyberg. På det sättet har den ändå en viss relevans. Men investeringsavgiften syftar ju framför allt till att lösa ett annat problem, nämligen den allmänna överhettning i Stockhomsregionen inte minst på byggmarknaden som gör att vi inte kan få bostäder till ett rimligt pris därför att hela branschen är upptagen med att bygga kontor. Det är möjligt att det är en ordning som folkpartiet gillar, men vi tycker att man bör koncentrera sig på att lösa bostadsproblemen.

Så till statsrådet Johansson, som är litet ledsen över att jag aldrig är nöjd med några svar. Nåja, han kanske inte är ledsen – vad vet jag. Det har faktiskt hänt ett par gånger att jag har kunnat notera svar som positiva, men det är möjligt att det aldrig har varit något av statsrådet Johanssons svar. Tyvärr var detta inte heller något tillfälle att rosa ett svar, eftersom det som sagt inte var ett svar på den problemställning som jag tog upp. Jag hade nämligen inte ställt någon fråga om beslutsordningen vare sig när det gäller FOA eller när det gäller den regionala balansen. Frågan gällde i vilken mån man i hanteringen av detta ärende var beredd att ta hänsyn till önskemålet om en bättre regional balans. Det var den frågeställningen jag tog upp, och den har jag inte fått belyst.

Statsrådet Johansson sade mera bisatsvis i sitt senaste inlägg att man tar dessa hänsyn närhelst en fråga om en omlokalisering väcks. Nu har det ju väckts en fråga om en omlokalisering. Det är aktuellt att omlokalisera FOA. Då vill jag fråga statsrådet: Kan jag tolka detta uttalande så, eftersom frågan om en omlokalisering har väckts, att regeringen kommer att ta hänsyn till behovet av en bättre regional fördelning av arbetsplatserna, när man tar ställning till var FOA skall lokaliseras? Det tror jag i så fall vore ett mycket glädjande besked för Södertälje.

YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Civilministern säger att regeringen inte kan lösa de här problemen på egen hand. Ingen har begärt det heller, utan vad vi har begärt är att regeringen, då det ges tillfälle, gör insatser för att medverka till att lösa

de regionalpolitiska problemen. Vi har sett vid ett flertal tillfällen hur regeringen lagt fram propositioner med samlade åtgärdsprogram i regionalpolitiskt syfte. Nu är det faktiskt så att vi i Stockholms län har ett regionalpolitiskt problem. Södra länsdelen har problem med tillgången på arbetsplatser, med tillgången på utbildningsplatser. Det krävs att man också uppmärksammar när det finns regionalpolitiska problem på litet närmare håll. Det krävs att man gör genomtänkta insatser också för Stockholms län.

Det är ju så populärt att i olika sammanhang i princip säga: Inget mer till Stockholm. Sådant brukar alla vara eniga om – men Stockholm kan ju inte dras över en kam. En del av Stockholms län är väl försedd med både arbetsplatser och utbildningsplatser, men vi har också en annan del, där de högt utbildade är underrepresenterade, med väsentligt lägre antal arbetsplatser, där människor är långtidssjuka och där människor har det besvärligt.

En mera positiv inställning från regeringens sida skulle medverka till att vi i den länsdelen skulle ha lättare att komma till rätta med de här problemen. Det krävs alltså en samverkan.

De regleringar och straffskatter som har tillkommit har inte haft någon som helst positiv verkan – inte ens när det har gällt att åstadkomma fler bostäder har byggregleringarna medverkat till att ge några fler bostäder i den södra länsdelen.

Den statliga sektorn minskar, säger civilministern vidare. Desto större anledning är det då att ta de tillfällen i akt som bjuds! Och här finns det flera tillfällen att ta ställning, nämligen dels när det gäller att flytta lärarhögskolan, dels när det gäller att överväga om man verkligen skall ta bort hela det militära centret i Södertälje, dels när det gäller att överväga till vilken del av länet som FOA skall lokaliseras.

Civilminister BENGT K Å JOHANSSON:

Herr talman! Jag har inte tänkt att ta upp någon mera allmän regionalpolitisk debatt med Ylva Annerstedt här. Det får väl ske i de sammanhang där det skall ske.

Jag vill bara påpeka att det inte är någon hemlighet att vi också har brist på bostäder i Storstockholm. Att diskutera frågan om lokalisering av arbetsplatser såsom skilt från detta är därför väldigt konstigt. Man måste ha ett perspektiv som gäller hela Sverige när man diskuterar både lokalisering och omlokalisering av statliga arbetsplatser.

Jag tycker att det blir litet ihåligt när Ylva Annerstedt säger att det inte har skett någon förstärkning av bostadsbyggandet i de södra länsdelarna. Det är i alla fall en möjlighet som har öppnats att relativt sett förstärka de möjligheterna i Storstockholm genom att vi har en bostadsdelegation som är sammansatt av de regionala och kommunala politikerna i Storstockholm.

Regleringar och straffskatter är ändå ett instrument som kan få effekter och som har effekter. Och de kan väl ändå inte utvärderas än, när beslutet togs sent i våras?

Sedan vill jag tillbakavisa Ylva Annerstedts anklagelse om att vi skulle ha tagit lätt på frågan om obalansen i Storstockholm. Vi har tillsatt en storstadsutredning, som jobbar för fullt och som har tagit fram mycket intressant material om hur storstäderna "ser ut" – socialt, arbetsmarknadsmässigt osv. Det

är klart att detta utgör ett viktigt underlag, men det är samtidigt ett uttryck för att regeringen minsann ser problemet och är medveten om vilka effekter det får i storstäderna.

Pär Granstedt tycker alltså inte att han har fått svar på sina frågor. Han har frågat om vi är beredda att medverka till att omlokaliseringen av statliga arbetsplatser i Stockholmsregionen sker på ett sådant sätt att balansen mellan bostäder och arbetsplatser i länet förbättras. Jag har redovisat de grunder som finns och som vi har redovisat för riksdagen tidigare, nämligen att när man skall flytta ut en central statlig verksamhet bör detta grundas på en bedömning av de förutsättningar som gäller för en sådan omlokalisering, både vad gäller förvaltningen och vad gäller mottagarorten. Där ligger naturligtvis att om man har överhettning på ett ställe och tillgång på bostäder och arbetskraft på ett annat ställe i samma region, så är det ett argument för en omlokalisering, om detta i övrigt kan passa in på förvaltningen och om det av andra skäl är inom den regionen som omflyttningar skall ske. Det finns flera exempel där staten och regeringen har tagit sådana initiativ.

Jag tycker alltså inte att det behöver bli några tolkningsproblem. Vi har redovisat i en rad olika sammanhang, och jag har också redovisat det i mitt svar – det står där faktiskt, om man läser innantill – att detta synsätt och de principer som vi har angett också kommer att prägla de aktuella lokaliseringar som finns.

PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag tycker nog inte att det här svaret heller var så tydligt på den punkten, men jag vill tolka det sista statsrådet sade som ett förtydligande – så får vi se vad detta är värt i praktiken.

Statsrådet Johansson betonade ju de problem som bristen på bostäder utgör. Det är intressant att notera att det område i Sundbyberg som alternativt är aktuellt för en lokalisering av FOA, Ursviksområdet, är ett område som kommunalpolitikerna i Sundbyberg vill använda för bostadsbyggande, medan bostadssituationen – även om den inte precis är lysande någonstans – är bättre i den södra länsdelen än i den norra.

Mot bakgrund av de uttalanden som statsrådet Johansson har gjort här kan jag bara se att ett rimligt beslut kan peka åt ett håll, nämligen en lokalisering av FOA i Södertälje. Jag får hoppas att dessa uttalanden också kommer att prägla det faktiska beslutet.

YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! I sitt senaste inlägg uttalade civilministern sin allvarliga oro och menade att regeringen har vidtagit åtgärder för att motverka de problem som finns i den södra delen av länet men att han inte vill ha någon allmän debatt.

Här har vi ett konkret exempel, som faktiskt kan medföra en väsentlig förbättring efter den förlust av arbetstillfällen som en förflyttning av det militära centrumet Almnäs i Södertälje innebär.

Kan man tolka civilministern på det sättet, att i alla fall han kommer att medverka till att FOA kommer att lokaliseras till Södertälje?

Civilminister BENGT K Å JOHANSSON:

Herr talman! När det gäller FOA har försvarsministern redan gett ett svar på hur den frågan kommer att hanteras, Pär Granstedt. Därför behövs inga andra tolkningar än att det kommer ett svar framöver.

Jag har redovisat de principer som finns om det är fråga om en lokalisering resp. om det är fråga om en omlokalisering inom en region.

Samma svar får gälla för Ylva Annerstedt. Jag har inte tänkt ge mig in i sakfrågan i det enskilda fallet här i dag.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på interpellation 1989/90:44 om ett idrottsgymnasium med marin inriktning i Vaxholm

Statsrådet GÖRAN PERSSON:

Herr talman! Pär Granstedt har frågat utbildningsministern om han är beredd att positivt pröva frågan om ett idrottsgymnasium med marin inriktning i Vaxholm. Tanken är att Vaxholms kastell skall kunna bevaras med sitt marinemuseum, samtidigt som kommunen får en gymnasieskola, vilket den i dag saknar. I denna gymnasieskola skulle finnas ett s.k. idrottsgymnasium för bl.a. sjösporter som kanot och segling.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen.

Kanot och segling finns redan som s.k. specialidrotter vid ett par gymnasieskolor i landet. Det är skolöverstyrelsen (SÖ) som efter samråd med Sveriges riksidrottsförbund beslutar om var det skall finnas idrottsgymnasier och vilka grenar dessa skall erbjuda. Det är alltså inte en sak för regeringen.

Själva grunden för att en kommun skall få ett idrottsgymnasium är dock att den har gymnasieskola. Också här – i fråga om själva inrättandet av gymnasieskola – är det SÖ som beslutar.

PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka utbildningsministern för svaret på min interpellation. Givetvis förväntade jag mig inte något slags konkret besked i sakfrågan från statsrådet. Det är ju, som också framgick av svaret, skolöverstyrelsen som fattar besluten i det här fallet. Däremot är det värdefullt att få några synpunkter på hur regeringen principiellt ser på den här möjligheten. Det måste, som jag ser det, vara ett intresse att om möjligt ge varje kommun chansen att få en gymnasieskola. Man kan försöka hitta olika lösningar när det gäller mindre kommuner. Man kan tänka sig mindre enheter av filialkarakaktär, alltså med ett mera begränsat linjeutbud, det som man brukar kalla för glesbygdsgymnasium. Nu kan ingen påstå att Vaxholm är någon glesbygd, men det är trots allt en liten kommun, där man skulle kunna tänka sig en lösning av det här slaget.

I Vaxholm har man nu diskuterat en annan typ av lösning, nämligen ett gymnasium med ett specialutbud, som skulle kunna attrahera elever också från andra delar av i första hand Stockholmsregionen, nämligen idén om ett

idrottsgymnasium med marin anknytning. Man kunde också tänka sig vissa andra speciallämnerna med marin anknytning. En poäng i detta är ju att man skulle kunna få ett fint användningssätt för Vaxholms kastell, som ju är ett historiskt byggnadsminnesmärke med ett intressant museum. Man bryr nu sina huvuden med frågan hur man skall kunna rädda det för framtiden.

I svaret antyds ett problem som kunde vara intressant att få närmare belyst. Statsrådet säger att för att kunna få ett idrottsgymnasium måste man ha ett gymnasium. Det har ju inte Vaxholm. Frågan är om man kan tänka sig en paketlösning, där man möjliggör etableringen av en gymnasieskola just genom att göra det till ett idrottsgymnasium, kanske kompletterat med andra specialutbildningar. Eller befinner vi oss i något slags Moment 22-situation, där man först måste ha ett vanligt gymnasium för att sedan kunna komplettera det till ett gymnasium med specialinriktning, då frågan av den anledningen blir mer eller mindre olöslig?

Jag tycker det vore värdefullt att få belyst dels skolministerns synpunkter på ambitionen att försöka ge varje kommun möjligheten att ha en gymnasieskola, dels om idén med en gymnasieskola med specialinriktning, som också kan attrahera elever från andra delar av regionen, kan vara en praktisk lösning av det här problemet och att man alltså kan godta att ett gymnasium får komma till på den grunden att det på det här sättet vänder sig till en något vidare elevkrets än vad kommunen själv har.

Statsrådet GÖRAN PERSSON:

Herr talman! Den situation som Pär Granstedt beskriver i Vaxholm är det svårt för mig att konkret kommentera. Enligt vad jag erfarit finns ingen framställning från Vaxholms kommun till länskolnämnden att få inrätta ett gymnasium. Jag tror därför att vi skall lägga den saken åt sidan och hålla oss till de principiella frågeställningar som Pär Granstedt tog upp.

Den första frågan var: Är det angeläget och möjligt att ge varje kommun en gymnasieskola? Jag tror inte det.

Det är också så att den gymnasieremiss som nu är ute i landet hade som en av utgångspunkterna när regeringen startade reformarbetet målsättningen att klara de små gymnasieskolor som vi har i dag, med tanke på den elevtalsminskning som vi står inför. Det är redan nu så att många små gymnasieskolor har svårt att ge ett bra och brett utbud just beroende på att elevantalet viker. Utgångspunkten för det som just nu diskuteras i Skolsverige omkring den framtida gymnasieskolan har varit att slå vakt om de gymnasieskolor vi har. Trots det har jag en del framställningar från kommuner med ganska små elevtal om att få inrätta gymnasieskolor på den egna hemorten. Vi har sagt till de där kommunerna – och jag kan säga det till Pär Granstedt också – att vi prövar inte dessa framställningar i sak förrän vi vet hur vi kommer att organisera den framtida gymnasieskolan. Jag har sagt flera gånger att jag räknar med att inom en ganska snar framtid, förhoppningsvis hösten 1990, komma tillbaka med en principiellt hållen proposition om den framtida gymnasieskolans organisation och inriktning. Då får vi ta upp den diskussionen.

Den andra frågeställningen, om idrottsgymnasierna, är ofta förknippad med en missuppfattning, nämligen att idrottsgymnasierna skulle vara något

slags särskild gymnasielinje eller någon särskild gymnasieutbildning. Så är det inte, utan idrottsgymnasierna är tillskapade genom att de elever som går på gymnasiet får möjlighet att jämka sin timplan. De byter ut fem veckotimmar mot ämnet specialidrott, som de vill fördjupa sig i. I vissa fall är det förknippat med lagidrotter. Då samlas ungdomar på de orter som har möjlighet att ge exempelvis handledning i specialidrottsämnet. På så sätt får man en idrottskaraktär på den gymnasieskolan. Det är inte en Moment 22-situation, utan det är så att idrottsgymnasierna bygger på de befintliga gymnasieskolorna och på ett rejält utbud av linjer för idrottsungdomar att välja mellan. Det är angeläget att de ungdomar som satsar så mycket tid och kraft på sin specialidrott också får en bra gymnasieutbildning. Den får de vid bra gymnasieskolor, men samtidigt får de också tillfälle att utveckla sin idrottskompetens. Så ser den saken ut.

PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag vet naturligtvis att det inte finns någon framställning från Vaxholms kommun i dagsläget, utan det här är en debatt som förs inom Vaxholm och som har väckt ett visst intresse, eftersom det är ett principiellt intressant grepp som har föreslagits. Därför tyckte jag att det var angeläget att få höra litet grand om statsrådets och regeringens principiella syn på detta som ett framgångssätt.

Nu är ju det som statsrådet säger här inte alls uppmuntrande i detta sammanhang. Det är riktigt att en gymnasieskola med idrottsinriktning måste kunna erbjuda ett bra utbud av övriga utbildningar. Poängen med den lösning som har diskuterats i Vaxholm är ju att man skulle kunna bredda sitt elevunderlag genom att ha ett specialutbud och alltså också kunna få elever från andra kommuner i grannskapet som är intresserade av det här specialutbudet. Situationen i Stockholmsregionen är litet annorlunda än i andra delar av landet. Det faktum att det är ett storstadsområde gör att man lättare kan ha ett utbyte av elever över kommungränserna. För närvarande går ju Vaxholms elever till grannkommunerna. Man skulle kunna tänka sig att specialintresserade elever från ett antal grannkommuner skulle kunna söka sig till Vaxholm. På det sättet skulle man också få underlag för en gymnasieskola i Vaxholm. Det är det som är det intressanta greppet här. Jag hoppas att de här något skeptiska kommentarerna från statsrådets sida ändå inte skall vara ett hinder för att man i de fortsatta övervägandena skulle kunna pröva den här typen av lösningar som ett sätt att skapa ett utbud av intressanta utbildningsalternativ och också få ett mera decentraliserat utbud av gymnasieutbildningar.

Statsrådet GÖRAN PERSSON:

Herr talman! Jag är noggrann med att understryka att jag inte haft någon deciderad uppfattning i just det aktuella fallet. Det föreligger ingen sådan framställning till de statliga myndigheter som skall hantera den frågan. Om det blir ett fall för regeringen är för tidigt att säga. Vid besvär hamnar det så småningom under regeringen. Så vi lämnar det åt sidan.

Vad jag är angelägen om att understryka är att gymnasieskolor måste, för att ge kvalitet framför allt vid den här typen av konstruktioner som Pär

Granstedt hänvisar till, bygga på ett linjeutbud som överensstämmer med det som finns i gymnasieskolan i övrigt. Exakt vilka linjer och vilken omfattning det skall ha kan naturligtvis diskuteras. Det får avgöras från fall till fall.

Det går inte att tillskapa ett idrottsgymnasium där enbart specialidrott skall vara ryggraden i verksamheten. Ett idrottsgymnasium måste bygga på att det finns en gymnasieskola, och verksamheten skall huvudsakligen vara inriktad på att eleverna i 17–18-årsåldern får sin grundläggande gymnasieutbildning. Sedan får de därutöver möjlighet att kombinera den utbildningen med sitt idrottsintresse.

I vilken utsträckning det låter sig göra i det fall som Pär Granstedts interpellation avser har jag ingen uppfattning om. Det finns statliga myndigheter som skall pröva den saken, om och när det kommer en framställning från Vaxholms kommun.

Överläggningen var härmed avslutad.

Svar på interpellationer och frågor

13 § Hänvisning av ärende till utskott

Föredrogs och hänvisades
Motion

1989/90:K5 till konstitutionsutskottet

14 § Meddelande om ändring i kammarens sammanträdesplan, m.m.

TALMANNEN:

Beträffande kammarens sammanträden under december månad får jag meddela

dels att sammanträdet måndagen den 4 december kommer att ta sin början kl. 09.00,

dels att höstens sista sammanträde, fredagen den 15 december, kan komma

att pågå hela dagen och eventuellt avslutas först på kvällen.

15 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades

Motionerna

med anledning av prop. 1989/90:44 om statlig medverkan vid finansiering av export m.m.

1989/90:N21 av Per-Ola Eriksson m.fl. (c)

1989/90:N22 av Rolf L Nilson m.fl. (vpk)

1989/90:N23 av Lars Norberg m.fl. (mp)

Finansutskottets betänkande

1989/90:FiU7 Riksdagens revisorers verksamhet under budgetåret 1988/89

Skatteutskottets betänkanden

1989/90:SkU1 Betalningssäkring m.m.

1989/90:SkU11 Förlängning av totalisatorskatten m.m.

Lagutskottets betänkanden

1989/90:LU8 Onykterhet till sjöss

1989/90:LU12 Uppskov med behandlingen av visst lagstiftningsärende

Utrikesutskottets betänkanden

1989/90:UU2 Afghanistan

1989/90:UU5 Mänskliga rättigheter

1989/90:UU6 Nedrustning

Kulturutskottets betänkanden

1989/90:KrU2 Vissa lotterifrågor

1989/90:KrU4 Museifrågor

1989/90:KrU5 Kultur- och mediestatistik

1989/90:KrU6 Uthyrning av radio- och TV-program m.m.

1989/90:KrU8 Tornedalskulturen

Utbildningsutskottets betänkande

1989/90:UbU5 Vissa vuxenutbildningsfrågor

Trafikutskottets betänkande

1989/90:TU6 Nyemission i AB Aerotransport

Jordbruksutskottets betänkande

1989/90:JoU6 Vattenvård m.m.

Bostadsutskottets betänkande

16 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framstälts

den 22 november

1989/90:80 av *Viola Claesson* (vpk) till kommunikationsministern om järnvägstrafiken i Blekinge:

När tänker regeringen ta sitt ansvar för Blekinge kustbana?

Pengar till Blekinge kustbana är en del av regeringens Blekingepaket. Besvikelsen är stor över att det inte blev den framtidssatsning på miljövänlig järnvägstrafik på stombanan som många krävt. Men turerna utanför banan har varit lika många som motstridiga, innan regeringens paket såg dagens ljus.

En av aktörerna i det politiska spelet om Blekinge kustbana är transportrådets chef, Claes-Eric Norrbom. Han struntade i trafikuskottets och riksdagens beslut och förhandlade i direkt kontakt med länstrafiken i Blekinge om banan.

Utän att ha befogenheter lämnade transportrådet ett bud för att överlåta statens ansvar på en länstrafikinstant. Erbjudandet handlade om 19 milj. kr. i driftbidrag. Betet måste ha uppfattats som lockande: länstrafiken hade ekonomiska bekymmer och de 19 miljonerna kunde ha använts för att lägga ned järnvägstrafiken och ersätta den med billigare busstransporter. Förhandlingarna avancerade till följd av olika turer så långt att länstrafiken av någon rikspolitiskt ansvarig fick löfte om dispenser för busstrafiken. Bussarna skulle få köra i 110 km/tim genom länet.

Men spelet bakom kulisserna läckte ut till opinionen och massmedia. Statssekreterare Gunnel Färm kom till Blekinge för att informera om kommunikationsdepartementets uppfattning: Kustbanan platsar inte. Ja, riksdagen har beslutat att den skall tillhöra stomnätet – men inte att där skall finnas trafik!

Den korrekta bakgrundshistorien till statssekreterarens märkliga utspel är följande: Ett av flera villkor för att vpk skulle acceptera regeringens förslag om bensinskatt höjning med 25 öre 1988 var att Blekinge kustbana skulle ingå i stomjärnvägsnätet. I regeringens ursprungliga förslag till Trafikpolitik inför 90-talet (senare presenterad som prop. 1987/88:50) hade Blekingebanan enbart status som länsjärnväg. Vpk fick igenom sitt krav.

Varför stomjärnväg? Det handlar om regeringens egna ord om att statens ansvar för den nationella trafikförsörjningen skall uttryckas tydligare. Därför krävdes det ett särskilt stomnät, dvs. banor som är av nationell eller internationell betydelse. Till stomjärnvägsnätet hör också regionalpolitiskt viktiga banor som behövs för att få en bättre geografisk täckning av landet. Trafikförsörjningen på Blekinge kustbana är alltså i högsta grad en statlig angelägenhet. För banor som fått denna status skall staten (genom banverket) också svara för investeringar och underhåll.

Trafikuskottet uttryckte sig så här (TU:s betänkande 1987/88:19): "Regeringens förslag till stomnätsbanor har avgörande betydelse för möjligheterna att upprätthålla ett landsomfattande och sammanhängande järnvägsnät." Riksdagen hade samma uppfattning.

Uttalandet gäller i högsta grad för Blekinge kustbana, eftersom den har både internationell, nationell och regional betydelse. En omfattande satsning på banan är därför det högst prioriterade projekt för Blekinge som politiker och opinionen i länet anser att staten måste ta sig an. Beräkningar visar att en rejäl satsning på banan skulle kunna tiofaldiga resandet och ge en samhällsekonomisk vinst på 50–100 milj. kr.

I den järnvägspolitiska debatten i riksdagen den 28 april 1989 fick jag följande besked av TU:s föredragande:

"Vad gäller Blekinge kustbana noterar jag att den fortfarande finns kvar i stomnätet. Transportrådet flyttar inte någon bana ur stomnätet. Det gör inte heller statens järnvägar. Det är regeringen som fattar de besluten, och någon flyttning av Blekinge kustbana har inte diskuterats i regeringen. Blekinge

kustbana finns fortfarande med i banverkets prövning i fråga om investeringsprojekt som skall redovisas för regeringen om ett år.”

Blekingepaketet innehåller inte den omfattande ekonomiska satsning som krävs för att omvandla stomjärnvägen i Blekinge till ett projekt som ger en samhällsekonomisk vinst.

Jag vill därför fråga Georg Andersson:

1. Vilken omfattning anser regeringen att trafiken på Blekinge kustbana skall ha?
2. Tänker regeringen föreslå ytterligare statliga satsningar på Blekinge kustbana?
3. Anser regeringen att behovet av en miljövänlig trafikförsörjning i Blekinge har förändrats sedan riksdagen tog sitt beslut om stomjärnvägsnätet?
4. Tänker regeringen lägga över det fortsatta ansvaret för banan på länstrafik? När, i så fall?

1989/90:81 av *Anders Svärd* (c) till justitieministern om åtgärder mot missbruk av offentliga uppgifter:

Brottslingar använder offentliga uppgifter för att planera nya brott och hämndaktioner mot poliser, åklagare och domare. Dessa oroväckande uppgifter har den senaste tiden stått att läsa om i dagspressen. Vad som framgår är i sak inget nytt. Det upprörande är att det sker alltmer systematiskt och till synes med samhällets godkännande.

Internerna kartlägger de ovan nämnda yrkesgruppernas verksamhet och resurser för att finna brister som gör det enklare att undkomma lagens långa arm nästa gång brott förövas. De ringar vidare in dessa myndighetspersoners privatliv i syfte att hämnas när de väl avtjänat sitt straff. Ett exempel kan nämnas. Medlemmar ur maskeradligan begärde att få ut namn och hemadresser till de domare och nämndemän som dömde dem till fängelse. Denna begäran blev inte tillgodosedd och beslutet överklagades av ligans ledare till kammarrätten. Kammarrätten fastställde att uppgifterna inte fick lämnas ut. Här ställs frågan i blyxtbelysning. Ett brottsligt uppsåt kan gå före den enskildes rätt till trygghet!

Dessa hämndaktioner kan komma till stånd genom att brottslingarna, som alla andra medborgare, använder sig av offentlighetsprincipen. De har därmed sin lagliga rätt att få reda på uppgifterna som hämtas ur olika register.

Möjligheten att på detta sätt utnyttja offentliga uppgifter måste starkt ifrågasättas. För detta talar främst två omständigheter.

1. Den enskildes rätt till ett liv utan insyn och hot om repressalier.
2. Lagstiftarens syfte som aldrig kan få tolkas så att det är fritt fram att missbruka informationsfriheten på detta sätt.

Med hänvisning till ovanstående vill jag ställa följande fråga till justitieministern.

Vilka åtgärder ämnar regeringen vidta för att komma till rätta med missbruket av offentlighetsprincipen i dessa sammanhang?

1989/90:82 av *Berndt Ekholm* (s) till utrikesministern om utvecklade svenska kontakter med Baltikum:

I september besökte åtta medlemmar ur riksdagens kristna grupp Baltikum. Flertalet av riksdagens partier var representerade. Besöken i Estland, Lettland och Litauen gav oss ett entydigt besked: Befolkningen i Baltikum förväntar sig att banden mellan Sverige och de tre republikerna snabbt skall utvecklas.

Baltikum har mycket gemensamt med Sverige: Östersjön, naturen, det folkliga kynet, befolkningsstorleken och en delvis gemensam historia.

Området på andra sida Östersjön genomgår nu en mycket intressant och märklig utveckling. Glasnost och perestrojka har medfört en kraftig förändring i de baltiska republikerna, förmodligen den mest omfattande i Sovjet. Man frapperas av den stora öppenhet som visas i diskussioner, i kulturlivet och på gator och torg. Såväl självkritiken som kritiken mot centralmakten i Moskva är omfattande. Uppgörelsen med historien är inte sällan skoningslös. Även det politiska livet blommar. Nya oberoende rörelser växer fram och förhoppningar finns om ett kommande flerpartisystem.

Engagemanget i omdaningsprocessen är omfattande och djupgående. Det mest symboliska men också tydliga uttrycket för detta var den s.k. Baltiska kedjan, som formades den 23 augusti, en dryg vecka innan vår ankomst till Tallin. Uppskattningsvis 2 miljoner av Baltikums 7,5 miljoner invånare bildade då en mänsklig kedja mellan huvudstäderna i de tre republikerna.

Kedjan sträckte sig från Tallin via Riga till Vilnius, en sträcka på ca 60 mil. Från resp. ända förmedlades ordet "frihet" mot Riga.

Kraven på ökat självbestämmande är mycket starka. Det gäller ekonomin, handeln, kulturen men också det politiska området. Bland vissa grupper finns en stor otålighet och t.o.m. önskan om frigörelse från unionen. Den nationella medvetenheten är stor och har bl.a. tagit sig uttryck i att republikernas officiella flaggor halats och ersatts med de gamla nationsflaggorna från självständighetstiden.

Vår resas huvudsakliga syfte var att studera kyrkornas arbetsmöjligheter. Här har en total omvälvning ägt rum under det senaste året. Visserligen gäller formellt gamla lagar med omfattande förbud mot religiös verksamhet, men de tillämpas inte längre. För övrigt är kyrkolagstiftningen föremål för översyn. Statens intresse för kyrkans arbete och roll i samhällslivet har genomgått en kraftig förändring.

Staten, som tidigare stängt mängder av kyrkor, öppnar nu åter dessa byggnader för gudstjänstliv. Medel anslås för restaureringar. Församlingarnas verksamhet ökar snabbt, såväl gudstjänstliv som annan verksamhet, t.ex. ungdomsarbete, undervisning och information. Det är numera möjligt att affischera och hålla möten utomhus. Och kyrkan samlar ökande skaror. Problemen i dag är mest praktiska, därför inte små. Man saknar möjligheter att på ett effektivt sätt sprida information bl.a. på grund av bristande tryckeriresurser. Dessutom har man stor brist på präster och pastorer.

Intresset för kyrkans arbete är stort, särskilt mot bakgrund av det förtryck

som tidigare rått. Kyrkan har också en aktiv roll i omdaningsprocessen, som den i alla fall delvis lever upp till. Den medverkar bl.a. till stabilisering och försoning i de konflikter som finns, bl.a. av etnisk natur.

När det gäller näringsutvecklingen har Baltikum haft en bättre utveckling än övriga Sovjetrepubliker. Trots det mötte vi kritik mot en, som man ansåg, alldeles för svag utveckling dels förorsakad av egna misstag, dels av den hårda centralstyrningen från Moskva. Stora förhoppningar knyts nu till det ekonomiska självstyre som blir möjligt fr.o.m. nästa år. Baltikum skall stå modell för Gorbatjovs nya ekonomiska politik.

Men svårigheterna är många. Ekonomin är körd i botten och svår att restaurera. Varubristen är omfattande och ransoneringsystem vanliga. Produktionsmedlen är hårt slitna. Miljöproblemen är gigantiska. Till detta kommer de etniska spänningarna med strejker och demonstrationer som följd.

Vi mötte under vår resa vid flera tillfällen önskemål om ett svenskt stöd i den omdaningsprocess som pågår. Man efterfrågade utvecklade förbindelser på en mängd områden, bl.a. avseende handel, kultur, turism och utbildning. Önskemål om bistånd fanns bl.a. inom det tekniska området inkluderande åtgärder mot miljöproblemen. Våra sagesmän strök särskilt under betydelsen av konkreta insatser.

Det är helt uppenbart, att Sverige kan spela en mycket viktig roll i den förändringsprocess som pågår samt för att stödja strävandena mot ökat självbestämmande.

Mot bakgrund av att utrikesministern nyligen besökt de baltiska republikerna med syftet att skaffa mer information om möjligheterna till ett svenskt bidrag i den fortsatta omdaningsprocessen vill jag ställa följande frågor:

1. Vad är utrikesministerns allmänna uppfattning om läget i de baltiska republikerna och förutsättningar för ett svenskt stöd?
2. Hur kan en officiell svensk representation utformas i Baltikum och när kan detta bli aktuellt?
3. Hur kan Sverige medverka till ett ökat handels-, kultur- och turistutbyte?
4. Hur kan ett bistånd avseende teknikutveckling och teknisktöd utformas?
5. Vilka är möjligheterna till forsknings- och utbildningsutbyte?
6. Vilka är möjligheterna att ge kyrkorna i Baltikum ett stöd?

1989/90:83 av *Marianne Jönsson* (c) till statsrådet Odd Engström om den planerade dataregistreringen av folkbokföringsuppgifter:

I Sverige förbereds en av de största administrativa reformerna som skett i vårt land de senaste hundra åren. Den berör varenda medborgare. Den 1 juli 1991 övertar de lokala skattemyndigheterna ansvaret för folkbokföringen. Samtidigt skall registren totaldatoriseras.

Uppgifterna i det nya dataregistret kommer att kunna nås enkelt från tusentals terminaler. När reformen träder i kraft den 1 juli 1991 skall 9 miljoner personakter, som i dag förs manuellt på landets pastorsexpeditioner, ha förts över till data och lokala skattemyndigheter.

Det som i denna reform är mest stötande är tillvägagångssättet. De oerhört viktiga integritets- och sekretessaspekterna har inte lösts innan reformen beslutades. Detta är ett principiellt felaktigt förfaringsätt som kan få

oanade konsekvenser för enskilda medborgare. Faderskapsärenden, adoptioner, namnbyten, könsbyten, invandring, utvandring och biologiska barn – allt står i pastorexpeditionernas personakter i dag och dessa känsliga uppgifter skyddas därigenom från otillbörlig insyn. Pastorsämbetena matar inte in uppgifter av denna art i länsstattemyndighetens dator, utan behåller dem manuellt antecknade på personakterna.

Arbetet att överföra personakterna är beräknat att ta nio månader i anspråk. Utomstående skrivbyråer kommer att hyras in under denna tid för att på olika platser avläsa de 9 miljoner personakterna. Kostnaden för denna överföring har av POFF (projektgruppen för omorganisation av folkbokföringen) beräknats till 260 milj. kr.

Enligt proposition 1986/87:158 skulle ett visst ADB-stöd vara nödvändigt. Att hela urkunden skulle ligga på data hade man vid tiden för beslutet ej tänkt på.

Med hänvisning till det ovan anförda vill jag ställa följande frågor till statsrådet:

1. Anser statsrådet att den planerade omfattningen av ADB-stödet är förenligt med riksdagens beslut?
2. Vilka åtgärder kommer regeringen att vidta för att integriteten och sekretessen i dessa frågor skall kunna bibehållas?

17 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställts

den 22 november

1989/90:237 av *Sigrid Bolkéus* (s) till utrikesministern om de kinesiska studenterna i Sverige:

Efter händelserna i Kina den 4 juni i år kan kinesiska studenter drabbas hårt om de tvingas återvända till Kina.

Är regeringen beredd att aktivt verka för att kinesiska studenter skall få förlängt uppehållstillstånd och arbetstillstånd i Sverige?

den 23 november

1989/90:238 av *Jan Strömdahl* (vpk) till utbildningsministern om det nordiska kultursamarbetet:

Enligt uppgift i pressen är Nordiska institutet för samhällsplanering, Nordplan, som har sin bas på Skeppsholmen i Stockholm, hotat av en snabb och oförberedd nedläggning. Skälet är *inte* att Nordplan har bedömts som en onyttig eller onödig institution, utan enbart att pengar behövs till litet lösare projekt inom det nordiska kultursamarbetet.

Är statsrådet beredd att medverka till Nordplans nedläggning utan sed-

vanligt samråd med berörda och utan en parlamentarisk diskussion i resp. land och Nordiska rådet?

1989/90:239 av *Birgit Henriksson* (m) till kommunikationsministern om kontroll av körkortsutbildningen för innehavare av utländska körkort:

Den första snön har redan fallit, och ishalka och frostnätter är nu vanligt förekommande så här års. Dagligen kan vi höra rapporter om trafikolyckor där svenskfödda förare – vana vid återkommande vinterväglag – ändå har råkat illa ut.

I kammaren har man tidigare i höst diskuterat körkort som utfärdas till asylsökande eller flyktingar trots osäker bakgrund vad gäller papper etc. S.k. internationella körkort är bra i vanliga fall, jag vill på intet sätt byråkratisera den överenskommelsen eller ta bort den. Vi vet dock att många asylsökande – som ämnar stanna lång tid i Sverige – inte alltid har ens vanlig körkortsutbildning och oftast inte alls någon jämförbar med den vi kräver i Sverige. Ändå utfärdas körkort på löpande band. Det torde t.ex. vara svårt, om inte rent av omöjligt, att bedriva ordentlig körkortsutbildning i krigets Libanon. Många människor som bor i närheten av flyktingförläggningar är i dag rädda för vad som kan inträffa, när vinterväglaget dessutom börjar komma.

Vilka åtgärder är kommunikationsministern beredd att vidta för att säkerställa att invånare i Sverige med utländska körkort/förarbevis har en för svensk trafik och svenskt väglag tillfredsställande utbildning?

1989/90:240 av *Ingbritt Irhammar* (c) till justitieministern om omhändertagande av våldsbrottslingar:

En taxichaufför i Skåne blev i helgen hotad till livet av en person beväpnad med yxa. Yxan svingdes mot chauffören, som lyckades trampa på gasen så att yxhugget i stället träffade bakrutan. Polisen talar om olaga hot och skadegörelse, och åklagaren har beslutet släppa yxmannen.

Två tonåringar knivskars svårt för några dagar sedan på Hisingen i Göteborg. Den 18-årige gärningsmannen är känd hos polisen som våldsbenägen. En vecka tidigare hade samme 18-åring misshandlat en pojke. Det senare fallet ligger fortfarande hos polisen för utredning.

Fall som dessa där gärningsmannen släpps direkt efter detta slags våldsbrott upprör allmänheten, eftersom tryggheten för offren och blivande offer är hotad.

Mot bakgrund av anförda exempel vill jag fråga:

Är justitieministern beredd att se över regler och praxis vad gäller direkt frisläppande av gärningsmän efter våldshandlingar?

1989/90:241 av *Kent Carlsson* (s) till utrikesministern om upprättande av diplomatiska förbindelser med regeringen i Phnom Penh:

I april 1975 lyckades den kambodjanska gerillan Röda khmererna ta makten i Cambodja. Den började omedelbart tillämpa en egen form av kommu-

nism som bl.a. innebar tvångsförflyttning av invånarna från städerna till landsbygden. Resultatet av de röda khmerernas skräckvälde är väl känt. Miljontals människor dukade under av svält eller mördades av regimen.

Terrorn stoppades julen 1978 då grannlandet Vietnam, i strid med folkrätten, invaderade Cambodja. En Vietnamstödd regering tillträdde och vietnamesiska trupper stationerades i landet för att förhindra de röda khmererna att återta makten.

Sverige har tidigare med hänvisning till de vietnamesiska truppers närvaro i Cambodja avstått från att upprätta diplomatiska förbindelser med regeringen i Phnom Penh. I september i år lämnade de vietnamesiska trupperna Cambodja. Regeringen i Phnom Penh har sedan dess, trots hårda angrepp från de röda khmererna och andra gerillagrupper, behållit kontrollen över Cambodja.

Finns det enligt utrikesministern några principiella skäl som nu förhindrar Sverige att upprätta diplomatiska förbindelser med regeringen i Phnom Penh eller kan regeringen nu tänka sig att etablera sådana förbindelser?

1989/90:242 av *Kent Carlsson* (s) till utbildningsministern om bristen på studentbostäder:

Ungdomens bostadssituation har under senare år uppmärksamrats i många sammanhang. Den bostadsbrist som uppstod i mitten av 1980-talet har framför allt drabbat unga människor som stått i begrepp att träda ut på bostadsmarknaden. Boverket beräknar i dag att ca 292 000 personer saknar eget kontrakt, dvs. egen bostad, och att huvuddelen av dessa är ungdomar.

Särskilt besvärlig är situationen för de ungdomar som skall genomgå högskoleutbildning på annan ort än hemorten. Sveriges förenade studentkårer (SFS) har i en enkät till sina medlemskårer frågat om antalet som köar för en bostad och hur lång väntetiden är. På de flesta högskoleorter har man en minsta kötid om 3 månader. På en del orter kan väntetiden vara ända upp till 12 månader.

Många kommuner/regioner vill gärna stå som värdar för en ny eller utökad högskoleutbildning eftersom högskolan positivt bidrar till regionens utveckling.

Mot bakgrund av ovanstående vill jag fråga statsrådet Bengt Göransson:

Är utbildningsministern beredd att ställa krav på berörda kommuner att redovisa planer för hur studenternas bostadsbehov skall klaras innan beslut tas om var nya utbildningslinjer skall förläggas eller var en eventuell ökning av antalet platser på en utbildningslinje skall ske?

1989/90:243 av *Martin Olsson* (c) till kommunikationsministern om den planerade snabbtågsförbindelsen mellan Stockholm och Sundsvall:

Snabbtåg mellan Stockholm och Sundsvall skulle verksamt bidra till bättre utvecklingsmöjligheter för kommunerna längs södra Norrlandskusten. Berörda kommuner har efter noggrann utredning redovisat detta och framfört krav på upprustning av banan och införande av snabbtåg. Trafikuskottet har med anledning av motioner uttalat sig positivt både 1988 och 1989 och fram-

höll vid senaste behandlingen (1988/89:TU16) att "det står klart att ett snabbtåg mellan Stockholm och Sundsvall skulle få mycket stor betydelse ---. Utskottet utgår från att banverket vid sin samhällsekonomiska prövning av projektet beaktar de regionalpolitiska effekterna." Utskottet framhöll även att investeringskostnaderna var "relativt begränsade" och att SJ var berett att sätta in erforderligt vagnmaterial. Riksdagen utgick alltså från att snabbtågsförbindelsen skulle komma till stånd.

I SJ:s förslag till investeringsprogram inför 2000-talet har till stor överraskning endast medtagits snabbtåg från Stockholm till Gävle. För utvecklingen av södra Norrlandskusten och för övergång till en miljövänlig och attraktiv kollektivtrafik skulle det vara en stor motgång om den planerade snabbtågsförbindelsen till Sundsvall inte genomförs.

Vilka åtgärder avser regeringen att vidta för att den planerade snabbtågsförbindelsen mellan Stockholm och Sundsvall skall komma till stånd?

1989/90:244 av *Gunnar Björk* (c) till jordbruksministern om det nordiska miljömärket:

Enligt pressmeddelande från Nordiska ministerrådet den 8 november 1989 har Nordiska ministerrådet i sammansättningen konsumentministrarna beslutat införa en harmoniserad frivillig och positiv miljömärkning av produkter. Vidare framgår av meddelandet att märkningen kommer att ske med ett gemensamt nordiskt märke.

Märket föreställer en svan, som intill förväxling är lik symbolen för det officiella nordiska samarbetet. Symbolen har tillkommit i samarbete mellan Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet.

Valet av miljömärket har tydligen skett utan samråd med Nordiska rådet.

Med anledning härav skulle jag vilja ställa följande fråga till statsrådet Mats Hellström, den nordiske samarbetsministern:

Av vilken anledning har det nordiska miljömärket antagits av Nordiska ministerrådet utan någon kontakt med Nordiska rådet?

1989/90:245 av *Anne Wibbe* (fp) till socialministern om åtgärder för att förhindra sjukförsäkringsbedrägerier:

Det finns uppgifter som tyder på att ungefär var tionde svensk fuskar med sjukförsäkringen. Uppgifterna har kommit fram genom de kontroller som försäkringskassorna gjort på olika håll i landet och detta kan inte negligeras.

Tydligt är det t.ex. inte ovanligt att den försäkrade sjukanmäler sig och samtidigt förvärsarbetar, på sin vanliga arbetsplats eller på något extrajobb, och därigenom får både lön och sjukersättning.

Detta fusk skapar både en berättigad känsla av orättvisa hos ärliga löntagare och stora merkostnader för samhället.

Jag vill därför fråga statsrådet:

Vilka åtgärder avser regeringen vidta för att stoppa fusket inom sjukförsäkringen?

1989/90:246 av *Lena Boström* (s) till socialministern om utlandssvenskars rätt till sjukvård i Sverige:

Prot. 1989/90:32
24 november 1989

Under de senaste åren har köerna till behandling eller operation tidvis vållat en irriterad och inflammerad debatt. Människor som gått omkring med svåra smärtor har tyckt, med all rätt, att detta inte är värdigt ett land som Sverige och man har högljutt krävt snabba åtgärder av olika slag för att korta köerna.

Och förvisso har en del åtgärder vidtagits ute i landet för att minska köerna men de finns fortfarande kvar. Och det finns människor som tycker att varje dag är en plåga och har liten förståelse för beslutsfattare som inte klarar av att eliminera köerna.

Då och då händer också att svenskar bosatta utomlands av skattetekniska skäl återvänder till Sverige vid behov av behandling eller operation. Och inte sällan får dessa människor förtur i kön, ofta med motivationen att fallet är akut.

Detta uppfattas naturligtvis som djupt orättvist av andra som står i operationsköer.

Min fråga till socialministern är därför:

Är det inte en rättvisefråga att avvisa patienter som bor och betalar skatt i ett annat land och hänvisa dem till den sjukvård som finns i det landet?

1989/90:247 av *Berndt Ekholm* (s) till utrikesministern om FN:s verksamhet för israeliska palestinier:

Vid ett besök på Västbanken och i Gaza i november kunde en grupp riksdagsmän konstatera att situationen för palestinerna är svår på de ockuperade områdena. Det palestinska upproret, intifadan, har lett till hårda repressalier från de israeliska militärmyndigheternas sida. Sjukhusen är överfulla av skottskadade palestinier. Universiteten är stängda och ungdomsskolorna stängs och öppnas om vartannat. UNRWA:s, dvs. FN:s, skolor har på Västbanken under innevarande år drivit verksamhet i två och en halv månad i stället för nio.

De israeliska militärmyndigheterna har i ökad utsträckning börjat göra intrång på FN-mark. Trots att FN åtnjuter immunitet förekommer det att israeliska soldater tränger sig in på FN-kontor för att beslagta handlingar och arresterar palestinier. Nya krav på tillstånd har införts för byggen i FN-regi. På olika sätt har militärmyndigheterna ökat trycket på UNRWA och försöker begränsa FN:s flyktingorganisation dess arbetsmöjligheter. Israelerna vill styra UNRWA:s verksamhet.

Jag vill ställa följande fråga till utrikesministern:

Kan Sverige ge ett ökat stöd till UNRWA inbegripet bidrag till en utbyggnad av akutsjukvården, påtryckningar på Israel för att hålla skolorna öppna samt åtgärder i syfte att motverka israeliska försök att begränsa FN:s arbetsmöjligheter i de ockuperade områdena?

1989/90:248 av *Berndt Ekholm* (s) till statsrådet Anita Gradin om handeln mellan Sverige och de av Israel ockuperade områdena:

Vid ett flertal besök på Västbanken och i Gaza, senast tillsammans med riksdagskollegor i november, har jag kunnat konstatera att levnadsvillkoren för palestinierna är svåra. Det pågående palestinska upproret, intifadan, har självfallet gjort situationen ännu värre. Utöver rent fysiska umbäranden är samhällsstrukturen mycket svag. Skolor, kultur, handel och sysselsättning är svårt drabbade.

Handeln rör sig mest om jordbruksprodukter och enkelt hantverk. Utbytet med Israel är litet. På olika sätt försöker israeliska myndigheter att begränsa palestiniernas möjligheter att sälja varor i Israel. Ockupationsmyndigheterna försvarar på olika sätt också varuproduktionen på Västbanken och i Gaza. Exportmöjligheterna är starkt kringskurna. Produktion lämpad för export är bl.a. citrusprodukter, jordgubbar och olivolja. En ökad export bl.a. till Europa skulle kunna bidra till att lindra nöden i de av Israel ockuperade områdena.

Min fråga till utrikeshandelsministern är:

Vad kan regeringen göra för att bidra till en utvecklad handel mellan Sverige och de av Israel ockuperade områdena?

1989/90:249 av *Bengt Harding Olson* (fp) till utbildningsministern om högskolan i Kristianstad:

De lokala högskolorna har en stor betydelse för den regionala utvecklingen. Detta förutsätter dock bl.a. att dessa högskolors verksamhet inte motverkas av centralbyråkrati.

Risk föreligger nu att så blir fallet för högskolan i Kristianstad beträffande dess polymertekniska utbildning. UHÄ kräver nu mot högskolans vilja att utbildningen ska flytta från Kristianstad till Hässleholm. Resultatet kan uppenbarligen bli nedläggning av hela utbildningen.

Mot denna bakgrund vill jag fråga:

Är utbildningsministern beredd att låta högskolan själv bestämma lämplig utbildningsort?

1989/90:250 av *Bengt Harding Olson* (fp) till finansministern om skatteindrivning och tvångssparande:

De flesta löntagare har ålagts att tvångsspara vissa belopp varje månad under inkomståret 1990.

Det under året tvångssparade beloppet kan dock skattemyndigheterna automatiskt ta i anspråk för att täcka uppkommande restskatt. Ytterst har kronofogdemyndigheten därefter rätt att tvångsindriva den därvid uppkomna bristen i tvångssparandet.

Mot denna bakgrund vill jag fråga:

Är finansministern beredd att ändra lagen för att undvika denna sammanblandning mellan skatteindrivning och tvångssparande?

1989/90:251 av *Sigge Godin* (fp) till arbetsmarknadsministern om regionalpolitiskt stöd till Örnsköldsviks tjänstecentrum:

Örnsköldsvik är en framstående industrikommun men i gengäld saknar kommunen arbetstillfällen inom tjänstesektorn och framför allt sysselsättning för kvinnor.

Regionalpolitiska utredningen föreslår särskilda satsningar på Örnsköldsvik av särskilt denna anledning. Statens industriverk har i samverkan med Örnsköldsviks kommun och länsarbetsnämnden i Västernorrland inventerat behovet av tjänsteproduktion i Örnsköldsvik. Inventeringen visar ett mycket positivt resultat och förhoppningarna att tjänsteföretag skall etablera verksamhet i Örnsköldsvik är mycket stora.

Kommunen har därför beslutat ansöka om regionalpolitiskt stöd för att skapa ett tjänstecentrum för dessa företag. Det finns en allmän politisk övertygelse om att det är väsentligt att skapa kreativa miljöer för inte minst nyetableringar av tjänsteföretag.

Med anledning av ett antal turer i handläggningen av denna ansökan, vill jag ställa följande fråga:

Kan arbetsmarknadsministern redogöra för hur regeringen handlägger detta ärende?

1989/90:252 av *Sigge Godin* (fp) till arbetsmarknadsministern om sysselsättningen i Härnösand:

Härnösand är en av landets minsta och mest utsatta residensstäder. Kommunen har en mycket liten industriell sysselsättning och har att förlita sig på den statliga verksamhet som finns. På grund av rationaliseringar och andra förändringar i kommunen har Härnösand enbart under 80-talet förlorat ca 500 arbetstillfällen. Härnösand är också den enda residensstaden i landet som inte erhållit någon statlig lokalisering. Därtill kommer den ovisshet som präglar KA 5 och dess verksamhet.

Som ett dräpslag för anställda och kommunen kom då beskedet att kommunens största industri Hagraf läggs ner på grund av miljöskäl. Företagsledningen är inte beredd att satsa de medel som behövs för att fabriken skall kunna drivas vidare. Därmed förlorar ca 250 anställda sina arbeten.

Jag vill med hänvisning till ovanstående ställa följande fråga:

Vilka åtgärder är regeringen beredd att vidta för att ny såväl civil som statlig verksamhet skall kunna lokaliseras till Härnösand?

1989/90:253 av *Margitta Edgren* (fp) till civilministern om chefskapet för statistiska centralbyrån:

Med anledning av att SBC:s chef av regeringen har beviljats tjänstledighet för arbete som gästprofessor vid Harvarduniversitet i USA, anser jag att flera frågor är befogade. T.ex., är det rimligt att chefskapet för en så stor verksamhet som SCB:s kan förenas med månadslånga vistelser i USA, är det möjligt att förena två så krävande arbeten över huvud taget?

Med anledning av detta vill jag veta vilka åtgärder civilministern har vidtagit för att chefskapet för SCB inte skall förfuskas.

den 24 november

1989/90:254 av *Kent Carlsson* (s) till socialministern om subventionen av receptbelagda läkemedel:

Kostnaden för att subventionera receptbelagda läkemedel ökar kraftigt. Preliminära beräkningar för 1989 tyder på att sjukförsäkringen kommer att belastas med ytterligare nästan 1 miljard kronor jämfört med 1988.

Sjukförsäkringens kostnader för receptbelagda läkemedel har stigit brant under senare år. Enligt Apoteksbolagets årsredovisningar har kostnaden utvecklats enligt följande:

År	1986	1987	1988	1989 (prel.ber.)
Mkr	3 631,6	4 099,1	4 679,1	5 600,0

En mindre del av kostnadsökningen kan förklaras av den allmänna kostnadsutvecklingen och av att en del nya dyrare läkemedel har introducerats. Apoteksbolaget redovisar dessutom i sin årsredovisning att volymen försålda receptbelagda läkemedel utvecklats relativt blygsamt.

Den största delen av kostnadsökningen saknar en rimlig förklaring om man ställer den i relation till den internationella utvecklingen på läkemedelsområdet. Jag vill därför ställa följande fråga till socialministern:

Vad tänker regeringen göra för att hejda de snabbt stigande kostnaderna för att subventionera enskildas kostnader för receptbelagda läkemedel?

1989/90:255 av *Margareta Winberg* (s) till utrikesministern om FN-konventionen om barns rättigheter:

FN:s generalförsamling fattade i måndags, den 20 november, beslut om en konvention om barnens rättigheter i världen. Med anledning av detta vill jag ställa följande fråga till utrikesministern:

Hur och i vilken takt ämnar regeringen arbeta för att Sverige skall ratificera denna konvention?

1989/90:256 av *Karl-Göran Biörsmark* (fp) till utrikesministern om hävande av sanktionerna mot Namibia:

Tisdagen den 14 november 1989 fastställdes valresultatet i Namibia. Den 21 november samlades landets 72 folkvalda i Tintenpalatset i Windhoek för att utforma landets konstitution.

År av frihetskamp är till ända och Afrikas sista koloni har fått sin självständighet.

Motiven för rådande sanktioner mot Sydvästafrika/Namibia är inte längre aktuella. Ett nytt skede har börjat i landets utveckling där fria handelsförbindelser med omvärlden får stor betydelse för Namibias ekonomi.

Jag vill därför fråga utrikesministern:

Vilka åtgärder har statsrådet vidtagit eller förberett för att häva sanktionerna mot Namibia?

1989/90:257 av Karin Starrin (c) till statsrådet Margot Wallström om införande av ett miljömärkningssystem:

Prot. 1989/90:32
24 november 1989

Regeringen föreslår i proposition 1989/90:25, bil. 11, att ett miljömärkningssystem skall införas. Centern har länge efterfrågat ett sådant system och välkomnar att förslaget äntligen kommer.

I propositionen presenteras ett avtal mellan staten och SIS om hur miljömärkningen skall genomföras. Avtalet slöts innan propositionen lades på riksdagens bord.

Den 16 november utsågs Inga-Britt Törnell till ordförande i miljömärkningsstyrelsen.

Både avtalstecknandet och utnämmandet av Törnell har skett innan riksdagen haft möjlighet att besluta i frågan.

Regeringens svaga parlamentariska ställning gör att det inte kan ses som självklart att propositionen vinner riksdagens gillande i sin helhet.

Med anledning av ovanstående frågar jag statsrådet:

Vad är skälet till att regeringen går förbi den demokratiska ordningen och inte avvaktar riksdagens beslut i frågan?

1989/90:258 av Sören Norrby (fp) till kommunikationsministern om fritidsbåtsregistret:

En av de få direkta åtgärderna som statsmakterna vidtagit avseende det mycket omfattande och från rekreationssynpunkt betydelsefulla båtlivet är fritidsbåtsregistret. Statens anslag till sjöfartsverket för detta utgör för de två senaste budgetåren 32 milj. kr. Till detta kommer båtägarnas kostnader för registreringsskyltar, uppskattningsvis över 10 milj. kr.

Någon redovisning finns ännu inte av om registret medfört den nytta som motiverade införandet. Däremot har registret visat sig underlätta organiserade båtstöder.

Med hänvisning till ovanstående vill jag fråga statsrådet:

När kan nyttan av fritidsbåtsregistret väntas bli större än kostnaden?

1989/90:259 av Sören Norrby (fp) till kommunikationsministern om färjetrafiken mellan Sverige och Finland:

Färjetrafiken mellan Sverige och Finland har mycket stor betydelse för utrikeshandel och turism. Transportsystemets utveckling har väsentligen styrts av rederierna. Härvid har effekten på bl.a. miljö och generering av vägtrafik inte vägt särskilt tungt. Behovet av en övergripande analys av hela transportsystemet är stort. Efter framställning av Österåkers kommun aktualiserades en sådan översyn redan i januari 1986 av länsstyrelsen i Stockholms län i ett yttrande till kommunikationsdepartementet.

Mot bakgrund härav blir min fråga:

Är kommunikationsministern beredd att ta initiativ till en övergripande analys av färjetrafiken mellan Sverige och Finland?

1989/90:260 av *Ingrid Ronne-Björkqvist* (fp) till socialministern om omhändertagandet av dödfödda foster:

I motion 1985/86:K614 av mig och Per Arne Aglert påpekades att dödfödda som avlidit före tjuugoåttonde havandeskapsveckan omhändertas som riskavfall och bränns med sjukhusets sopor. Utskottet uttalade att åtgärder bör vidtas för att få en ändring till stånd så att dödfödda blir omhändertagna på ett värdigt och respektfullt sätt. Riksdagen begärde med anledning av motionen en översyn av rutinerna för omhändertagande av dödfött foster.

Det har snart gått tre år sedan beslutet fattades. Det finns landsting som frivilligt infört rutiner som överensstämmer med riksdagens intentioner. I de flesta landsting har ingen ändring skett. Under hösten har ett fall relaterats i pressen där ett dödfött barn "försvunnit" och föräldrarna, som inte kunnat få besked om vad som hänt med barnet, har begärt en utredning hos ansvarsnämnden. Själv har jag fått upprepade telefonsamtal från sjukhusanställda som varit bekymrade över följderna av att både aborterade foster och för tidigt födda redan försvunnit som riskavfall när föräldrarna återkommer med sina frågor och sin sorg.

Vilka åtgärder har regeringen för avsikt att vidta för att en ändring snabbt skall komma till stånd, så att dödfödda foster blir slutligt omhändertagna på ett värdigt och respektfullt sätt?

1989/90:261 av *Marianne Andersson* (c) till bostadsministern om utformningen av gruppboendestäder för utvecklingsstörda, m.fl.:

Utvecklingen mot ett ökat byggande av gruppboendestäder för utvecklingsstörda, flerhandikappade och senildementa är positiv och nödvändig för att man skall kunna göra boendet mer familjelikt. Det är då viktigt att dessa boendestäder får en sådan utformning att de passar den enskildes boende vad gäller både utrustning, yta och gemensamma utrymmen. Nu styrs byggandet av de statsbidragsregler som finns och som också är något olika beroende på vilken kategori det gäller.

Detta leder ibland till en prioritering mellan satsning på t.ex. köksutrustning i det enskilda boendet och utformningen av de gemensamma utrymmena som inte är till fördel för den enskilde.

Vilka åtgärder ämnar regeringen vidta för att ge större utrymme för lokala avvägningar med hänsyn till de enskilda individernas behov i ett gruppboende?

18 § Kammaren åtskildes kl. 13.52.

In fidem

OLOF MARCUSSON

Innehållsförteckning

Fredagen den 24 november

1 § Återkomst	1
2 § Justering av protokoll.	1
3 § Svar på interpellation 1989/90:20 om intensifierad narkotikabekämpning	1
Socialminister Sven Hulterström	
Ingbritt Irhammar (c)	
Barbro Westerholm (fp)	
Sten Svensson (m)	
Jerry Martinger (m)	
4 § Svar på interpellation 1989/90:23 om ändrade regler för försäljning av alkoholdrycker	17
Socialminister Sven Hulterström	
Sten Andersson i Malmö (m)	
5 § Svar på interpellation 1989/90:29 om prioriteringarna inom vården	20
Socialminister Sven Hulterström	
Margó Ingvardsson (vpk)	
Sten Svensson (m)	
6 § Svar på interpellation 1989/90:43 om den offentliga sektorn och anpassningen till EG.	27
Statsrådet Anita Gradin	
Gudrun Schyman (vpk)	
Carl Frick (mp)	
Birgitta Hambræus (c)	
Ragnhild Pohanka (mp)	
Per Gahrton (mp)	
7 § Svar på interpellation 1989/90:53 om anpassningen till EG och neutralitetspolitiken	42
Statsrådet Anita Gradin	
Gudrun Schyman (vpk)	
Per Gahrton (mp)	
8 § Svar på interpellation 1989/90:58 och fråga 1989/90:198 om anpassningen till EG	46
Statsrådet Anita Gradin	
Carl Frick (mp)	
Pär Granstedt (c)	
9 § Svar på interpellation 1989/90:60 om handelsförbindelserna med Östeuropa	53
Statsrådet Anita Gradin	
Gudrun Schyman (vpk)	
Krister Skånberg (mp)	
Pär Granstedt (c)	

10 § Meddelande om svar på interpellationerna 1989/90:33, 36 och 42	61
Statsrådet Anita Gradin	
11 § Svar på interpellation 1989/90:47 om omlokalisering av statliga arbetsplatser i Stockholmsregionen	61
Civilminister Bengt K Å Johansson	
Pär Granstedt (c)	
Ylva Annerstedt (fp)	
12 § Svar på interpellation 1989/90:44 om ett idrottsgymnasium med marin inriktning i Vaxholm	68
Statsrådet Göran Persson	
Pär Granstedt (c)	
13 § Hänvisning av ärende till utskott	71
14 § Meddelande om ändring i kammarens sammanträdesplan, m.m. Talmannen	71
15 § Bordläggning	71
16 § Meddelande om interpellationer	
1989/90:80 av Viola Claesson (vpk) om järnvägstrafiken i Blekinge	72
1989/90:81 av Anders Svärd (c) om åtgärder mot missbruk av offentliga uppgifter	74
1989/90:82 av Berndt Ekholm (s) om utvecklade svenska kontakter med Baltikum	75
1989/90:83 av Marianne Jönsson (c) om den planerade dataregistreringen av folkbokföringsuppgifter	76
17 § Meddelande om frågor	
1989/90:237 av Sigrid Bolkéus (s) om de kinesiska studenterna i Sverige	77
1989/90:238 av Jan Strömdahl (vpk) om det nordiska kultursamarbetet	77
1989/90:239 av Birgit Henriksson (m) om kontroll av körkortsutbildningen för innehavare av utländska körkort	78
1989/90:240 av Ingbritt Irhammar (c) om omhändertagande av våldsbrottslingar	78
1989/90:241 av Kent Carlsson (s) om upprättande av diplomatiska förbindelser med regeringen i Phnom Penh	78
1989/90:242 av Kent Carlsson (s) om bristen på studentbostäder	79
1989/90:243 av Martin Olsson (c) om den planerade snabbtågsförbindelsen mellan Stockholm och Sundsvall	79
1989/90:244 av Gunnar Björk (c) om det nordiska miljömärket	80
1989/90:245 av Anne Wibble (fp) om åtgärder för att förhindra sjukförsäkringsbedrägerier	80
1989/90:246 av Lena Boström (s) om utlandssvenskars rätt till sjukvård i Sverige	81
1989/90:247 av Berndt Ekholm (s) om FN:s verksamhet för israeliska palestinier	81

1989/90:248 av Berndt Ekholm (s) om handeln mellan Sverige och de av Israel ockuperade områdena	81
1989/90:249 av Bengt Harding Olson (fp) om högskolan i Kristianstad	82
1989/90:250 av Bengt Harding Olson (fp) om skatteindrivning och tvångssparande	82
1989/90:251 av Sigge Godin (fp) om regionalpolitiskt stöd till Örnsköldsviks tjänstecentrum	82
1989/90:252 av Sigge Godin (fp) om sysselsättningen i Härnösand.	83
1989/90:253 av Margitta Edgren (fp) om chefskapet för statistiska centralbyrån	83
1989/90:254 av Kent Carlsson (s) om subventionen av receptbelagda läkemedel.	84
1989/90:255 av Margareta Winberg (s) om FN-konventionen om barns rättigheter	84
1989/90:256 av Karl-Göran Biörsmark (fp) om hävande av sanktionerna mot Namibia.	84
1989/90:257 av Karin Starrin (c) om införande av ett miljömärkningssystem	85
1989/90:258 av Sören Norrby (fp) om fritidsbåtsregistret	85
1989/90:259 av Sören Norrby (fp) om färjetrafiken mellan Sverige och Finland.	85
1989/90:260 av Ingrid Ronne-Björkqvist (fp) om omhändertagandet av dödfödda foster	86
1989/90:261 av Marianne Andersson (c) om utformningen av gruppbovärdar för utvecklingsstörda, m.fl.	86

